

Președintele Iliescu a sesizat Procuratura

După cum ne informează purtătorul de cuvânt al Președinției, la 10 iulie a.c. președintele României, Ion Iliescu, a adresat procurorului general Vasile Manea Drăgulin următoarea scrisoare:

„Constat cu îngrijorare înmulțirea în ultimul timp a unor manifestări care fac apologia fascismului și a mișcării legionare, constând în editarea de broșuri și cărți, în publicarea de declarații și articole în presă, în constituirea de partide și alte organizații politice.

Sunt de părere că se impune o acțiune energetică și concertată din partea tuturor puterilor statului pentru a reprima aceste manifestări, înainte ca ele să ia amploare și să pericliteze ordinea de drept, precum și pentru a preveni extinderea lor în continuare.

În virtutea prerogativelor care îmi sunt atribuite de Constituție, prin articolul 80, alineatul 2, doresc să vă semnalez următoarele situații:

1. Am primit informații din care rezultă că „Editura „Pacific” din București a întreprins demersuri pentru tipărirea și difuzarea în România a cărții „Mein Kampf” a lui Adolf Hitler.

Înțeleg că Serviciul Român de Informații a sesizat Parchetul din Sibiu unde cartea a fost dată la tipar, cerând întreprinderea unei acțiuni penale împotriva editorilor cărții, dar că, la începutul lunii mai a.c., s-a ră dat o ordonanță a Procuraturii Generale de scoatere de sub urmărire a acestora.

Mă surprinde această ordonanță și vă rog să verificați ce s-a întâmplat. Cred că numai editarea și punerea în circulație a cărții „Mein Kampf”, ca atare, se înscrie atât de evident în cadrul actelor de propagandă cu caracter fascist, interzise prin Constituție, Codul Penal și alte legi, încât nu este nevoie de nici o altă demonstrație.

În consecință, vă rog să întreprindeți în cel mai scurt timp posibile măsurile autorizate de legile noastre pentru a se ajunge la retragerea de pe piață a cărții, la interzicerea tipăririi altor exemplare și la acționarea în justiție a editorilor, în conformitate cu prevederile Codului Penal.

2. Mi-au parvenit, de asemenea, informații că „Partidul Dreptei Naționale”, înregistrat legal, proclamă și desfășoară activități care sunt incompatibile cu ordinea constituțională și cu principiile statului de

drept, între altele prin formarea unor nuclee de tineri în Capitală și în unele județe, pentru îndoctrinare și fanatizare în spiritul ideilor fasciste și legionare.

Din relațiile de presă și din declarațiile publice ale inițiatorilor partidului „Pentru Patrie” ca și din trecutul unora dintre aceștia, rezultă că această formațiune s-ar vrea un fel de continuatoare a partidului „Totul pentru Țară”, creat în 1936 de Zelea Codreanu, tinzând la refacerea și revitalizarea mișcării legionare în România.

În sfârșit, mari semne de întrebare îmi ridică partidul „Mișcarea pentru România”, și el înregistrat legal, care, prin ziarul propriu, intitulat „Mișcarea”, ca și prin conferințe de presă, simpozioane și alte manifestări publice pe care liderii partidului le organizează, face sistematic propagandă legionară.

Am cerut Ministerului de Interne și Serviciului Român de Informații să se documenteze și să pună la dispoziția dumneavoastră date și fapte despre toate aceste formațiuni, ca și despre persoanele care se dedau la asemenea activități și vă rog să luați măsuri pentru a întreprinde acțiunile necesare în justiție care să verifice legalitatea activităților acestor partide, în lumina prevederilor articolului 37, alineatul 2 al Constituției.

3. Din timp în timp, apar în unele publicații declarații și articole cu caracter antisemit și naționalist șovin sau care propovăduiesc idei fasciste și legionare. Vă rog și pe dumneavoastră — solicitare pe care am adresat-o și ministrului Justiției — să examinați posibilitățile legale existente de a-i acționa în justiție pe autori sau chiar de a suspenda publicațiile respective, precum și eventualele inițiative legislative care s-ar impune pentru a completa cadrul juridic existent și a pune explicit în afara legii manifestările de acest fel.

În ceea ce mă privește, urmăresc cu toată atenția aceste manifestări și, pe măsură ce voi avea suficiente date și informații, vă voi solicita să întreprindeți măsurile la care vă îndreptățesc legile țării pentru reprimarea lor.”

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI L-A PRIMIT PE DL ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Marți, 29 iunie a.c., președintele României, dl Ion Iliescu, l-a primit, la Palatul Cotroceni, pe Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen.

Eminența Sa dr. Moses Rosen, șeful cultului mozaic și președintele Federației Comunităților Evreiești din România, a menționat într-o declarație făcută presei, după discuția avută cu președintele țării, că mobilul întrevederii a fost semnarea faptului că „escaladarea antisemitismului a ajuns aproape la paroxism”. Gradul pe care l-a atins propaganda împotriva evreilor, promovată de unele publicații antisemite, poate fi măsurat fie și printr-un singur exemplu recent, care scoate în evidență gravitatea efectelor nocive produse de această propagandă asupra conștiințelor unora. Ziarul „Infractorul” publică scrisoarea unui cititor care propune reeditarea „inițiativei” naziste a săpunului fabricat din grăsime evreiască. Redactorul propune o variantă mai „democratică”: evreii „să fie duși definitiv în Siberia”.

„În numele poporului evreu, a afirmat Eminența Sa, neputând accepta aceste amenințări, am venit la forul cel mai înalt. Președintele, pentru că Domnia Sa să ia măsuri ca aceste lucruri să nu se mai repete.”

O altă problemă abordată de Eminența Sa în discuția cu președintele Iliescu a constituit-o apariția pe piață a cărții lui Adolf Hitler „Mein Kampf”, după ce procurorul general al României hotărâse interzicerea difuzării ei.

În aceeași declarație, făcută după vizita la președintele țării, Eminența Sa a concluzionat: „Domnul președinte a promis că va face tot ce îi stă în putință și, dacă se poate răspunde prin impresii, pot să vă spun că impresia mea este că și dânsul consideră că nu mai merge așa și că trebuie făcut ceva împotriva pericolului care este comun. Nu numai pentru evrei există acest pericol, ci, ca și acum o jumătate de veac, începe cu evreii și se termină cu poporul român.”

Calea fascismului trebuie barată.

FASCISMUL un pericol comun CONFERINȚĂ DE PRESĂ PRIVIND ANTISEMITISMUL

La 25 iunie a.c., a avut loc, la Biblioteca Templului Coral din București, o conferință de presă, convocată de Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen. Au participat conducătorii ai F.C.E. și C.E.B.

În fața unor reprezentanți ai presei scrise și audio-vizuale din țara noastră, Eminența Sa a făcut o succintă analiză a resuscitării fascismului și antisemitismului în România. Propaganda de calomniere a populației evreiești și amenințările proferate de unele publicații antisemite au ajuns la cote inadmisibile. Un exemplu îl constituie apariția în ziarul „Infractorul” a unei scrisori de la un cititor care propune

ca toți evreii să fie transformați în săpun, după „rețeta” nazistă binecunoscută, din timpul Holocaustului. Scrisoarea este o măturie a acțiunii otrăvii antisemite picurate zilnic în conștiințe, ceea ce, în cazul unora, poate produce asemenea efecte nocive, care pun în pericol democrația pe cale de consolidare în România. Răspunsul „umanist” al redactorului, care opinează pentru deportarea evreilor în Siberia, dă măsura modului în care fasciștii condeieri atâțată cititorii la ură interetnică și interconfesională. Un alt exemplu: apariția pe piață a cărții lui Hitler, „Mein Kampf”.

Eminența Sa a arătat, în continuare, că asemenea fapte s-au petrecut și în anii '30—'40. Dar atunci au existat personalități cu puternice convingeri democratice, ca Iorga, Duca, Armand Călinescu, care nu au pregetat să denunțe ce flagel pentru întreaga omenire este fascismul, chiar dacă pentru aceasta au plătit cu viața. Au existat, de asemenea, publicații democratice care, în paginile lor, au avertizat poporul român asupra primejdiei fascismului. Este adevărat că au pierit 150 000 de evrei, deportați de fasciștii unguri din nordul Transilvaniei ocupată vremelnic de horthyști, că 300 000 de evrei din Basarabia și Bucovina au murit în chinuri, dar nu e mai puțin adevărat că 600 000 de tineri români nu s-au mai întors din războiul lui Antonescu. Fascismul, a accentuat Eminența Sa, este un pericol comun, împotriva căruia forțele democratice din țara noastră sunt chemate să-și unească forțele pentru anihilarea lui.

În încheiere, D-sa a făcut apel la ziarisții prezenți, la toți reprezentanții mass-media din România care cred în valorile democrației să ia o atitudine fermă împotriva răspândirii acestui virus generator de dezastre nu numai pentru evrei, ci pentru întreaga omenire.

MIHAI PELIN SUB ANCHETĂ

Interviu cu istoricul — ziaristul — scriitorul,
un om care are ceva de spus

— Dv. eunteți evreu?

— Nu. Dar sunt născut la Cernăuți, care nu a fost numai un mare oraș, ci și un tip special de civilizație, probabil irepetabilă în această parte de lume. Această civilizație a fost construită, în egală măsură, de români, de germani, de evrei, de ruteni, de polonezi. Părinții mei au avut experiența conviețuirii cu evreii. Practic, la Cernăuți, căruia conviețuirii etnice s-a hodorogit atunci când au apărut în scenă curentele extremiste: legionarii și comuniștii. Nicidecum din cauza evreilor.

— Într-o vreme, relațiile dv. cu dr. Moses Rosen erau cam încordate... De ce?

— Povestea este mai lungă. În 1986, am publicat în Almanahul Săptămăna un articol în care contestam calitatea lui Curzio Malaparte de martor ocular al masacrelor de la Iași, din iunie 1941. Eu susțineam că ziaristul italian sosise la Iași la câteva zile după crimele comise împotriva evreilor, cum, de altfel, rezultă și din articolele pe care le-a publicat în epocă, în Corriere della

Sera. Însă nu am contestat masacrul. Așa ceva nici nu se poate să-l treacă prin minte unui om normal. La fel, nu veți găsi în ceea ce am scris, și atunci, și în alte împrejurări, vreo insultă la adresa evreilor. În plus, dl dr. Moses Rosen a fost nemulțumit de cifra victimelor aceluiași masacru, reproducă în articolul meu. Dar cifra aceea nu o inventasem eu: ea fusese publicată cu un deceniu și jumătate în urmă, într-o lucrare apărută în Editura Politică, prefăcută de un scriitor evreu.

Fondul problemei era, totuși, altul: după cum am aflat mai târziu, dl dr. Moses Rosen m-a considerat o piesă într-un joc mai mare, într-o ofensivă antisemită de mari proporții. Era dreptul domniei sale să creadă ceea ce a crezut despre mine, atunci. Este dreptul meu să-l asigur, astăzi, că nimeni nu s-a putut folosi de mine ca de o unealtă. De fapt, este singura mea calitate. În rest, sunt alcătuit numai din defecte.

Continuare în pag. 6

„Nimeni nu s-a putut folosi de mine ca de o unealtă. În rest, sunt alcătuit numai din defecte”.

SERILE RODAN

Mendi Rodan din nou printre noi

L-au așteptat ieșenii, cei care i-au urmărit începuturile carierei ca violonist; l-au așteptat bucureștenii, care nu-i pot uita nicidecum aportul de excepție la viața muzicală a Capitalei, ca student (încă de pe atunci concert-maestru la Orchestra de Studio Radio), ca dirijor, maeștri fiindu-i Const. Bobescu, Const. Silvestri, ca membru al reputatului Cvarțet al Uniunii Compozitorilor; l-au așteptat băcăuanii, sensibilele gazde din timpul „refugiului” din anii '59—'60 (optase pentru plecarea în Israel), ani de memorabile realizări, ca dirijor și concert-maestru în filarmonica locală; pretutindeni l-au așteptat muzicieni, melomani, de pe întreaga gamă a eșaloanelor posibile: profesori, colaboratori, discipoli și greu comensurabila masă de audienți ai concertelor sale.

Și Mendi Rodan, astăzi israelianul Mendi Rodan, atât de dăruit vieții muzicale din Israel (dirijor al Orchestrei Filarmonice, al Orchestrei Radio, fondator al Orchestrei de Cameră din Ierusalim, rector și profesor la Academia de Muzică), maestru prezent pe atâtea meridiane ale vieții muzicale (ani în șir prim-dirijor și director artistic al Orchestrei din Bruxelles, profesor la Indiana University, cetățean de onoare al statului Arizona, laureat cu „Medal of Distinction” a președintelui Italiei etc.), Mendi Rodan nu-și uită meșteșugurile natale, profesorii, prietenii, publicul românesc și-și onorează cu lăudabilă constanță promisiunea de a reveni periodic și a le dăruia tuturor din preaplinul harului său.

Programul concertistic a cuprins, la Ateneu — în interpretarea orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu” — Beethoven (Uvertura „Egmont”), Mendelssohn (Concertul pentru vioară și orchestră, solist — remarcabilul Șerban Lupu), Brahms (Simfonia a II-a). Din deschidere (Uvertura „Egmont”), maestrul și-a făcut explicate intenții: redescoperirea de noi valențe în tezaurul clasic, prin sondele meticuloase elaborate, intenții atât de fericit împlinite pe tot cursul programului și, mai ales, în piesa de rezistență din

final. Cu atât de cunoscuta simfonie, prin bagheta Rodan, sub bolta Ateneului, exultă parcă sonorități noi, de la tonurile grave, parcă azi mai brahmsiene, ale corzilor, până la melodiile pline de căldură sau sprintare, ale acestei neo-„Pastorale” a urmașului beethovenian. Dar realul summit, apogeul prezenței Rodan în stagiunea bucureșteană '93, s-a produs în „casa artistică natală”, la Orchestra Națională

Radio, cu Simfonia a IX-a, de Beethoven. Căci, așa cum s-a spus printre fericiții beneficiari ai acestei prestații, probabil că până și marii exegeți ai lucrării (Romain Rolland, Hector Berlioz etc.), ascultându-l pe Rodan, ar fi scris noi și înaripate pagini despre acest monument simfonic de excepție. S-a vorbit, de asemenea, despre „mâini dirijorale” de maximă eficiență și plasticitate (începând fie și cu prima falangă a degetelor!), despre un freamăt general și continuu al dirijorului, transformat „miraculos” în freamăt orchestral, despre un cult al aplecării întru valorificare asupra tuturor detaliilor marii lucrări și nu numai pentru Oda ultimei părți, așa cum se practică în unele variante interpretative. Dar intensele, dezinvoltate, sonorele comentarii s-au revărsat de-abia după părăsirea sălii marelui festin, până departe pe străzi, până la dispariția grupurilor de entuziaști. Opinii insuflete, afectuoase, conducând spre sugestia că numele clasicilor cântați la Ateneu și la Radio, în cele trei seri, ar trebui completate ad hoc cu un denominativ de filiație fidelă: Mendi Rodan.

G. BRUCHMAIER

TUDOR ARGHEZI văzut de Aurel Felea în 1940

EVELIN FONEA

Pământ, Mare și Cer

„O voce răsună în înălțimi, un vaiet de plâns amar.
E Rahel care își plânge fiii”.

Ascultă,
Apleacă urechea și ascultă
Vaietul din adâncul istoriei,
Templul mântuirii noastre.

Născuți să iubim,
facem altar din dragoste
și-nălțăm rugile
spre El.

Ascultă,
Apleacă urechea și ascultă!
Plânsul Pământului,
lacrimile Mării,
șapte Cenușii —
un Cer de trupuri.

Gemete prelunge-n timp,
a neuitare.

Albia lacrimilor n-a secat.
Seca-va, oare, vreodată?

Amintirea cu iz
de Pământ, Mare și Cer
e o sfântă aducere aminte!

Amintește-ți
să-implinești dragostea.

A-i uita e ca și cum
ți-ai nega strămoșii,

ți-ai ucide părinții,
ți-ai alunga copiii,

rătăcind singur
sub povara amintirilor
care nu iartă.

Amintește-ți mereu
să-implinești dragostea
în Templul mântuirii noastre.

TUDOR ARGHEZI

SĂRACUL ISRAEL!

Publicăm mai jos gândurile scilpitoare de ironie fină, de reflecții amare, de autoflagelări sarcastice și de olimpie judecăți cărora numai un Argehi putea să le dea glas. Ele ne privesc, pe noi, „săracul Israel”. Credem că ele pot să servească și astăzi drept „hrană pentru gând” („food for thought” e expresia englezească cuvenită) pentru mulți evrei și neevrei care vor să înțeleagă rostul, destinul și, mai cu seamă, explicația „supraviețuirilor” noastre. Le-ar mai trece unora dintre noi apetitul de a se „integra”.

Israel, tu nu ai dreptul să răvnești, căci te înmulțești și copiii tăi vor fi urmăriti de mine peste tot locul. Dacă-i naști, ascunde-i în pivnițe și unghere, răsfățăți în lumea gângănelei și a guzganilor. Să nu-mi spurce lumina zilei cu ochii lor și să nu-mi otrăvească văzduhul, în care vreau să răsuflu liniștit. Lumina e-a mea și tot al meu și aerul este. Ah! de ce n-aș împunge ochii pruncilor tăi cu acul și nu i-aș crăpa cu o lamă de briceag? Ceară-mi apă ca să le dau mocirlă, și scut ca să le dau bici, și miere ca să le dau lătură cu sânge.

Tu ai în cocoadă cinci mii de ani cunoscuți și nu ai voit să mori nici pe Nil, nici pe Iordan, ci, dimpotrivă, ai întinerit mereu la anotimp și ai sărit, ca o minge, cu atât mai sus, cu cât mai răpăcat te-am trântit de pământ. Am ucis unul, și au ieșit zece din cenușa lui, am înecat o sută și s-au întors din valuri o mie, ai fost o ceată și ai ajuns un popor și când am vroit să-l sugrum pe-acest unul singur au înviat subit străngerea biruinței mele o sută de popoare. La ce-mi servește biruința, dacă rămân în cele din urmă biruit?

Eu stam pitit într-o vizuină, la rădăcina unui copac și tu te mișcai pe mare ca un diavol, strămutând roade și marfă de-a lungul pământului mărginit cu apă. Tu scriai și puteai citi. Din semnele degetelor și ale mâinii ți-ai făcut slove și le-ai pus la rând și pe când numai șacalul și pantera cutează să-și lase urmele pe țărâna moale a pustietății, tu cel dintâi ai mângălit cu bățul rupt dintr-un măslein vârsta ivirii tale pe spinarea continentului sculat din ocean ca un bivoli de piatră.

Avram, cel ce vinde gazete și se scarpină de păduchi într-un gang din bulevard, e cam nebun. L-au gonit o zi întreagă cu bolovani băieții și sfârșit

de oboesală face spume la buze, răzimat pe un cot în beton; el are cinci mii de ani în pielea lui de geamantă și a vorbit cu Dumnezeu de câteva ori. Ulte-l, ca lov, s-a strecurat din guncii, printre câini. Un câine mîncat de rîie stă lângă el, neputând să șadă de bube, neputând să umble de zgârciuri scurte. Ticălosul și pe lov l-a speculat. El nu are numai regi și împărați și profeți în neamul lui: el și-a asigurat pe cel mai pedepsit și dezgustător dintre oameni. Unul a cântat pe coarde, unul a zidit cetatea și templul cu porțile de aur, unul a lovit în stîncă izvorul și celălalt a făcut viermi de viu pe un maidan. Israel, tu te-ai fîlîit și cu Rothschild, și cu Spinoza, și cu vînzătorul de zîlare, Avram! Puterea ta voită, și în mîrire și în micșorare, m-a înspăimîntat.

lată cerșetoarea bătrîna, cu o jumătate de ochi în bătaia felinarului și cu un ochi stîns întreg. Ea nu știe în ce fel de jidovească să ceară și se îndoiește — sunt creștin ori iudeu? — și-mi face o șoaptă fără grai. Ea nu poate să semene cu muma mea. Ea nu are pîntec, în care să fie purtat cîinst și nici sân la care să se fi adăpat cu lapte adevărat altceva decît o caricatură. Nu o ajutăți, că minte. Ea nu e nici femeie, nici bătrîna, nici chioară, nici săracă. S-a deghizat în zdrențe, ca să ne fure mila. Vino-ncoace, babă de teatru, să-ți înfig mîinile-n călți și să te dau cu capul de zid.

Israel, tu minți în toate felurile. Minți când te-ai născut aci, pentru că tu te naști într-un singur loc, care nu-ți nicăieri decît acolo unde te gîndești. Minți când îți iubești țara și minți când îți aduci aminte de ea, după ce te silesc să fugi. Minți când cânti în streinățăți ca la noi, minți când vorbești acolo limba mea. Minți când o citești și minți când o scrii. În tot

MANUSCRISE EBRAICE LA BIBLIOTECA NAȚIONALĂ DIN PARIS

Biblioteca Națională din Paris a găzduit recent o excepțională expoziție de manuscrise ebraice. „Poporul Căntii”, așa cum suntem numiți de la primirea Torei pe Muntele Sinai, a creat, de-a lungul timpului, o cantitate remarcabilă de lucrări manuscrise în diverse domenii, ca de exemplu comentarii biblice, comentarii talmudice sau privitoare la ritualuri, cântec de filozofie, de medicină, calendare, cronici, atlasuri... Să fi continuat, oare evreii să creeze opere sub formă de manuscrise adesea ilustrate, până la sfârșitul secolului al XIX-lea, timp de peste patru sute de ani după inventarea tipografiei? Deși vizitatorii expoziției nu află răspuns, ei sunt impresionati de frumusețea scrierilor.

Dacă Sulul Torei, destinat lecturii în sinagogă, este supus regulilor stricte de transcriere și nu suportă nici o ornamentație, alte manuscrise beneficiază adesea de puneri în pagină meșteșugite: cerneluri colorate, coloane mai mult sau mai puțin stilizate, litere având caractere variate, capete de text sau colofonii (finaluri de text cuprinzând semnătura scribului), ornamentații variate. Anumite volume sunt ilustrate prin decorațiuni vegetale, zoomorfe sau antropomorfe.

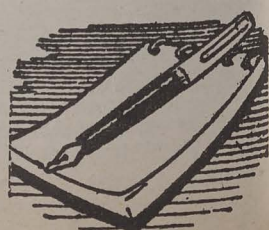
Biblioteca Națională din Paris numără 1 478 de manuscrise ebraice de inestimabilă valoare, multe dintre ele fiind prezentate în această mare expoziție, fără precedent în Franța.

ce faci rămâne ceva nefăcut de tot — și dacă mori apărând țara în care te-ai iscat, mori cu rezervă mintală și te duci cu ea în lumea de apoi. Sceleratele! ai făcut și spitale și așezăminte de binefacere, tot ca să mă amăgești. Medicii tăi mă caută, ca să mă înducă în eroare și pentru același cuvânt mă și tîmăduiesc. Medicamentele tale sunt curse, în care nu eu am să cad și bunătatea ta e cea mai sinistrală scamatorie a căreia mă supui, ca să mă batjocorești. Cu banii tăi mi-ai ajutat școlarii: era o datorie, însă, pentru că ți-ai făcut-o, scoopul tău îl cunosc: ai voit să mă minți. Când mă urăști mă revolți și când mă iubești mă jignești: nu ai voie la ură și ești în dragoste suspect.

Israel, ai avut un bogătaș obraznic, care și-a lăsat rudele muritoare de foame și averea lui impertinentă a dat-o unei Academii. El a socotit că ne păcălește și în ceasul morții și că eu n-o să pricep la ce se gîndise. Ai fi voit să dăm numele lui unei străzi dintr-o mahala. Și păcăleala lui a mers atât de departe, că singur s-a păcălit. Am făcut ce trebuia cu zecile lui de milioane și cu amintirea lui. La mine acasă fac ce vreau.

Israel! Israel! Ești nesuferit la bunăvoință și criminal la indiferență. Dacă plătești impozite, o faci cu socoteală; dacă nu le plătești, ești sedicios. N-ai declarat nimic la vamă? Ești un contrabandist. Ai declarat? Ți-a fost frică. Plătești spei: ne corupi. Refuzi șperțul: unde moag-ta te găsești? Merg firma bine: jos! Dai faliment: te contrafaci. Ți arde casa: i-ai pus foc. Ai ars în incendiu: așa ți-a trebuit. Și n-ai primit măcar înstituția noastră, să ne scoatem pălăria când se iveau dritul tău, tras de cai cu poale negre: trebuie să trecem pe lângă tine cu pălăria în cap. Poate că s-ar fi rostit atunci un prielie, să-mi scape și pentru tine o părere de rău și să zic din greșeală: „Săracul Israel!”.

1930

STIRI CULTURII

• ACASĂ

Pentru prima oară, au sosit pe aeroportul „Ben-Gurion” evrei din „Republica evrească” Birobidjan, creată în 1927 de Stalin, la granița ruso-chineză. „Acum suntem într-adevăr acasă”, au declarat cei 280 de noi cetățeni ai Israelului.

• TERORIST CONDMANAT

Arabul Siad Salmi, în vârstă de 19 ani, din Gaza, a fost condamnat, de către un tribunal districțial din Tel-Aviv, de două ori la pedeapsa cu închisoare pe viață și, în plus, cu închisoare pe încă 200 de ani. Salmi a înjunghiat, la 1 martie 1991, pe strada Haalya, din Tel-Aviv, doi civili israelieni: Gregory Abramow și Natan Asarja și a rănit alte zece persoane.

• UN NOU FILM ANTINAZIST

Regizorul american de film Steven Spielberg se află actualmente în Israel, spre a turna scenetele pentru filmul-spectacol „Die Schindler-Liste” („Listele lui Schindler”). Germanul Oskar Schindler a salvat 1 200 de evrei amenințați cu deportarea de către naștiți, angajându-i să lucreze în fabricile sale.

• DECERNAREA PREMIILOR WOLF

• EZER WEIZMANN

Președintele Statului Israel — Ezer Weizmann — a decernat, în Kneset, premiile Wolf chimistului Ahmed Sewail, originar din Egipt, matematicienilor Jacques Tits și Michail Gromow, din Paris, fizicianului Benoit B. Mandelbrat, din New York, specialistului în agricultură John Casida, din Berkeley (S.U.A.) și sculptorului Bruce Nauman, din New Mexico.

În fiecare domeniu, suma afectată premiului se ridică la 100 000 de dolari.

• SINAGOGA DIN OSTIA ANTICĂ

În perioada romană, Ostia era un înfloritor port comercial.

Cu prilejul unor recente săpături arheologice, s-a găsit o magnifică sinagogă, mărturie a unei vechi și înflorite comunități evreiești pe acele locuri. Altarul este străjuit de coloane corințiene, pe care sunt înscrute cu măiestrie simboluri tradiționale, ca, de exemplu, un șofar, precum și alte obiecte de cult iudaic. Tot acolo s-a descoperit și un atelier de preparat azimă.

Unii reprezentanți ai bisericii catolice din Italia au încercat la început să ascundă descoperirea făcută, dar un deputat socialist a făcut cunoscut aceste importante mărturii ale trecutului.

• HÂRTIE ȘI SUBSTANȚE SPONGIOASE COMESTIBILE

Printre noile realizări, întrucâtva neobișnuite, de la Universitatea Ebraică din Ierusalim, se numără și hârtia și substanțele spongioase comestibile, cu diferite arome. Noile produse se bazează pe hidrocoloide, polimeri solubili în apă, care pot fi obținuți din surse naturale sau sintetice. Substanțele spongioase se pretează în mod deosebit la constituirea alimentelor sărace în calorii și nu conțin colesterol. Hârtia comestibilă este prevăzută cu precădere la împachetatul dulciurilor și alproduselor alimentare.

O altă folosire posibilă este sub formă de capsule cu suc, vin sau alte lichide care se folosesc la coptul cozonacilor sau al altor preparate. Capsulele pot fi împrăștiate în aluat, cum se procedează acum cu bucățele de ciocolată. La consumarea produsului, capsulele se sparg, iar aroma lor se răspândește.

• ÎMPOTRIVA NEGĂRII HOLOCAUSTULUI

Se știe că autoritățile franceze au supralicitat, în timpul războiului, cererile naziste și, din proprie inițiativă, au ridicat un număr important de copii evrei, trimițându-i în lagăre spre a fi exterminați.

În Franța, la Lyon, funcționează un Centru de documentare privind deportarea copiilor evrei în lagărele naziste de exterminare. Acest Centru a realizat o expoziție itinerantă destinată liceelor și colegiilor, cu tema: „Deportarea copiilor evrei”. Expoziția a fost primită cu un interes deosebit în școlile franceze, hotărându-se, totodată, realizarea unei a doua expoziții. Serge Klarsfeld, cunoscutul „vânător de naștiți” și Simon Lagrange au conferențiat, în fața unui larg auditoriu, format și dintr-un număr însemnat de profesori, despre sensul luptei lor împotriva negării și uitării Holocaustului.

• REMEMBER

Un vagon de marfă care a servit, în negrele vremi ale nazismului, la transportul evreilor către Auschwitz a fost remis înscinatalui cu afaceri al Ambasadei Israelului de către salariații Căilor ferate poloneze.

Destinația sa: Muzeul „Yad Vashem”, din Ierusalim.

• TEHNICĂ DE VÂRF

Societatea Volkswagen și alți constructori europeni de automobile au adaptat un robot de asamblare produs de firma israeliană „Clal-Electronic”. Acest aparat permite automatizarea, pe același post de lucru, a tuturor operațiunilor de sudură a accesoriilor automobilelor.

De asemenea, compania israeliană „Elcint” exportă, de multă vreme, în China, tomografe computerizate Scanners — lasere destinate pentru intervenții chirurgicale, ale căror performanțe fac din Statul Israel una din primele țări din lume care exportă această tehnică de vârf, exporturi ce s-au dublat în ultimii cinci ani.

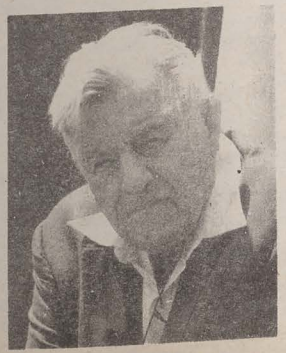
• DOCTOR HONORIS CAUSA

Universitatea din Philadelphia a conferit judecătoarei Miriam Ben Porat, controloare de stat, titlul de Doctor Honoris Causa. Același titlu a fost atribuit și doamnei Hillary Clinton, soția președintelui S.U.A.

• PICTORI OLANDEZI

De la 7 mai la 25 august, Muzeul Israelului din Ierusalim prezintă expoziția intitulată: „Pictura de inspirație biblică în Olanda lui Rembrandt”. Directorul muzeului, Martin Weyl, a reușit să aducă în Israel — cu titlu de împrumut — de la alte muzee un număr considerabil de tablouri ale maeștrilor olandezi, datând din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, printre care cinci tablouri ale lui Rembrandt. Astfel, se poate admira, bunăoară, opera acestuia „Moise și Tablele Legii”, pictată în 1659 și aparținând Galeriei de tablouri a Muzeului de Stat Dahlem din Berlin.

La vernisaj au participat ambasadorul Olandei și primulul Ierusalimului, Teddy Kollek.

• TEDDY KOLLEK

• TRADIȚIE ȘI UNIVERSALITATE

De la vârsta de 24 de ani, Moreno Pincas a mers din succes în succes. Muzeu din Franța, din Israel și din alte țări ale lumii au achiziționat tablouri ale sale; galerii din toate continentele le expun. La Paris, pictorul rămâne credincios Galeriei „Katia Gaonoff”, care a consacrat atâția artiști renumiți. Colorist puternic, Moreno Pincas știe, de asemenea, să folosească nuanțe de pasteluri; filozof al timpurilor noastre, el privește umanitatea cu ironie, din care tandrețea nu e niciodată absentă, cu o luciditate și originalitate caracteristice. În noile picturi ale lui Moreno Pincas, se remarcă o întoarcere la tradiție, la rădăcinile sale iudaice, cum ar fi imagini de sinagogi ale cabalistilor din Safed. Această filiație permite artistului să exprime particularul și, totodată, universalul.

• PREMIU PENTRU ROBERT JUNGK

La cea de-a 80-a aniversare a zilei sale de naștere, viitorologul Robert Jungk a primit premiul conferit de orașul Salzburg pentru cercetări în domeniul viitorologiei. Premiul, inițiativă comună a sectoarelor municipale de știință și cultură, este dotat și cu suma de 13 000 de franci.

În viitor, premiul va fi conferit, o dată la trei ani, unor personalități care au dobândit merite pe tărâmul ideilor vizând viitorul.

Concomitent, a apărut biografia sa intitulată „Trotzdem” („Totuși”), în Editura Hansen.

• SCRITORUL IRWING HOWE A DECEDAT

Scritorul evreu Irving Howe, care a văzut lumina zilei la 16 iunie 1920, a decedat la New York. El a fost fiul unor imigranți evrei, care au locuit inițial în Lower East Side, din Manhattan și, ulterior, în Bronx.

Operele sale social-critice i-au adus o faimă deosebită. Pentru volumul său „World of Our Fathers”, care zugrăvește viața evreilor răsăriți în S.U.A., Howe a primit, în 1977 Premiul național pentru carte.

• VITICULTURĂ

Pe Platoul Golan au fost investite 4 milioane de șekeli pentru extinderea plantațiilor de vii. Scopul nu este doar de a se produce mai mult, ci și de a se realiza vinuri și șampanie de calitate superioară, apte să cucerească noi piețe de desfacere.

• JUDECAT PENTRU ANTISEMITISM

Tribunalul orașenesc din Moscova a judecat și condamnat la doi ani închisoare pe Konstantin Oștavi, pentru antisemitism și incitare la acțiuni șovine.

Despre acest proces, al cărui dosar cuprinde 320 de pagini, se va scrie o carte, „Pe banca acuzării”, ce va fi publicată de către Editura „Pink Publishers”. Unul dintre autori, Anatoly Zlobin, membru al Asociației Scriitorilor „Aprel”, a declarat: „Noi intenționăm să spunem mai mult în această carte decât s-a spus la proces... și să urmărim cauzele antisemitismului în Rusia. Din relatările scriitorului, „cartea se va ocupa, în detaliu, de activitatea organizațiilor șovine și de contactele acestora cu forțele reacționare din societatea noastră”.

• „LUMEA ANNEI FRANK” LA MOSCOVA

La Biblioteca de literatură străină din Moscova s-a deschis expoziția „Lumea Annei Frank”, organizată de „Muzeul Annei Frank”, din Amsterdam și care cuprinde 600 de fotografii și documente.

După cum sublinia Erik Dubbelman, directorul Departamentului Internațional al „Muzeului Annei Frank”, această tânăra evreică „a fost omorâtă în Olanda, de către naștiți, în timpul celui de-al doilea război mondial și a devenit un simbol”. De asemenea, el a declarat: „Noi încercăm să avertizăm publicul asupra pericolului antisemitismului și urii rasiale”.

În anul 1960, 10 000 de exemplare din „Jurnalul Annei Frank” au fost publicate în U.R.S.S.; de atunci, n-a mai fost republicat în această zonă a lumii.

Expoziția, prezentată în peste 150 de orașe din diferite țări, va fi găzduită la Moscova timp de patru săptămâni, urmând a fi prezentată la St. Petersburg, Odessa și Kiev.

• PREMIU

Cel de-al șaptelea concurs internațional de pian „Arthur Rubinstein” de la Ierusalim, l-au câștigat două italiene. Georgia Tomassi, în vârstă de 22 de ani, a luat premiul I.

• GEORGIA TOMASSI

• ZONA COMERȚULUI LIBER PENTRU DIAMANTE

Complexul de imobile al bursei diamantelor de la Ramat Gan a fost declarat zonă a comerțului liber pentru diamante, cu facilități proprii pentru importuri și tranzații valutare. Prin aceasta, Statul Israel devine zonă pentru comerțul cu diamante brute. Primele întreprinderi care vor activa în noua zonă sunt din India, Belgia și Rusia.

• COLABORARE

Între Rusia și Israel s-a semnat un acord pentru colaborarea științifico-tehnologică. Scopul: utilizarea practică a cercetărilor fundamentale a celor două țări în tehnologia laserului și în alte tehnologii avansate.

• ACUPUNCTURĂ... FĂRĂ ACE

Tot mai mulți oameni știu ceea ce chinăzilor știu de milenii: că acupunctura este un leac eficient împotriva unui spectru larg de suferințe. Dar mulți se țin la distanță de acupunctură, deoarece se tem de ace. Recent, specialiștii din Ashkelon au dezvoltat o nouă metodă, bazată pe acțiunea razelor magnetice. Aparatul brevetat are mărimea unui radioreceptor cu tranzistori și se speră să fie în curând brevetat în toată lumea pentru practicienii acupuncturii.

Ideea a avut-o dr. Michael Kucharovsky, neurofiziolog la spitalul Barzilai din Ashkelon, care folosește frecvent acupunctura împreună cu un tratament convențional. Colaboratorii săi sunt doi noi oim din fosta Uniune Sovietică: dr. Ruslan Osogov, medic și expert în domeniul câmpurilor magnetice, fost la Universitatea Dușanbe din Tadjikistan și Alexander Rosen, inginer cu experiență în design și în utilizarea mașinilor, care a lucrat la Universitatea din Samara.

Aparatul pe care l-au inventat acești oameni de știință produce un câmp magnetic puternic, cu o rază lăunuoasă îngustă, focalizată. Pe aparat este montat un senzor care arată ca un stilou cu bilă și intră în contact cu pielea pacientului. Teste extensive au arătat că procedeul este tot atât de eficient ca și acupunctura convențională, dar în timpul tratamentului pacienții trebuie să se simtă confortabil și să fie destinși.

• „LIVRE DE POCHE”

O nouă serie clasică modernă — care face accesibile opere majore ale scriitorilor evrei din secolul al XX-lea — a fost inaugurată de „Livre de Poche” cu seria „La Pochothèque”. Marele scriitor evreu Stefan Zweig este unul dintre trei scriitori cu care s-a deschis această serie. Pagini de texte, tipărite pe hârtie biblică, sunt grupate pe subiecte, scene și personaje specifice.

Pentru început în atenția acestei serii au fost operele lui Kafka, Zweig, Peretz și ale filozofilor evrei, printre care Emmanuel Lévinas.

• PREMIUL ECONOMIEI

Stef Wertheimer a primit Premiul Economiei (1992), fondat în scopul de a distinge și recompensa pe aceia care au contribuit la dezvoltarea economiei, a tehnicii și a științelor, în vederea prosperității Israelului.

În prezența ministrului israelian de finanțe — Modai, a ambasadorului Franței — Jean-Louis Lucet, a primarului Tel-Avivului, — Shlomo Lahat s.a., dărnul Hugo Râmniceanu (Franța), înmânând premiul, a subliniat opera de pionierat a lui Stef Wertheimer, care a contribuit la dezvoltarea industriei Israelului și faptul că „singura bătaie care azi poate duce la victorie se situează pe plan economic.”

• UN MANUSCRIS DE EXCEPȚIE

La Biblioteca Națională pariziană se află unul din cele mai prețioase manuscrite din lume: celebrul „Jaccuse” al lui Emile Zola, unul dintre marii scriitori francezi ai secolului al XIX-lea, care, prin acest manifest, a militat pentru adevăr și libertate. Actul marchează nașterea unei demnități intelectuale, a unei conștiințe a opiniei publice privind „Afacerea Dreyfus”.

• ALFRED DREYFUS

• PREMIUL MEMORIEI ȘOA

În urma unui concurs organizat de Serviciul de educație națională în toate liceele din Franța, acest Premiu Șoa a fost acordat în anul 1991 Lorei Israel, fiica secretarului general al Asociației de ingineri, tehnicieni și cadre tehnice, prietenii ai Israelului.

În anul 1992, Premiul memoriei Șoa al Fundației Jacob Buchman l-a revenit lui Francis Bedarida pentru ansamblul operei sale, bogată în cercetări privind politica nazistă de exterminare și, în particular, a regimului de la Vichy. Secretar general al Comitetului Internațional de Științe Istorie, el a publicat, în „Edition Presse Pocket”, volumul „Genocid și Nazism”.

• SAUL BELLOW

Premiatul Nobel pentru literatură, în anul 1978, scriitorul evreu Saul Bellow, va preda cursuri „de literatură și de istorie modernă intelectuală și culturală” la Facultatea de Litere a Universității din Boston, ca și Elie Wiesel și Derek Walcott — și ei laureați ai Premiului Nobel.

• O MAGISTRALĂ FOTOGRAFIE, REALIZATĂ DE WERNER BRAUN, A FOST PREMIATĂ

Werner Braun locuiește la Ierusalim și călătorește adesea împreună cu aparatul său fotografic, pentru a lua imagini din Israel și a le difuza în lume. Nimic nu scapă ochiului exersat al lui Werner Braun și lenilei sale.

De curând, importantul cotidian israelian de limbă engleză „Jerusalem Post” l-a premiat. El a câștigat, la concursul „Pentru cea mai frumoasă fotografie din Ierusalim”, premiul întâi, depășind astfel o prestigioasă concurență internațională.

DOCUMENTE ALE CRUZIMII

Ewa are fața podidită de lacrimi. Martin Berenbaum, directorul proiectului, întrerupe prelegerea sa despre United States Holocaust Memorial Museum, cel mai mare memorial din lume pentru amintirea nimicerii a 6 milioane de evrei de către al treilea Reich. Ewa, o evreică din Cracovia, care a fost ascunsă de polonezi, în timp ce mama ei a fost deportată la Auschwitz, scutură din cap. Tot timpul vieții ei „a încercat să nu se gândească la aceasta”, dar acum ea vrea să afle cum, începând de la 22 aprilie 1993, unul din cele mai întinsecate capite din istoria omenirii este înfățișat în centrul capitalei federale a Statelor Unite, orașul Washington.

Noul edificiu, un memorial și nu un muzeu imposibil, povestește, după Berenbaum, „ce s-a întâmplat, nu pentru ce”. Și astfel, vizitatorul este confruntat cu documente ale terorii și groazei: fotografii ale parăzilor naziste, ale sinagogilor în flăcări, obiecte originale, ca o cană pentru lapte, îngropată laolaltă cu documente importante din Ghetoul de la Varșovia, un vagon de vite pentru transportul oamenilor, ușa unei camere de gaze și 4.000 de încălțări de la Treblinka. Apoi, copii ale porții lagărului de la Auschwitz, cu inscripția batjocortoasă „Arbeit macht frei” („Munca eliberează”) și barăcile lagărului exterior Birkenau. În final, poate fi văzut un turn cu scene de familie din localitatea poloneză Ejszyski — sute de fotografii de la nunți, întruniri de asociații, excursii și jocuri de copii în ajunul catastrofei: dintre cei 4.000 de evrei ai acestui târgușor, doar 29 au supraviețuit Holocaustului.

Pe pliante sunt trecute numărul și numele fiecărei „victime”. De pildă, nr. 5 736 este Celia Petranker, Stanislawow, Polonia. Soarta ei poate fi urmărită prin informații de pe computere — până la cumpulit sfârșit: fiind femeie de serviciu la Gestapo, le dă pâine deținuților evrei; este surprinsă și împușcată. 32 de computere conțin cronicile zilnice ale anilor de groază 1933—1945, articole explicative din „Encyclopaedia of the Holocaust” și videoclipuri cu mărturi înspăimântătoare, ca aceea a lui Beno Helmer, de la Teplice: „SS-istul l-a apucat pe copil de picior, l-a lovit de perete și l-a omorât”.

Muzeul Holocaustului, finanțat în mare măsură prin contribuții ale evreilor din

Statele Unite, este dedicat aproape exclusiv celor șase milioane de victime evreiești ale nazismului. Celelalte peste trei milioane de victime ale demenței naziste — antifasciști și alți oponenți germani, prizonieri de război sovietici, handicapați și țigani — sunt prezentate mai puțin detaliat. Directorul muzeului, Jeshayahu, fugit în 1933 de la Berlin, cetățean al Israelului și al S.U.A., spune: „Elementul evreiesc trebuia să fie evocat cu prioritate pentru că, din nefericire, i s-a dat întâietate de către însuși Holocaustul”.

Președintele Jimmy Carter a hotărât, în 1979, construirea unui muzeu al Holocaustului. O comisie condusă, la început, de laureatul Premiului Nobel pentru pace și supraviețuitor al lagărelor de exterminare, Elie Wiesel, a fixat ca temă a muzeului proporțiile și tragismul fără precedent în istorie ale asasinatului în masă asupra evreilor din Europa.

Cu mult timp înaintea deschiderii, la care, din partea Germaniei, a participat vicecancelarul și ministrul de externe Klaus Kinkel, politicienii și diplomații s-au temut de un nou efect negativ al Holocaustului. Wolfgang Pordzik, reprezentantul Fundației Adenauer în S.U.A., avertiza: „Dacă vor fi aduși la muzeu copii și adolescenți, șocul pe care-l vor suferi, anticipat de cunoașterea unor filme despre ororile neonaziste, va înrăutăți considerabil atipia lor față de Germania”. Iar Walter Leisler Kiep, de la Asociația nepartinică „Atlantik-Brücke” („Puntea Atlanticului”), se plângea: „În muzeu, Republica Federală Germania nu apare nicăieri ca răspuns democratic la statul criminal al lui Hitler”.

Harvey Meyerhoff, președintele comitetului muzeului, este prea puțin impresionat de asemenea argumente: „Fără Germania nazistă nu ar fi existat Holocaustul. Germanii vor trebui să nu uite niciodată acest adevăr”. A primit cu plăcere documente și exponate din surse germane, dar a refuzat orice punct de vedere inhibitor în privința conținutului muzeului.

O expoziție întocmită de un grup de istorici germani, despre „Biruirea trecutului”, a fost refuzată de Muzeul Holocaustului, în vara 1992, ca semn de repudiare a manifestărilor xenofobe din Germania.

LA A 60-A COMEMORARE A AUTODAFEURILOR NAZISTE

Spiritualitatea arsă pe rug

Acum 60 de ani, în prezența lui Joseph Goebbels — cel care, cu exact două luni înainte, fusese numit „ministru al Reich-ului pentru educarea maselor populare și propagandă” —, în 10 mai 1933, au fost date pradă flăcărilor, în Piața Operei din Berlin, Germania intelectuală și opera literară a titanilor lumii. Concomitent, au avut loc „ore solemne” similare, în Königsplatz din München, în Römerberg din Frankfurt, în fața colonadelor lui Blomberg din Dresda, în Schlosspark din Breslau și în multe alte locuri de pe întinsul Germaniei. În Austria, autodaful a fost întârziat cu cinci ani mai târziu, după Anschluss. În ajunul zilei de 1 mai 1933, în Residenzplatz din Salzburg, au fost distruse 1 200 de volume, considerate „bunuri spirituale străine de popor”.

EXODUL A 2 500 DE AUTORI A FĂCUT DIN GERMANIA O ȚARĂ LIPSITĂ DE LITERATURĂ

Desigur, nu este adevărat, așa cum credea Thomas Mann, că „în condițiile tuturor faptelor rușinoase ale național-socialismului, care se înșiruiau într-un lanț atât de lung și sângeros, această absurdă

solemnitate [...] va persista mult timp în memoria oamenilor”. Îngrozitorul cataclism care a urmat acestui „act de beție naționalistă” a făcut să fie aproape dat uitării. Dar, în mod simbolic, el a dat semnalul pentru aprinderea focurilor, care aveau să mistuiască ulterior atâtea lăcașuri, mai întâi sinagogile și apoi oamenii, bărbați, femei și copii evrei. Numai că vorbele rostite ca un presentiment de Heinrich Heine, în „Almansor”, s-au confirmat cu prisosință: „Acesta era doar un prelușor; acolo unde se ard cărți, se ard în cele din urmă și oamenii”.

Unul dintre autorii ale căror opere au fost arse era personal de față — Erich Kästner. Poetul și-a amintit ulterior: „Am asistat ca unicul dintre «cei arși» la această teatrală insolentă. Strecuram printre studenți îmbrăcați în uniformă militară, vedeam eficiente naștră arzând în vâltoarea care se înălța în văzduh. Ascultam tirada periculoasă mitoman [adică a lui Goebbels — n.n.]. Deodată, o voce de femeie a strigat: «Aici se află Kästner!». M-am simțit stânjenit, dar nu s-a întâmplat nimic. Cărțile zburaseră mai departe în foc”.

Aceste acte de barbarie erau însă numai o latură a terorii naziste îndreptate împotriva spiritului. Mai puțin spectaculoase, dar, în schimb, cu atât mai eficiente au fost interdicțiile cu privire la „literatură dăunătoare și inoportună”. Când, în 1938, a apărut pentru prima dată o listă integrală, ea a cuprins 4 000 de titluri individuale și 565 de interdicții totale de autori.

Autodaful cărților a contribuit la prăbușirea celui de-al treilea Reich. Poezia scrisă în anii '20 este, în zilele noastre, de mult dată uitării, apreciază Jürgen Serge, în cartea sa „Die Verbrannten Dichter”

(„Poezii arși”). Hitler a eliminat o întreagă generație de scriitori din conștiința poporului german. Exodul a 2 500 de autori a făcut din Germania o țară lipsită de literatură. Ceea ce a rămas și s-a bucurat de permisiunea de a fi publicat era — în afară de puține excepții — „literatură națională” în sensul promovat de „Völkischer Beobachter”. Din acest gen de literatură face parte și opera lui Ernst Bertram, profesor de germanistică la Universitatea din Köln, pe care, autodafului cărților l-a inspirat în așa măsură, încât a compus o poezie... omagială, intitulată „Welchesprache” („Devotjune”), închinată tineretului german.

Împotriva stigmatului de a fi încadrat în această categorie s-a ridicat scriitorul bavarez Oskar Maria Graf, care a observat, plin de oroare, că el, cu excepția cărții sale „Wir sind Gefangene” („Noi suntem captivi”), fusese trecut de „NS- Reichsstelle zur Förderung des deutschen Schrifttums” (Departamentul nazist al Reich-ului pentru promovarea literaturii germane) pe lista autorilor admisi.

În „Wiener Arbeiterzeitung” el a cerut, sfidându-l pe naziști: „Ardeți-mă!”

Cel de-al treilea Reich a respins aproape întreaga literatură germană importantă, a dezavuat adevărata creație poetică, a alungat în exil majoritatea scriitorilor săi marcanți și a făcut cu neputință apariția operelor acestora în Germania de atunci.

„Reprezentanții acestui naționalism barbar — spunea tot atunci O. M. Graf —, care nu are nici o conștiință de germanitate, dar absolut nici una, au cutelat să mă treacă pe așa-zisa «listă albă», care, în fața conștiinței universale, nu poate fi decât o listă neagră. Nu merit această deonoare. După întreaga mea viață și după întreaga mea activitate literară, am dreptul să cer ca lucrările mele să fie date pradă flăcărilor curate ale rugului și să nu ajungă în mâinile pătate de sânge și în creierile corupte ale bandelor ucigașo-brune. Ardeți operele spiritului german! Ei înșuși va rămâne de nestins, nu va dispărea, așa cum nu va fi uitată nici infamia voastră!”.

Dorința lui a fost satisfăcută și, în cadrul unei ceremonii speciale, care a avut loc la Universitatea din München, naziștii au organizat un autodaf și pentru operele lui Oskar Maria Graf.

H. FREEDEN

DECESE

Cu adâncă durere, anunțăm stingerea din viață a doctorului NÉMETH LADISLAU, în vârstă de 78 de ani, din Satu Mare.

Soția, rudele și prietenii anunță, cu durere, împlinirea, la 15 iunie 1993, a șase luni de la decesul dragului lor SCHOR SANDU.

Străbătând cu aceeași sfâșietoare durere singurătatea anului care a trecut, reamintim, cu nemărginită tristețe, că, la 1 iulie 1993, se împlinește un an de la dispariția fulgerătoare a dragului și neuitatului nostru soț și tată devotat, care a fost dr. BERGER BÉLA, medic primar, obstetrician-ginecolog, asistent universitar la Clinica din Târgu-Mureș. Vegnic îndurerate, Katy — soție și Judith — fiică. Fie-l memoria binecuvântată!

Se împlinesc zece ani de singurătate de la dramatica dispariție din viață a lui BENNO POPLIKER, omul cu neobișnuită noblete sufletească, care și-a închinat, cu abnegație și devotație, viața oamenilor și artei sale.

Nestinsă amintire omului deosebit. Dumnezeu să odihnească sufletul său curat. Soția.

Cu aceeași durere, amintesc trecerea a cinci ani de la decesul soțului meu drag, AVRAM WEISS, și 12 ani de la decesul surorii mele, RALIA COJOCARU, din Piatra-Neamț.

Vie și neștearsă este amintirea celui ce a fost un mare om, farmacistul HARY GOLDSTEIN, la nouă ani de la dispariție. Trudy.

Jeni Blumenfeld, profesoară — Botoșani — reamintește cu nemărginită durere că la 19 Tamuz 5753 se împlinesc 3 ani de când a plecat dintre noi iubitul meu soț LEON BLUMENFELD. Soția, prietenii.

Marcu Sontag — fiu, Silvia — fiică și Claudiu Dulberger — ginere anunță, cu nemărginită durere, decesul dragii lor mame BLAU PESA (fostă SONTAG), din Bacău. Nu te vom uita niciodată!

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Primim, în continuare, abonamente pe semestrul al II-lea 1993 (450 de lei).

Pentru a primi „Revista Culturii Mozaic” până la finele anului 1993, abonații sunt rugați să depună diferența de 390 lei la sediul comunităților în provincie, iar în București la sediul FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI din str. Sf. Vineri nr. 9—11.

Măsura este valabilă pentru toți abonații, indiferent dacă abonamentul a fost făcut prin poștă sau prin comunitate.

ÎN MEMORIA MARTIRILOR NOȘTRI

CLUJ-NAPOCA

La Templul Memorial al Deportatilor, din Cluj-Napoca, a avut loc, duminică 20 iunie 1993, ceremonia de doliu în amintirea martirilor din Transilvania de Nord sacrificați pe altarul urii de rasă, de către horthyști și fasciști unguri și germani. La această a 49-a comemorare a Holocaustului, au participat Eminentă Sa domnul Șef Rabin dr. Moses Rosen, însoțit de ing. Theodor Blumenfeld, secretar general, av. Iulian Sorin, secretar general adj. junc, din partea conducerii Federației Comunităților Evreiești din România, și de către Prim-Rabinul dr. Ernest Neumann, din Timișoara.

Au fost de față dnii Grigore Zanc, prefectul județului Cluj, Victor Constantinescu, președintele Consiliului județean, Mihai Greab, viceprimar al municipiului Cluj-Napoca, reprezentanți ai unor partide politice și asociații. Un mare număr de enoriași ai comunității și alți cetățeni din municipiul

• Vorbește Eminentă Sa

• Sărmaș • Deshumarea victimelor pogromului

nostru au umplut până la refuz Templul.

Serviciul divin a început cu aprinderea a șase lumânări, în amintirea celor șase milioane de victime AL KIDUȘ HAȘEM din perioada prigoanei rasiale. Lumânările au fost aprinse de către șase enoriași, supraviețuitori ai lagărelor morții.

În cuvântul de salut adresat celor prezenți, președintele Comunității clujene, Iosif Weintraub, a subliniat că, prin participarea și luarea de cuvânt a unor personalități din conducerea administrativă și din viața politică a județului și municipiului, s-a evidențiat poziția de condamnare față de crimele săvârșite și față de apărtația unor manifestări antisemite în Europa.

Serviciul divin a fost susținut de către prim-cantorul Willy Harnik, de la Templul Coral din București, iar corul Talmud Tora al comunității noastre, dirijat de Ecaterina Haimoș, a interpretat cântece de doliu.

Eminentă Sa domnul Șef Rabin dr. Moses Rosen a oficiat o rugăciune, la chivotul deschis, pentru prosperitatea României și pentru pace în Israel, după care a rostit o amplă predică, spunând, printre altele:

„Pomenirea acestui genocid unic în lume, unic în istorie, nu se poate face altfel decât prin a preveni un altul. Aceia care caută să ascundă crimele din trecut sunt amatori de noi măceluri, de un nou Holocaust. Există un pericol care-l pânzeste pe evreu: acela că, atunci când e bine, cu cât e mai bine, cu atât el să poată dispărea mai ușor. Poporul român este un popor blând, un popor care are simțul rațiunii și care, până la urmă, va înțelege care sunt interesele lui vitale și în această problemă a combaterii energice a antisemitismului”.

În același context, evocând cele petrecute în urmă cu 49 de ani, când vremelnicii ocupanți ai Transilvaniei de Nord au deportat, cu ajutorul jandarmilor unguri, în doar două-trei luni, peste 150.000 de evrei de pe aceste meleaguri, vorbitorii a amintit apoi de faptul că, în urmă cu un an, la Cluj-Napoca, o delegație a U.D.M.R., în frunte cu dl Domokos Geza, a

IAȘI

La 27 iunie a.c., a avut loc la Sinagoga Mare din Iași o impresionantă adunare comemorativă dedicată memoriei martirilor noștri asaseși, în timpul guvernării lui Antonescu, acum 52 de ani, în pogromul din 29 iunie—1 iulie 1941 (3—5 Tamuz 5701).

Întrunirea s-a desfășurat în prezența președintelui Comunității Evreilor din Iași, a conducerii comunitare, a rudelor supraviețuitorilor, a unei numeroase asistențe, formate din evrei și neevrei.

Au luat, de asemenea, parte reprezentanți ai autorităților locale, ai vieții culturale și religioase din Iași, ai unor formațiuni politice.

Prim-cantorul Willy Harnik, de la Templul Coral din București, a oficiat ruga de pomenire a martirilor, iar corul elevilor de la Talmud Tora, din Iași, a interpretat cântece adecvate întrunirii de doliu.

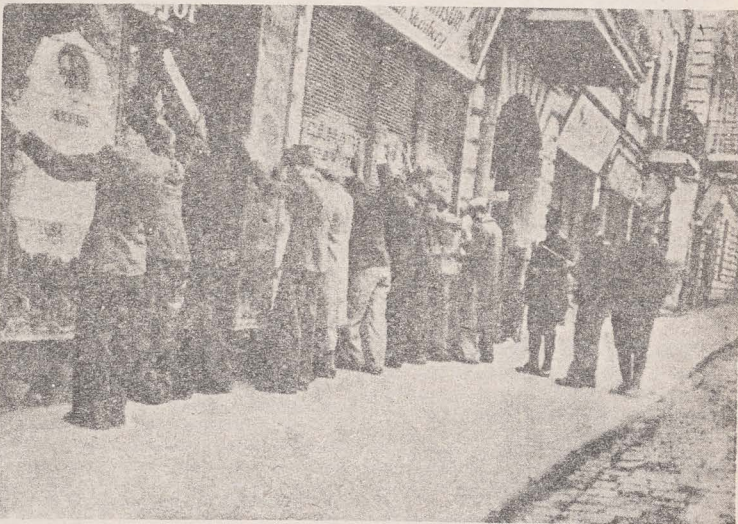
În cuvântul de deschidere, președintele comunității, dl ing. P. Kaiserman, a avocat împrejurările în care a avut loc măcelul. La 22 iunie 1941 începuse războiul. Iași se aflau lângă graniță. O diversivă monstruoasă a fost pusă la cale de fasciști, aceea că evreii ar fi transmis semnale luminoase avioanelor dușmane. Este știut însă că evreii din Iași s-au numărat printre întemeietorii orașului. O piatră funerară din vechiul cimitir evreiesc Ciurchi datează din 1467. Veacuri de-a rândul a existat o deplină armonie între populația evreiască și cea românească, între cultura evreiască și cea românească din capitala Moldovei. Și, totuși iată-i acuzați, fără vină, de „trădare”. Era o înscenare murdară, pentru că „trădătorii” trebuiau exterminați. După pogrom, a avut loc o anchetă, prin care s-a constatat că zvonul a fost o minciună, așa cum se atestă în raportul directorului general al Poliției, generalul de divizie Leoveanu. Dar aceasta, după ce genocidul avusese loc.

La 29 iunie 1941, evreii au fost chemați, prin megafona, la chestură. Cine nu se prezenta urma să fie împușcat. Ziua, în amiaza mare, în prezența generalilor, colonelilor, ostașilor și polițiștilor, s-a dezlănțuit măcelul. Numeroși evrei au fost asaseși în mod barbar în curtea chesturii. Apoi s-au pornit „trenurile morții”. În fiecare vagon, în care era loc pentru trei cai, au

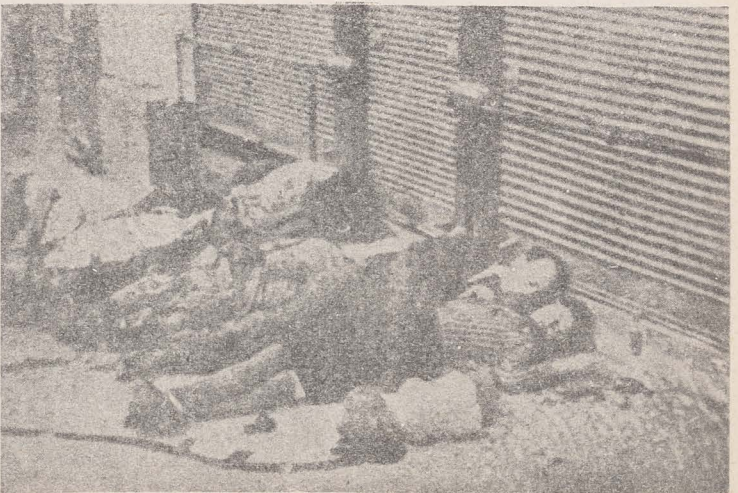
fost înghesuși câte 150 de evrei. Deschizăturile zăbrele, care aveau menirea de a da puțin aer cald, au fost acoperite. Trei zile și trei nopți, trenurile au fost plimbate din stație în stație. Cei torturați astfel au murit în chinuri groaznice. Citiți cifrele proceselor verbale, cutremurătoare prin prăpastia dintre înșiruirea lor seacă și suferințele supracumenești îndurate de martirii noștri: la Podul Iloiei au fost descărcate din tren 1.194 de cadavre, la Tg. Frumos — 650, la Mircetă — 327, la Săbăoani — 172... Și lista e incompletă. „Morții noștri, memoria sfinților noștri martiri — a spus președintele comunității — ne obligă să apărăm adevărul. Istoria nu se poate falsifica. Nu ascunzând adevărul se poate consolida democrația în țara noastră. Crimele trebuie recunoscute, dacă vrem ca ele să nu se mai repete. După cum trebuie recunoscute și meritele unor „drepti ai popoarelor”, ale unor oameni de omenie care, cu riscul vieții lor, au salvat vieți evreiești; Oameni (cu majusculă), ca farmacistul Băceanu, care a adăpostit evrei în casa lui, ca Viorica Agarici, care, în calitate de președintă a filialei Roman a Crucii Roșii, prezentă în gară, auzind gemete și strigăte de ajutor, înfruntând amenințarea comandantului trenului, sublocotenentul rezervist Aurel Triandaf, a obținut să se deschidă vagoanele și, împreună cu o grupă sanitară din apropiere, a dat îngrijiri necesare prizonierilor, câți se mai aflau în viață, aducându-le apă, alimente, alinând suferința.

În alocuțiunile domnilor lor, dnii Dan Gălea, prefectul județului Iași, prof. dr. doc. Coteanu, preotul Ciprian Niță, în numele I.P.S. Daniel, mitropolitul Moldovei, prof. dr. Petercă, reprezentant al Bisericii Catolice, Cătălin Bordeianu, șef de cabinet la Senatul României, au împărtășit durerea și revolta față de grozăviile petrecute în pogromul de la Iași, față de asasinarea cu cruzime a atâtor oameni, a căror unică vină era aceea că s-au născut evrei. Vorbitorii au condamnat resuscitarea, azi, a unor fenomene cu caracter fascist, antisemit.

După rugile de pomenire a Kedoșimilor, intonate de prim-cantorul Willy Harnik, ceremonia comemorativă s-a încheiat cu un pelerinaj la mormintele comune din Cimitirul evreiesc de la Păcurari și la mormintele comune aflate la Tg. Frumos și Podul Iloiei, unde au fost depuse coroane și jerbe de flori.

• Iași, 29 iunie 1941. Așa a început...

• ... Și așa s-a sfârșit

EMANOIL TISCHLER
correspondent, Cluj-Napoca

MASĂ ROTUNDĂ

PE TEMA: „CONTRIBUȚIA EVREILOR LA DEZVOLTAREA CULTURII ȘI CIVILIZAȚIEI ROMÂNEȘTI”

După cum am consemnat în numărul 737 al revistei noastre, la 16 mai 1992 a avut loc, la Casa Oamenilor de Știință din Capitală, ședința de constituire a colectivului redacțional al lucrării „Contribuția evreilor la dezvoltarea culturii și civilizației românești”, a cărei publicare este inițiată sub patronajul Comisiei Naționale pentru U.N.E.S.C.O., al Ministerului Culturii și al Academiei Române.

La 10 iunie a.c., a avut loc, la sediul Comisiei Naționale a României pentru U.N.E.S.C.O., o masă rotundă, la care au fost dezbătute rezultatele primei etape a elaborării sus-amintitei lucrări.

În încheierea întrunirii, etnosociologul dr. Harry Culer, coordonatorul lucrării, i-a rugat pe cei care doresc să se includă în cercul participanților la redactarea „Contribuției evreilor la dezvoltarea culturii și civilizației românești” să facă propuneri pentru completarea lucrării prin capitole sau subcapitole care lipsesc.

SCRISORI DE LA CITITORI

DOMNULE PREȘEDINTE AL COMUNITĂȚII EVREILOR DIN BUCUREȘTI,

Un grup de foști deportați, membri ai Asociației foștilor deportați în Transnistria, rămași în viață, vă aducem la cunoștință următoarele:

Suntem informați că, prin intervențiile asidue la forurile competente ale președintelui Asociației Foștilor Deținuți Politici, s-a reușit să se obțină dreptul membrilor Asociației de a călători gratuit la transportul în comun.

Printre foștii deținuți politici beneficiază de aceste gratuități și foștii legionari arestați la timpul regimului comunist.

Este revoltător și strigător la cer ca noi, un număr foarte mic de supraviețuitori ai lagărelor din Transnistria, la vârsta senectutii, să nu beneficiem de aceleași privilegii și drepturi ca foștii legionari.

În mod paradoxal, nu suntem luați în seamă. Mă rugăm să binevoiți a lua în considerare cele expuse mai sus și a interveni la domnul primar general al Capitalei pentru a ni se acorda dreptul de a beneficia de aceleași privilegii ca foștii deținuți politici, inclusiv foștii legionari.

Fiind abonați de ani de zile la „Revista Culturii Mozaic”, vă rugăm să răspunțeți la această sesizare în paginile revistei.

Eminentă!

Desigur, vă veți întreba de ce vă adresez aceste rânduri.

Cu tot respectul pe care Vi-l port și Vi-l datorez, țin să Vă fac cunoscut că, într-una din zile, am rămas uimit când am auzit, dimineața, la buletinul de știri al postului de radio Kossuth, din Budapesta, precum că dl. Jeszenszki Géza, ministrul de externe al Ungariei, a decis ca, pentru a cunoaște situația maghiarilor de peste hotare: Ucraina, Cehia, Slovacia, Austria, România, va delega un membru al Federației Comunităților Evreiești din Ungaria, care să se intereseze de felul cum își trăiesc viața spirituală evreii din aceste țări și de ce au nevoie, că, vezi Doamne!, ce grijă mare au dumnealor tocmal de noi, evrei care vorbim limba maghiară! Bag sama, tocmal de asta îi doare pe dumnealor; se vede treaba că ne consideră pe noi, evreii din aceste țări, că am fi evrei-unguri, să mori de răs, nu alta. Eu, drept să spun, am rămas stupefat de aceste declarații ale dumnealor. Deci nu este destul cât rău a încercat să ne facă dl. episcop Tókes László, când, în toamna anului 1989, din catedrala de la Timișoara, sau prin Kucinak Alajos, de la PANORAMA, a făcut aporouri că ar fi cazul ca și Șef-Rabinul

României să i se asocieze și să pornească o campanie prin sinagogi împotriva regimului. Desigur, noi toate acestea le-am auzit și văzăm la emisiunea PANORAMA a TV Budapesta, la acum vine dl. Jeszenszki Géza cu alte lucruri, care, drept să vă spun, mă deranjează, încercând să ne învrăbească cu țara în care ne-am născut și crescut.

O mare bucurie mi-a făcut când am citit în R.C.M. nr. 758(mai (I), 1993, care la noi a ajuns, din păcate, numai astăzi, articolul „Ne punem singuri de grijă”, răspunsul Eminenței Voastre adresat dlui Gervay Tamás.

Primiți, Vă rog, Eminență, umilele mele scuze pentru îndrăzneala de a mă adresa Dvs., dar, sincer să fiu, nu am putut rămâne pasiv la punerea la punct de către Eminența Voastră a acestui vicepreședinte din Debrețin, care nu a știut ce răspuns să dea la împunerea ce i s-a dat de către respectivul om politic din Ungaria.

Primiți, Vă rog, Eminență, din partea mea, toată stima și considerația.

Cu deosebit respect,

SPITZ EDMUND

4925 — Sighetu Marmatiei

str. Emléscu, Bloc 3/8

Iunie 1993

Mult stimată domnule Șef Rabin Moses Rosen,

Am citit cu multă emoție și nostalgie memoriile D-voastră. Cartea D-voastră mi-a reamintit o perioadă grea din viața familiei mele. O perioadă grea, dar și cu multe amintiri frumoase, legate în special de activitatea noastră la Comunitatea Evrească din București.

Suntam patru frați și, împreună cu părinții noștri, am format întotdeauna o familie unită, dar identitatea noastră de evrei era foarte nedefinită în acea perioadă. Doar faptul că familiile părinților mei au fost exterminate la Auschwitz și unele manifestări antisemite din jurul nostru ne reaminteau că suntem evrei. De fapt, știam foarte puțin despre poporul evreu, despre tradițiile și istoria acestui popor. Într-un timp, atmosfera din România devenea tot mai potrivnică și sufocantă; atunci am depus cererea de plecare definitivă în Israel. Au urmat ani de refuzuri și grigoane fălșe din partea autorităților române. În acea perioadă, noi, cei patru copii, am găsit drumul la comunitatea evrească. Acolo am învățat irit, am cântat în corul comunității, sub bagheta neuitatului domn Schwartzman, am participat la tabere de vară, am cunoscut alți tineri evrei, am ascultat lecțiile și predicile D-voastră și, pentru prima dată în viața mea am mers la sinagogă. Fiecare oră petrecută în atmosfera creată de D-voastră la comunitate ne-a legat tot mai mult de poporul nostru, de țara noastră, de cultura noastră și de Tora. În felul acesta, s-a creat și s-a întărit identitatea noastră de evrei. Acesta a fost marele „cadou” pe care l-am primit prin comunitate de la D-voastră.

Dar nu numai atât. Tatăl meu, care era director de studii la o instituție de învățământ special, a fost dat afară de la locul său de muncă imediat după depunerea actelor. La insistențele noastre, ale copiilor, s-a adresat D-voastră. Imediat, tatăl meu a fost primit ca ajutor al dlui Băluș, iar apoi, când s-a creat o nouă casă de bătrâni în București, a fost numit responsabil acestei instituții. Ceva mai târziu, când sora mea, Rina, a fost exmatriculată din facultate din aceleași motive, a primit de lucru la depozitul de alimente al Comunității.

În toamna anului 1971, ieșind de la ambasadă israeliană din București, tatăl meu a fost arestat de către Securitate. Prima întrebare a anchetatorilor a fost: „Cum explici că Rabinul dă de lucru la comunitate tuturor sioniștilor?”

EMINENȚEI SALE DLUI DR. MOSES ROSEN

Subsemnatul Marcu Iuliu, din Iași, Piața Republicii nr. 47, bl. E1, scara B, etaj 1, ap. 5, asistatului Dvs. 4178/368.

În zilele de 3. 4 și 5 Tamuz, comemorăm zilele pogromului de la Iași. Printre cei ce au avut de suferit a fost și unchiul meu, dr. maior Cauffman Marcu, de la flota de aviație Iași, îmbrăcat în haine militare ale armatei regale române. În timp ce pleca de la Iași la Hârlău, unde s-a mutat unitatea militară, duminică 29 iunie 1941, a fost dat jos din tren, l-au fost rupte hainele militare cu care era îmbrăcat și a fost

În fine, la 30 noiembrie 1971, slavă Domnului, am primit aprobarea de a pleca în Israel. Când tata v-a anunțat că am primit aprobarea de plecare, l-ați binecuvântat și ați dat imediat dispoziții să ni se dea un număr mai mare de „puncte” (care de fapt ne-au prins foarte bine în următoarele zile).

Trei săptămâni mai târziu, de Hanuca, noi, cei patru frați, am cântat cântecul închinării la comunitate în cadrul serbării de Hanuca din Merkaz Klita, în Kiriat-Yam.

De toate acestea mi-am amintit citind cartea D-voastră.

Zilele acestea, s-au împlinit 20 de ani de când, cu ajutorul Domnului, am ajuns în Israel. Am rămas o familie unită și cu toții ne-am găsit locul în Israel. Părinții, cele două surori și cu mine ne-am reîntors la credința noastră strămoșască. Părinții mei au 18 nepoți „tabari”. Asasini hitleriști au exterminat două familii evreiești, din care au rămas doar doi supraviețuitori, dar din aceștia a înflorit o nouă generație în Israel.

Nu citesc presa în limba română, dar din întâmplare mi-a căzut în mână un articol din România, care caută să minimizeze și să ponească opera D-voastră de preservare și dezvoltare a comunităților evreiești din România. După părerea mea, autorul articolului a rămas închiștat în schemele de gândire înguste dictate de regimul Ceaușescu. Acești „intelectuali”, crescuți într-o atmosferă de neîncredere și frică permanentă, nu se pot ridica, nici după atâtea ani și schimbări, la nivelul înțelegerii și aprecierii marii opere de educare a mil de tineri evrei, în mil regim comunist, de studiere a limbii naționale și pregătire pentru plecarea în Israel. S-ar putea că și el va înțelege amploarea muncii D-voastră abia atunci când va solicita un loc în casa de bătrâni a comunității sau când, fugind de singurătate, va veni în Israel.

Eminență, permiteți-mi să termin în mod neprotocolar și să vă îmbrățșez cu dragoste și recunoștință.

Cu cele mai bune urări de sănătate și activitate rodnică, în numele meu și în numele întregii familii,

Inginer MOȘE GONEN

(fost Gonda Ștefan)

Adresa mea: Moșav Sde Iașcov, Israel

MIHAI PELIN sub anchetă

Urmare din pag. 1

A survenit, totuși, și un moment în care m-am aflat cu adevărat în culpă în ceea ce privește atitudinea față de evrei. Aunne, atunci când am întreprins o reconstituire oră cu oră a invaziei sovietice în Basarabia și Bucovina de Nord, în vara lui '40. Pe parcursul acestei reconstituiri, a existat, într-adevăr, o etapă în care m-am lăsat furat și eu de prejudecăți, de documente incerte, de o memorialistică aproximativă. Și sub prejudecată aș fi rămas dacă nu aș fi împins cercetarea până în pânzele albe.

— Nu s-ar putea să fiți mai explicit, mai concret?

— Am să vă spun ceva ce n-am spus nimănui până astăzi. În 1940, apărea la Chișinău o publicație intitulată „Raza”. După cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, Raza și-a mutat redacția la București și a continuat să apară, până în primăvara anului următor. În paginile ei, am citit la un moment dat o știre extrem de lacrimogenă despre un preot român pe care evreii din Basarabia, în refugiu din vara lui 1940 — mai exact spus, la 29 iunie 1940, de ziua Sfinților Petru și Pavel —, l-ar fi căsăpăit cu sapele, când tocmai ajunsesse cu căruța pe malul Prutului. Știrea în speță apăruse la 18 august 1940, dar ceva nu era, totuși, în regulă. Pentru că același preot, în octombrie 1940, era viu și întreg, fiind semnalat în Universul printre participanții la un parastas de la biserica Sf. Silvestru. Deci nu fusese ucis de evrei! Neîntâlnind un ins care să stău prea mult sub nedumeriri, l-am abordat, într-o fază secundă, pe fostul director al gazetei Raza și l-am adresat câteva întrebări referitoare la preotul în discuție. Spre stupefacția mea, bătrânul de la care mă așteptam să află că fusese, ca ziarist, victima unui zvon fals mi-a mărturisit foarte senin că în mod deliberat își împănase gazeta cu știri false. Ca să țină opinia publică sub tensiune!...

Doamnă Oegar, vă rog să mă credeți că în clipa aceea a căzut cerul pe mine. Fostul director al gazetei Raza nu era un ins oarecare. A fost arestat în 1949, a fost prodat de Securitate sovieticilor și a fost judecat ulterior de un tribunal militar din Kiev, fiind condamnat la un sfert de veac de deportare în Rusia sovietică. Timp de ani în șir, muncise ca un câine în minele de cărbuni de la Vorkuta, dincolo de cercul polar. Era toabă de suferință. Și iată că, din păcate, nu învățase prea mult din tot calvarul pe care îl traversase. La Vorkuta, împinsese la vagoaneți alături de zeci și zeci de evrei, condamnați ca și el la deportare și muncă forțată. Și, cu toate acestea, în anul 1984, când am stat noi de vorbă, el mai era ferm convins că procedase cât se putea de natural și normal, în 1940, când atribuise evreilor o crimă pe care aceștia n-o săvârșiseră. Ceea ce vă spun este trist, dar adevărat. Și dacă nu ne vom dezbăta de această mentalitate nefecundă, nu vom ajunge absolut nicăieri.

— Asta e fost singura minciună cu care v-ați confruntat?

— Au fost mai multe. De asemenea, în 1940, evreii au fost acuzați că l-ar fi ucis la Cernăuți pe comisarul de poliție Ioan Pihal. Știrea a făcut carieră în presa vremii. În realitate, Ioan Pihal fusese arestat de sovietici și în primăvara lui 1941 se mai afla încă deținut în penitenciarul din Cernăuți. Nu știu ce s-a întâmplat mai târziu, dar este aproape cert că acest Ioan Pihal a murit în 1960, la Gherla. Numele lui figurează pe memorialul dedicat după revoluție martirilor teribile pușcării. S-a spus că tot evreii l-ar fi ucis pe preotul catolic Georg Göbel, din Cernăuți. Nu este adevărat. Georg Göbel a murit prin anii '50 în Germania occidentală. Informația mi-a parvenit în urmă cu câțiva ani, la München, când am cumpărat o monografie a orașului Cernăuți, editată de germanii originari din acest oraș. La fel, s-a mai scris în ziare, faptul fiind consemnat și în documente confidentiale din timpul dat, că evreii l-ar fi omorât și pe Flondor, primul din Cernăuți. Cu toate că Flondor, în toamna lui '40, se plimba pe străzile Bucureștilor, nimeni nu a dezmintit știrile alarmante și profund false din vara aceluiași an. Mă opresc aici.

Toate aceste minciuni au inoculat în români o psihoză nesănătoasă, iar psihoza aceasta l-a încălecat pe o himeră din care au rezultat nenorociri fără seamăn. Masacre, deportări în masă, o otrăvire generalizată a climatului nostru

SIONIȘTI SUB ANCHETĂ

A.L.Zissu

declarații,
confruntări,
interogatorii
10 mai 1951 - 1 martie 1952

social. Și vă asigur că am ajuns la această concluzie de unul singur, cercetând serii întregi de fapte până la ultima lor consecință. Astăzi sunt în măsură să vă ofer liste complete și nominale ale celor ce l-au întâmpinat pe sovietici cu pâine și sare, în zilele invaziei din '40. Bineînțeles, erau și evrei printre ei. Dar cei mai mulți, din păcate, au fost români neaoși. Frustrările de atunci s-au descărcat în evrei după cum se descarcă fulgerul într-un paratrâznet. Și la ce ne-a folosit asta?

— Ați tipărit recent o carte despre sioniști. Cine au mai fost și sioniștii ăștia? Sunt chiar așa de importanți?

— Sunt foarte importanți, sunt chiar mai importanți decât victoria de la Termopile. Sioniștii sunt acei evrei care și-au propus, încă din veacul trecut, să reînvie un stat dispărut din vremurile biblice. Și au reușit. Israelul este astăzi un stat care există și de care nimeni nu poate face abstracție. Aceasta este o victorie absolut extraordinară, un exemplu demn de urmat în orice întreprindere omenască ce presupune curaj, inițiativă, dăruire, spirit de sacrificiu. Vă rog să mă scuzați că v-am explicat chestiunea oarecum băbește, cam așa cum o explică enciclopediile populare, dar trăim într-o lume în care numeroși indivizi, deși au trecut cu brio examenul de bacalaureat, țin cu tot dinadinsul să ne asigure că sionismul ar fi o conspirație împotriva omenirii întregi. Nu este adevărat. Repet, sionismul a fost mișcarea care a considerat că și evreii au dreptul la o patrie și că această patrie nu poate fi alta decât patria naturală a evreilor, pământul de pe care a plecat poporul evreu în diasporă.

Însă cartea pe care am tipărit-o sub auspiciile editurii Edart este importantă din alt punct de vedere. Ea dovedește că evreii din România au jucat un rol extrem de important în renașterea Statului Israel. Că acești evrei s-au aflat chiar în prima linie a luptei pentru renașterea Israelului. Și mai dovedește că au existat și câțiva români care au fost alături de evrei în această întreprindere temerară din toate punctele de vedere. Dacă ar fi fost mai mulți, ar fi fost și mai bine.

— Ce cărți urmează?

— Urmează alte două volume din seria Sioniști sub anchetă și o altă lucrare, referitoare la sioniștii revizionisti. De asemenea, urmează un dicționar alfabetic al tuturor prizonierilor americani și britanici care s-au aflat în al doilea război mondial în puterea armatei române, precum și al militarilor americani și britanici care au murit pe pământ românesc. În ceea ce li privește pe cei din urmă, este vorba despre victimele ale căror cadavre au putut fi identificate. În afară de numărul matricol militar, gradul și datele sumare privind identitatea fiecărui, rubricile tuturor vor cuprinde întâmplările traversate în prizonierat, fragmente din corespondența cu familiile din S.U.A. și Marea Britanie, documente găsite asupra lor în momentul capturării, cimitirele în care au fost înmușate cei morți în luptă etc. etc. Nu v-aș fi oferit toate aceste detalii, dar am certitudinea că editura Edart, în această întreprindere, nu mai poate fi ajunsă din urmă.

Interviu realizat de ANCA OEGAR
(Apărut în ziarul „Ora”, 30 iunie 1993)

băgat în trenurile morții, până la Podu-Iloaiei. Acest lucru aș vrea să se știe, că în timpul lui Antonescu oameni care au slujit țara și au fost evrei au avut de suferit și aș vrea să știe că Vadim Tudor și dl. Dumitracu că evreii au fost dintotdeauna devotați țării în care trăiesc.

Unchiul meu a făcut școala de ofițeri de aviație la Mediaș.

Cu respect,

I. MARCU

Iași, 7 iunie 1993

O operație dramatică

O INIMĂ ADUSĂ CU AVIONUL DIN CIPRU. PENTRU A FI TRANSPLANTATĂ

„Mă simt excelent, dar mi-e foame. Ce se poate mânca aici?” — a spus, glumind, Avi — în vârstă de 46 de ani — la nuntă o zi după ce, la „Chaim Sheba Medical Center” — Tel-Hashomer, din Israel, i s-a implantat o nouă inimă. Chirurgul său, dr. Jay (Jacob) Lavee, a comunicat că transplantarea a durat două ore și jumătate și nu a ridicat probleme. Pacientul a suportat foarte bine operația.

După 24 de ore, stimulatorul cardiac (inima artificială) a putut fi îndepărtat. Pacientul respira din nou prin propriile sale forțe. Inima, donată de o femeie din Cipru, era a doua pe care dr. Lavee, șeful secției pentru transplanturi de cord, a transplantat-o la acest centru medical. Dr. Lavee s-a specializat în transplant chirurgical de cord la Universitatea din Pittsburgh (S.U.A.), unde a efectuat zeci de asemenea operații.

Era pentru prima dată când inima unui donator din Cipru a fost adusă cu avionul în Israel. Ciprul a donat organul și a participat la complicata intervenție logistică, deoarece, de mulți ani, cetățenii săi vin în Israel pentru efectuarea unor tratamente și operații care nu se pot realiza în țara lor. În ultimul an, 150 de pacienți din Cipru au fost tratați la „Sheba”.

Două echipe de medici de la „Chaim Sheba Medical Center” au zburat, pe timp de furtună, spre Cipru. Din echipa de cardiologi, condusă de dr. Lavee, au făcut parte medicul secund dr. Ami Shinfeld și o asistentă de la secția de chirurgie. A doua echipă a fost alcătuită din profesorul Amram Ayalon, șeful secției de chirurgie și principalul anestezist, dr. Noah Lieberman. Întregul grup a fost întâmpinat la aeroportul internațional din Lamaka de o escortă polițienească, ce l-a condus pe drumul cel mai scurt la spitalul unde se afla donatoarea — la Limasol. Cu forțe unite, grupul de la „Sheba”, împreună cu dr. George Kariakides, șeful secției pentru transplantarea de organe din Nicosia, au prelevat inima, ficatul și rinichii donatoarei. În timp ce profesorul Ayalon a rămas în Cipru, pentru a-i asista pe chirurgii locali la transplantarea ficatului unui pacient din această țară, echipa de cardiologi s-a reîntors imediat în Israel, cu inima prelevată păstrată într-un recipient cu gheață. De la aeroportul „Ben-Gurion”, a fost adusă pe drumul cel mai scurt, într-o ambulanță, la sala de operație, unde

primitorul acestei noi inimi fusese pregătit de dr. Rafael Mohr, șeful secției de chirurgie cardiacă. Dr. Lavee a început imediat operația și a reușit s-o ducă la capăt cu succes. După două săptămâni, pacientul a putut să fie externat.

„Pentru a obține rezultate optime, o inimă ar trebui transplantată la cel mult patru ore de la prelevarea ei”, a declarat dr. Lavee. Deoarece distanța Israel—Cipru se poate parcurge doar într-o oră de zbor, Ciprul este una din puținele țări din care pot fi aduse cu avionul organe, în scopul transplantării lor.

Potrivit directorului interimar de la „Sheba”, dr. Zeev Rotstein, Ministerul Sănătății din Cipru și-a dat acordul pentru programe chirurgicale comune, în cadrul cărora, la „Sheba”, să se facă transplanturi de cord, iar transplanturi de ficat și alte organe să se efectueze în comun în Cipru. „Această acțiune este o nouă verigă de legătură între cele două țări, în cadrul căreia medicina se dovedește a fi o punte umană”, a declarat el.

Târgul internațional de carte de la Ierusalim

• Muzeul Cărții, din Ierusalim

Israelul este o țară de cititori. Numai Islanda publică mai multe cărți pe an decât Israelul în raport cu numărul locuitorilor. O impresie admirabilă despre însemnătatea cărții pentru țară, despre prezența internațională a tinerei literaturi israeliene și despre structura sistemului editorial și-au putut forma vizitatorii celui de-al 16-lea Târg Internațional de carte de la Ierusalim, care a avut loc de la 18 până la 23 aprilie a.c. și printre care s-au numărat editori din întreaga lume.

Ca instituție, această săptămână a cărții, inițiată de primarul Teddy Kollek, a celebrat anul acesta cea de-a 30-a aniversare a existenței sale.

100 000 de cărți, provenind din peste 40 de țări, au fost prezentate în modernul Centru cultural „Biniani Hauma” („Palatul Poporului”); până la orele 10 seara, numeroși oaspeți umpleau sălile expoziției, răsfoiau cărțile, discutau și, nu rareori, și cumpărau. Tematica centrală a acestei expoziții de carte de la Ierusalim o constituie tot ceea ce, în sens mai restrâns sau mai larg, are conținut cu evreimea și cu Israelul — de la miniaturale carte de rugăciuni, conținând 100 de binecuvântări, cu un format de 4 x 4 cm și legată în aur și piele — până la o ediție facsimil a surilor de la Marea Moartă, pe microfise.

O importanță deosebită și crescândă în negocierea licențelor de traducere și a drepturilor de traducător dobândește literatura modernă a Israelului, care, pe lângă nume, deja celebre, ca Amos Oz sau David Grossmann, mai dispune de o vie și colorată pleiadă de scriitori care se bucură de o recunoaștere internațională. Din „Russischer Roman” („Roman rusesc”), de Meir Shalev, s-au vândut, numai în sala cu cărți în limba germană, vreo 40 000 de exemplare, iar romanul polițist al lui Batya Gur „Doar de Șabat să te odihnești” a figurat săptămâni de-a rândul pe lista bestseller-urilor.

• EVGHENI EVTUȘENKO

Unul din punctele de vârf ale ediției din anul acesta a fost participarea poetului rus Evgheni Evtușenko, autorul poemului „Babi Yar”, care și-a prezentat cel mai nou roman. Cu ocazia Târgului de carte, a avut loc, tot la Ierusalim, o sesiune cu tema: „Scriitorul — conștiința lumii”.

O nouă clinică oftalmologică pentru copii

De curând, Centrul medical de pediatrie din Petah-Tikva a inaugurat o secție de oftalmologie, care se ocupă în mod special de prevenirea orbirii, folosind cele mai moderne tehnici cu laser. Maurice și Vivienne Wohl, din Geneva, răspund de aparatura pentru diagnosticare și tratament a secției.

În acest centru medical, sunt tratați nu numai copii israelieni, ci și copii din țările arabe. Sofii Wohl și-au făcut un renume în Israel datorită sprijinului generos acordat instituțiilor religioase, educative, medicale și culturale din țară, contribuind, în ultimă instanță, prin activitatea lor caritabilă, la apropierea păcii mult dorite în Orientul Mijlociu.

• Premiu la Cannes

Realizat de regizoarea Yolande Zamberman, filmul de lung metraj „Eu sunt Ivan, tu ești Abraham” a obținut premiul Confederației Internaționale a Filmelor de Artă și Experiențe Artistice. Regizorul evocă — pe fundalul situației evreilor din Polonia anilor '30 — o frumoasă prietenie, care nu cunoaște granițele etnice și religioase. În frământările și crudele evenimente, se încheagă o amicizie între doi copii, unul fiind evreu, celălalt creștin.

Micii interpreți, recrutați din diverse medii, au învățat, pentru dialogurile respective, limbile idiş, rusă, polonă și țigănească. Rolul lui Abraham a fost interpretat de un copil de țigan, născut la Vilnius (Lituania), care a învățat, în acest scop, limba idiş. Rolul lui Ivan a fost realizat de un copil găsit într-un orfelinat din Sankt Petersburg. Filmările au fost făcute în Ucraina și Belarus.

NICIODATĂ VIOLENȚĂ!

EXTRASE DIN CUVÂNTAREA LUI YITZHAK RABIN ROSTITĂ LA VARȘOVIA CU PRILEJUL COMEMORĂRII A 50 DE ANI DE LA RĂSCOALA DIN GHETOUL VARȘOVIEI

„Venim azi din Ierusalim, capitală eternă a Israelului, orașul profeților și orașul păcii, și suntem aici pentru a aduce prinosul nostru de recunoștință celor căzuți în lupte și a multor supraviețuitori pentru curajul lor. Aici era cândva ghetoul varșovian. 40 000 de evrei au trăit în acest oraș. Acum locul este gol... Unde sunt scriitorii, medicii, rabinii, muzicienii, unde este poporul simplu, unde sunt copiii și unde este Janusz Korczak?... Ne-am ridicat din cenușa martirilor și ne ducem viața mai departe. Curajul luptătorilor din ghetou a constituit piatra unghiulară a statului nostru... Noi suntem realizarea ultimelor visuri și speranțe a șase milioane de oameni, victime care nu mai există.

După 50 de ani, tot mai refuzăm să acceptăm faptele, inima noastră de cuprinsă de

mânie, dar nu nutrim nici un fel de dorințe de răzbunare. După 50 de ani, credem în faptul că fiecare națiune trebuie să-și făurească opțiunile ei istorice, trebuie să-și cerceteze trecutul, pentru a trage din el învățăminte...

După 50 de ani, urmașii lui Hitler acționează din nou, în diferite părți ale lumii. Cel mai periculos sunt aceia care, din fanatice motive religioase, cer distrugerea Israelului. Dar zilele slăbiciunii evreiești au trecut, statul evreiesc îl va apăra pe fiecare evreu și îl va servi fiecăruia din ei, oriunde ar fi, drept loc de refugiu. Toți cei care neagă Holocaustul ucid pentru a doua oară. De aceea, înfrorarea noastră tragedie, nimicirea unei treimi din poporul nostru ar trebui să servească drept avertisment pentru întreaga lume. Ne-am adunat azi, aici, pentru a consolida și prietenia față de poporul polonez. Mulți oameni ne-au întins mâna și noi nu am privit impasibili cum tenebrele se aștern peste Europa. Datorăm respect acelor care, cu prețul vieții lor, s-au opus barbariei naziste. Alături de mine stau astăzi seară milioane de cetățeni ai Statului Israel și milioane de evrei din lumea întreagă. Nu vom uita și ne vine greu să iertăm. Oriunde ne îndreptăm pașii, ne însoțește amintirea Holocaustului.

În memoria victimelor terorii și cu credința într-un viitor mai bun, mă aflu aici, la Varșovia, locul unde ghetoul a fost distrus, și cer, în numele milioanei de oameni liberi: «Niciodată violență, niciodată război!».

25 de ani de săpături arheologice la Tel-Dan

Descoperirea anticei localități Tel-Dan, din nordul Israelului, de către echipele arheologice ale Departamentului de anticități și cu colaborarea ulterioară a Institutului „Nelson Geick”, pentru Tanah și anticități, de pe lângă „Hebrew Union College”, a fost adusă, recent, la cunoștința publicului.

S-a dovedit că Tel-Dan, numit în vechime Laiš, fusese unul din orașele antice ale Orientului Mijlociu. A fost descoperită o poartă, unică în felul ei, care avusese trei bolti, cu o vechime de 3 800 de ani. Aceasta a fost una din descoperirile arhitecturale importante din Orientul Apropiat. A fost și o surpriză, deoarece până acum se credea că folosirea boltilor în construcții constituia o invenție romană. Dar s-a dovedit că le-au luat-o înainte, cu 1 500 de ani, constructorii din Laiš.

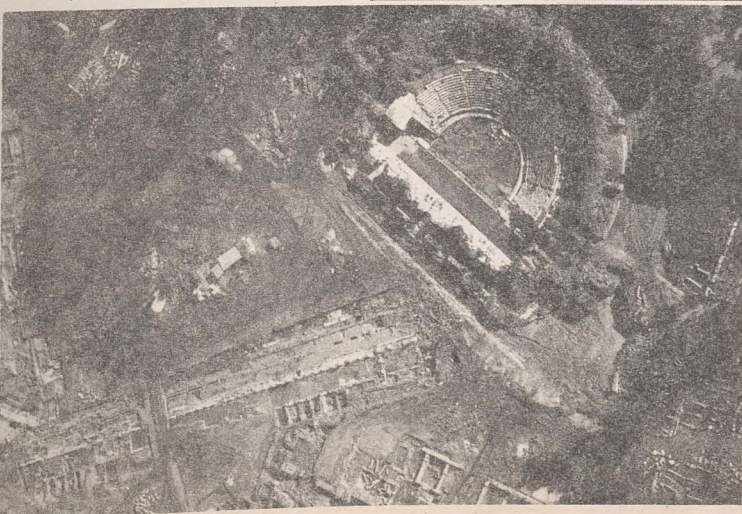
Statuetele descoperite stau mărturie invaziei egiptenilor în zonă.

Pe o tăbliță de lut s-a găsit modelul unui instrument muzical vechi de 3 400 de ani.

S-a dovedit că, pe vremea aceea, existau în localitate și ateliere de prelucrare a metalului. Au fost găsite și țevi de lut, care serveau la suflarea aerului în cuptoarele de topit. După cum se vede, cei din tribul Dan s-au ocupat de industria metaliferă, ceea ce se poate

afila și din înștiințarea lui Hiram, regele Tyrului, care-l ajutase pe Solomon la construirea Templului.

Sursele noastre — Biblia, Mișna și Ghemara — cuprind date, confirmate acum de textul cărții despre aceste descoperiri.

DOCUMENTE INEDITE

Începând cu numărul de față al revistei noastre, Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen pune la dispoziția redacției o culegere de documente privind activitatea Domniei Sale în ultima jumătate de veac, în slujba iudaismului din România.

Data fiind valoarea lor istorică, nu numai pe plan obștesc evreiesc, ci și în general, precum și faptul că multe dintre aceste documente au nevoie de explicații care, la timpul respectiv, nu se puteau scrie, Eminența Sa a hotărât să le însoțească cu câte un comentariu redactat în 1993, menit a ușura cititorului înțelegerea fundalului epocii, cu acuitatea problemelor și trăsăturile personajelor care au jucat un rol important în viața României la timpul respectiv și care apar în aceste documente.

Întrucât dl Șef Rabin se află de-abia în faza identificării acestor documente, le dăm publicității fără a se respecta ordinea lor cronologică. La apariția lor ulterioară în volum, se va ține seama de această ordine.

Notă de audiență

(la Emil Bodnăraș, în prezența lui Dumitru Dogaru)

I. Suntem sau nu suntem... evrei?

16 august 1971

B. — Nu sunteți decât un cult. nimic mai mult. Nu vom lăsa să fiți un „șef de trib”. E adevărat. Ne-ați făcut mari servicii. Sunteți o mare personalitate internațională și calitățile dvs. vă dau dreptul la aceasta. Meritați prestigiul de care vă bucurați. Dar una este Șef-Rabinul, care nu e decât un șef de cult și alta este dr. Rosen, care e o mare personalitate. De altfel, sunteți deputat nu pentru că sunteți șef de cult — căci, în acest caz, ar fi trebuit să fie toți șefii de culte — ci pentru că sunteți o personalitate. De aceea s-a schimbat numele Federației. Să fie clar. Nu reprezentați pe Gaston Marin și pe Florescu, ci numai pe credincioși. Eu aș spune: nici ajutoarele să nu le dați la toți evreii, ci numai la credincioși. De aceea trebuie să fie numele nou „Federația Comunităților Cultului Mozaic”.

Eu — Important este, mai mult decât numele, de ce vreți să-l schimbați, ce se ascunde, care e fondul, ce vă nemulțumește, ce schimbări structurale doriți să aduceți?

B. — Vrem să delimităm. În noua lege a cultelor, vom avea un articol care ne va da dreptul să punem un impozit. Cine vrea să facă parte dintr-un cult să plătească. Să vedem atunci cui îi va conveni.

Eu — Și dacă nu va plăti, nu se va putea duce la biserică?

B. — Dar „Kultussteuer” ce a fost înainte? Nu un impozit obligatoriu?

Eu — Era pentru comunitate, nu pentru stat.

B și D. — Și acum va fi așa. Însă statul va percepe o cotă.

B. — În orice caz, n-o vom aplica încă. Însă o punem într-un articol, ca o supapă pe care o vom folosi, când va fi momentul.

Eu — Toate comunitățile evreiești din lume, inclusiv din statele socialiste, se numesc „evreiești” sau „israelite”, nici una nu e „mozaică”. Prin titlul actual e delimitat „Federația Comunităților Evreiești Mozaice”, deci nu toți evreii, ci numai cei mozaici.

B. — Dvs. ați scos de pe en-țete-ul dvs. cuvântul „mozaic”.

Eu — Am făcut-o, și dl președinte D. știe prea bine poziția mea, că toată chestiunea cu „mozaic” e o ficțiune. Noi nu suntem un cult și rabinul nu e un preot și sinagoga nu e o biserică. Între religie și națiune, la noi e o interferență imposibil de delimitat. Nu vreau însă să intru acum în discutarea acestor lucruri și să vă răpesc timpul. Problema e însă: dacă eu am comis o ilegalitate și am scos cuvântul „mozaic”, trebuie să repar. Aceasta însă nu vă dă dvs. dreptul de a face o altă ilegalitate și de a ne da un titlu nou, contra legii care spune clar: „Federația Comunităților Evreiești (Mozaice)”. Ni se dă acum, fără să fim măcar consultați, un nou nume, pe care nu-l are nici o comunitate evreiască din lume. Cum puteți crede că noi îl vom accepta? Iudaismul știe să fie maleabil. Avem 613 porunci și toate cad când e vorba de o viață omenească. Există însă trei pentru care trebuie să te lași omorât și să nu le calci. Sunt principii fundamentale de care, după ce ai făcut toate concesile, când ajungi la ele, nu te atingi orice s-ar întâmpla. [nota ns.: credința în unicitatea și unitatea lui Dumnezeu; neadmiterea acuterului, adică respectarea purității vieții de familie; interzicerea omuciderii, adică respectarea vieții omenești]. Prin cererea de a ne abandona numele de „evrei”, ajungem la un astfel de principiu. Au mai încercat-o și alții și nimeni nu a reușit să ne facă să părăsim numele de „evrei”, pentru nimic în lume.

B. — Ca să fie noțiunea de „cult” în titlu, am să mai lupt, cât voi putea.

Eu — Dvs. nu trebuie să vă luptați. Dvs. hotărâți, însă datoria mea este să vă arăt că sunteți pe cale de a greși. Dvs. puteți face orice; știți prea bine câte concesii am făcut. Există însă lucruri pe care știți bine că nu le pot accepta.

D. — Să luăm statutul, legea, să vedem ce putem face. Am luat statutul, al cărui prim articol e: „F.C.E. este organizația centrală a cultului mozaic”.

Eu — Știți ce? Vă propun o altă formulă, care să aibă noțiunea de cult. Titlul să fie „Federația Comunităților Evreiești — organizația centrală a cultului mozaic”.

B. — De acord. Uite că ne înțelegem.

D. — Vom discuta împreună și vom găsi formula adecvată.

B. — Deci, dacă e bunăvoință de ambele părți, te înțelegi. Veți discuta și veți stabili de comun acord.

II. Cei doi „spioni”: Cohen și Efron

B. — Acum, despre cățenii Efron și Cohen. Degeaba ați înaintat toate hâniile acestea. Am făcut aspre observații, atât Departamentului Cultelor, cât și Securității, că sub nasul lor umbli de patru ani spioni și fotografiază documente și le scot din țară prin Ambasada Israelului.

Eu — Nu-mi vine a crede urechilor ceea ce aud. Cum e posibil să susțineți așa ceva?

B. — A recunoscut, de altfel, Efron că ducea filmele la ambasadă. Ceea ce spuneți dvs., că ați trimis hârtii la Ministerul de Interne și la ambasadă, asta-i așa, de florile mărlui. Dl. Șechter scrie „dl Șef Rabin a invitat” și îi duce de nas pe oamenii noștri. Dvs. nu aveți de unde să știți, dar noi știm. Israelul e un stat care vrea să supraveghească și de aceea are serviciile sale de informații. Efron și Cohen au stăpânii lor. Depinde dacă-i cheamă Șmilovici sau Leibovici. Dacă-i Șmilovici, poate fi un evreu de treabă; dacă-i Leibovici, e spion. Au greșit oamenii noștri care le-au dat drumul: trebuia să-i închidă, să-i cerceteze, să vedem toate legăturile lor, cum îi cheamă. Eu știu cum le

Adnotare

I. Suntem sau nu suntem... evrei?

Iulie 1993

În această audiență la Emil Bodnăraș, care a ocupat decenii de-a rândul fie postul de viceprim-ministru, fie pe cel de vicepreședinte al statului și, în același timp, un loc de frunte în Biroul Politic al partidului, a fost prezent Dumitru Dogaru, profesor, președintele Departamentului Cultelor.

E. Bodnăraș cumula în Biroul Politic răspunderea pentru Interne, armată și culte. În această din urmă responsabilitate, el a fost — de la bun început (1948) și până când Ceaușescu a devenit efectiv dictator — supremul factor care hotăra, în ultimă instanță, soarta comunităților noastre și, totodată, aceea a dreptului la Aia, adică la plecarea în Israel a evreilor din România.

Ca atare, Departamentul Cultelor îi era supus lui E. Bodnăraș, iar Dogaru constituia veriga mea de legătură cu dânsul.

Audiența de față era decisivă pentru însăși existența comunităților. Comuniștii, în 1948, când au elaborat statutele tuturor cultelor, inclusiv pe cel al Cultului Mozaic, s-au găsit în fața unei contradicții. Pe de o parte, voiau să desființeze orice caracter național al comunităților și deci să ștergă numele de „comunitate evreiască” și s-o boteze (curat boteze), „mozaică”, ceea ce era o definitivă asimilare exclusivă cu un cult și nimic mai mult. Pe de altă parte, delegații „Comitetului Democrat Evreiesc”, trimiși de partid să conducă comunitățile în perioada de tranziție spre desființare, spre „integrare”, cum le plăcea lor să spună, erau ateii. Cum puteau „ateii” să fie „mozaici”? S-a recurs atunci la o noștimă scamatorie. În statut s-a scris chiar „Comunitatea evreilor (mozaică)”, dar în realitate cuvântul „mozaică” a dispărut din paranteză și a lăsat acolo numai o biată urmă, litera M.

Tot în 1948, am fost ales ca „Șef Rabin al cultului mozaic”. Am acceptat titlul, deși nici un alt Șef-Rabin (Marea Britanie, Franța etc.) nu purta un astfel de titlu, dar predecesorii mei (dr. Iacob Niemirower, dr. Alex. Șafran) l-au purtat. Ca atare, nu aveam cum să mă opun, deși îmi dădeam seama despre ce e vorba.

Au urmat anii de luptă cu oamenii Comitetului Democrat Evreiesc. Fondul conflictului: Sion, iudaism, indisolubila legătură dintre evreitate și Tora, pe de o parte, iar de cealaltă, fiți un „cult”, vă dăm sinagogi, băi rituale etc., dar uități de Eretz Israel, sunteți români, n-aveți nimic comun cu evreii de dincolo, educați-vă copiii cu toate limbile, cu toate istoriile, numai fără cea a evreilor. Altfel, sunteți spioni, trădători etc.

Din alte documente ale anilor 1948—1961 se pot urmări fazele acestei bătălii, al cărei rezultat a fost falimentul politic al C.D.E.-ului (vezi convorbirea cu I.Gh. Maurer, de la 1 martie 1958 și cele ce au urmat) și m-am pomenit având în mâini efective conducere atât a Federației, cât și a comunităților, eliminând miile de C.D.E.-iști din aparatul comunitar.

Între alte mari sau mai mici țeluri atinse în anul 1964 și următorii, a fost și suprimarea lui (M) în mod radical și schimbarea denumirii în „Comunitatea evreilor din...” și în „Federația Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România”.

Au urmat un număr de ani în care noi ne-am tipărit antetul de mai sus, iar ministerele, Departamentul Cultelor, autoritățile ne scriau pe titulatura „legală” din legea cultelor, deci cu (M).

În audiența de față, după cum se va vedea, partidul avea de gând:

1. Să schimbe definitiv numele, că să ne reducă la un grup restrâns de „credincioși”. Cei alții evrei se asimilează, se integrează. Exemplele pe care le oferea — Gaston Marin sau M. Florescu, doi înalți demnitari — erau concludente. Nici ajutoare „joint” să nu li se dea. De ce? Nu sunt evrei, după părerea lui Bodnăraș, și deci după aceea a „forței conducătoare în stat”. Noi nu suntem o națiune.

2. Când evreii „rămași” vor voi să meargă la sinagogă, să plătească un impozit. Ei, B, e din Câmpulung—Bucovina și ține minte că în Austria era un „impozit pe cult” în folosul comunității. El voia să întoarcă acest impozit împotriva comunității. Cu alte cuvinte, „lichidarea”.

3. În prima parte, a avut un ton milităresc, dar hotărât, o combinație de laude și porunci. Numai când, pe un ton calm, dar hotărât, l-am tradus cuvintele din ebraică „Mă voi lăsa omorât, dar nu voi ceda” și l-am spus că „au mai încercat-o și alții să ne facă să ne lepădăm de numele de evreu” etc. etc., a intervenit Dogaru (rolurile erau dinsăntre împărțite) și totul a rămas ca înainte.

O furtună s-a potolită, dar cealaltă se anunța la orizont. De altfel, erau legate în aceeași voință de... Endlösung — o soluție finală spirituală pe care o căutau aceia care voiau un Auschwitz spiritual iudeic.

II. Problema celor doi „spioni”: Efron și Cohen

Dacă n-ar fi fost de plăns, s-ar fi putut hohoti de râs de acest caraghioslăc incredibil petrecut la nivelul cel mai înalt.

Cărțile de studii iudaice zăceau în podurile sau pivnițele sinagogilor desființate (din 850 000 de evrei în 1939, rămăseseră 420 000, iar dintre aceștia au plecat în anul 1948—1952 ca 100 000 și, din 1958 până în 1971, alți 50—60 000). Nu mai existau potențiali cititori. Ele puteau fi în praful și în moloz. Am adus atunci un specialist — bibliograf cu numele de Cohen, care lucra la Universitatea Ebraică din Ierusalim și era originar din Transilvania — spre a face o triere a cărților. Potrivit legii evreiești, cele inutilizabile trebuiau îngropate, iar celelalte urmau să fie conservate spre a le trimite în Israel. Patru ani de zile, omul a lucrat câte două-trei luni în fiecare vară, iar eu, odată cu aprobarea obținută de la Bodnăraș pentru trimiterea în Israel a celor 3 800 de Sullur Sfinte, l-am ținut în curent și cu această operațiune.

mai zice? Barkai sau mai știu eu cum? Cărtile strânse, nu cumva să scoateți vreuna din țară. Avem noi Academia și alte instituții care au nevoie de ele. Filmele luate de Efron se vor dezvolta și vom vedea noi ce socoteală e la mijloc. Deci, degeaba protestai și spuneai că ai fost lăsat. Și cum ne-a explicat dl Șechter cu hârtiile lui, nu m-a convins.

Eu — Sunt uluit de ceea ce aud. Ceea ce vreau să rețin întâi e că greșit ai făcut că nu i-ai reținut și cerceat. De acord. Acum, în lipsa lor, să se vină și să se spună că „nu s-a dezvoltat filmul”, aceasta e de necrezut. Ceea ce vă declar însă categoric e că, dacă ei au făcut spionaj, atunci l-am făcut eu. Pe mine mă aștei aici. Îmi dau perfect de bine seama în fața cui mă aflu. Sunteți nu numai forțe conducătoare în stat, ci reprezentanți și înțelepciunea statului. Cum e posibil că de la dvs. să aud asemenea afirmații? Ce au făcut acești oameni? Au umbrit la documente, la secrete? Cohen a strâns cărți și nimic altceva. Ele se află toate legate. Nu eu sunt acela care scoate cărți din țară clandestin, ci sunt acela care, de nenumărate ori, v-a sesizat să opriți furtul și scoaterea lor. Acum, suntem la urmă. Ce-a fost mai important s-a furat. Parcă cu Surlurle Sfinte nu s-ar fi întâmpilat același lucru, dacă nu vă convingeam să opriți și apoi să aprobați trimiterea lor? Acțiunea lui Cohen se va opri și se va fura și restul de cărți. Aceasta se va întâmpla.

B. — Cohen e născut la noi în țară, deci e mai de treabă, dar Efron e născut în Rusia.

Eu — Și Efron ce-a făcut? A fotografiat pietre de mormânt și obiecte sinagogale. Nu pot crede că a declarat că a dat filmele la Ambasadă. De altfel, a venit la mine, în Elveția, să-mi povestească ce s-a petrecut și mi-ar fi spus că a declarat așa. Dar să presupunem că-i adevărat. Ce-a trimis? Secrete de stat? Cu aceasta poate fi numit „spion”? Dar, chiar dacă ar fi vorba de cărți și documente istorice aflate la Academia R.S.R., tot se dau microfilme la cererea oricărui for cultural din lume. El a adus filmele și ni le-a dat nouă. Ele se află la noi și vi le ținem la dispoziție.

B. — A făcut câte două filme. Unul l-a dat dvs. și altul ambasadei.

Eu — Chiar dacă ar fi așa, aceasta nu îndrituiește la un astfel de „spectacol” dat de Securitate. Puteați fi buni să mă chemați și să-mi spuneți și le ceream eu să plece. La 3 iulie, le dă viza „de serviciu” și la 4 iulie plec eu din țară, iar la 8 iulie se dă toată reprezentanța, trimițându-mi-se vorba, prin ei, că eu sunt vinovat.

B. — N-am aflat până atunci. Nimeni nu s-a gândit la ce spuneți dvs.

Eu — Eu am mai mare încredere în Securitate. Patru ani de zile n-au știut nimic și tocmai atunci au aflat?

B. — Voiam să vă chemăm, în orice caz, chiar dacă n-ați fi făcut memoriul. Unde să vă fi chemat? La Securitate? Aici sunteți acum tocmai pentru aceasta. Am vorbit cu secretarul general al partidului, care m-a însărcinat să stau de vorbă cu dvs. Noi nu spunem că dvs. sunteți vinovat.

Eu — Repetați mereu: „Șechter a scris”. Șechter n-a scris nici un cuvânt fără știrea mea. Eu pot întreaga răspundere și nu înțeleg ce aveți cu Șechter.

B. — Nu-i numai asta. Toate problemele cu Federația. Ce e o federație? Mai multe comunități asociate. Dacă una din ele va voi să iasă din Federație, pot eu s-o opresc? Din contra, le vom permite.

Eu — Orice se poate. Se poate desființa întreg cultul. Federația este însă la noi ce este Patriarhia la ortodocși. Și Patriarhia se poate desființa. Depinde numai dacă e bine.

B. — În definitiv, câți evrei mai sunt în România? 100 000? Câți s-au înscris la plecare? 80 000?

Eu — Eu cred că cifra e tare exagerată în orice caz, nu atâția s-au înscris. Dvs. însă știți, desigur, mai bine.

B. — În orice caz, sunt prea puțini și prea divizați ca să ne mai poată face rău. Ne pasă prea puțin de ei.

Eu — Cum se poate susține că evreii ar vrea să vă facă rău? Mult rău ați avut de la noi?

B. — Nu. De la dvs. am mari servicii.

Eu — Eu, de obicei, nu mă „acopăr” cu hârtii, dar, din întâmplare, în cazul Efron-Cohen, pe cine să mai fi înștiințat în scris? Ministerul de Interne, conducerea Departamentului Culeitor, secțiile de miliție? Cum e posibil ca dvs. să susțineți ceea ce ați spus? Dar dvs. înșivă nu v-am spus, în ultima audiență, că aduc un expert să aleagă cărțile și că vă rog să-mi aprobați să le trimit în Israel și dvs. mi-ați răspuns: „Triai-le întâi și apoi vom vedea”? Cui să mai fi comunicat?

B. — E adevărat că mi-ați spus, dar asta nu înseamnă că eu am știut că n-ați avut autorizație.

Eu — Dar buna mea credință e clară? E limpede că n-am vrut și n-am avut nici un interes să vă ascund ceva? Asta înseamnă spion?

III. E „liniște” la Talmud Tora?

B. — Noi nu spunem așa. Ne-ați înțeles greșit. Acum veți lua contact cu Departamentul și împreună veți găsi o soluție. Eventual, vă vom da noi oameni de la Academie, care cunosc ebraica, să vă ajute.

Eu — Oamenii aceștia nu pot fi decât niște ignoranți în ebraică, buni numai să vă facă denunțuri, însă nu de o operă științifică. Eu am adus pe cei mai buni specialiști în materie și ei trebuie readuși. Bineînțeles însă că mă supun hotărârilor dvs., și monumentele, capodopere istorice și artistice, vor continua să se distrugă; așa cum s-a intrat cu tractoarele în cimitirul vechi de 350 de ani de la Piatra-Neamț, așa cum s-au distrus sute de cimitire, se va distruge și restul, fără a lăsa nici un vestigiu. Cărțile se vor fura, câte mai sunt, și totul va fi în ordine.

Amintiți-vă, domnule președinte Dogaru, ce v-a spus scriitorul Elie Wiesel despre viața evreiască la Sighet și în întreg nordul Ardealului: Ceea ce mă uimește este lipsa dvs. de grijă pentru a conserva urmele acestei populații evreiești care a trecut pe aici. În definitiv, e mai mult un act de cultură românească decât unul evreiesc. Cultura țării dvs. rămâne incompletă dacă nu salvează aceste vestigii”. El bine, eu am încercat să servesc și cultura evreiască și cea românească. Constat că am eșuat.

Ceea ce rețin însă este metoda care se repetă, exact cum a fost problema cu tineretul. V-a nemulțumit acțiunea de educare ludaică. Nimic mai normal decât a mă chema și a discuta problema cu mine. În loc de aceasta, s-a procedat tot așteptând să plec din țară și să se dezlănțuie aici un „spectacol” cu ridicări de oameni, cu teroriști etc. Există deci cineva care nu vrea „îndreptarea” lucrurilor, ci provocarea de „crize”.

B. — Nu e adevărat. Uite, cu taberele ce le-ați făcut în anii trecuți. Știm că în vara aceasta ne-ați ascultat și a fost liniște.

Eu — Să vă spun eu ce fel de liniște a fost. În anul trecut, am avut un administrator la Cristian, care a murit recent, Mihaly. Într-o zi, venind acolo la masă, mi s-a raportat că băieții și fetele au făcut, cu o seară înainte, o mare gălăgie, nelăsând oamenii să doarmă până târziu în noapte. Am făcut observații administratorului, cerându-i să ia măsuri ca astfel de lucruri să nu se mai repete. A doua zi, când iar am venit la masă, la întrebarea mea, cum s-au petrecut lucrurile aseară, administratorul mi-a răspuns: „A fost liniște perfectă. Ca la cimitir”. Dacă spuneți că a fost liniște în cazul acesta, vă răspund și eu la fel ca răposatul administrator. Iar, în completare, dați-mi voie să vă mai relatez un episod. Era în anul 1950, când a început marea plecare în Israel, C.D.E.-ul se temea că mă voi înscris și eu la plecare. La o adunare publică, Stern, fostul președinte al Comunității din București, a spus: „Suntem siguri că dl. Șef Rabin

Cohen lucra la București, dar umbra pe la comunitățile din țară spre a alege cărți. În același timp, anii „guvernării” C.D.E.-iste au adus după sine o părgănire și o distrugere masivă a cimitirelor noastre, între care multe de o vechime multiseclară. Era o monstruoasă nu numai religioasă și istorică, dar chiar și artistică. Capodopere seputrale luate de meșteri talentați (cimitirul din Piatra-Neamț, vechi de 350 de ani, a cărui clădire am întrerupt-o în ianuarie 1958, cel din Siret etc.) se distrugau. Ele trebuiau cel puțin salvate prin păstrarea imaginii lor. Apoi, străvechi sinagogi, cu a lor artistică zugrăveală, cu ale lor splendide obiecte de cult etc., se cereau conservate.

L-am adus de la Ein-Harod (sat de artiști în Israel) pe un specialist de talie mondială în artă evreiască, Efron, tot timp de patru ani, pe câte trei-patru luni anual (totul pe contul Federației. Nu ne-a ajutat și nici n-am cerut nimănui ajutor. (Nu de alta, parcă presimțeam o... afacere de spionaj cu banii lui Iuda și ai C.I.A.))

A colindat Moldova și Bucovina în lung și în lat. Era o fire poetică și entuziastă. Ne povestea, scotea mele și mie, despre „descoperirile” făcute prin cercetare. De mormânt era pentru dânsul un „Hulām” (un vis), când evoca frumusețea ei; pentru a le visa închide ochii.

Așa cum reiese din notele de audiență, toate autoritățile implicate, până la Bodnăraș inclusiv, au fost informate. Totul s-a petrecut timp de patru ani de zile. Oamenii au căpătat vize, au fost — și Cohen, bineînțeles — urmăriți și totul a fost bine și frumos. Efron a filmat. Ne dădea nouă o copie. Cohen a împachetat vreo 6 000 de volume care merituau să fie scoase din țară. Le-am depozitat la Templul „Unirea-Fraterna”, de pe str. Otteni, până când...

...Undeva, cineva (se pare, chiar acela care voia să nu ne mai numim evrei, să plătim o taxă dacă vrem sinagogi etc. etc.) avea nevoie de o... reprezentanță. Se urmărea o lovitură spectaculoasă. Spioni, trădători până la mine, dar fără mine. Pe așunci nici nu înțelegeam încă motivul pentru care ni se făcea o astfel de „curte”. De mine era nevoie. Bătălia pentru clauza națiunii celei mai favorite începea. „Șah la rege” trebuia deci eliminat, căci, altfel — cine știe? — clauza va muri înainte de a se naște. Însă... a doua zi după plecarea mea în Elveția, la odihnă, atât Cohen, cât și Efron sunt arestați și supuși acuzației de spionaj, însă principalul vinovat, adică eu, nu se află în țară. Cimitirele devin puncte... strategice. Cărțile de legislație culinar-rituală, responsele vechi de veacuri devin „documente”, Ambasada Israelului transmite filme pentru că, spre a-l cita pe E. Bodnăraș, „e un stat tânăr cu dușmani și trebuie să se apere”, dar comunitatea nu trebuie să fie „un trib”, ci „un cult”, cu circa 100 000 de membri care „nu pot să ne mai facă vreun rău” (citit din „scăpările” lui Bodnăraș). Mai departe. Când protestez și îl întreb: „Multe rele v-am făcut noi?” (doar cu o oră înainte tot el spusese: „Ne-ați făcut mari servicii”), replica lui B e tranșantă: nu mă crede pe mine; eu sunt „mare personalitate”, evreii bată-l vina, pe ei îl credem.

(Aș face o observație, acum în 1993, la această afirmație care e un nonsens. Atunci evreii erau vinovați, iar eu... personalitate. Azi, pentru unii stupizi dușmani, lucrurile se prezintă invers. Evreii sunt buni, numai Rabinul e sursa tuturor relelor).

Adevărul e că, atunci, ca și azi, dușmanul, indiferent ce mască poartă, urmărea „integrarea” noastră, adică lichidarea comunităților noastre, a urmelor istoriei noastre, a educării tineretului evreu, adică suprimarea noastră fără Auschwitz. „Moartea prin sărut” numai pentru noi, accesele de dragoste ale acelora care, văzând că nu mai merge cu camera de gazare, ne propun, ne forțează dulce, prin persuasiune, prin sărutări, să... ne sinucidem. Atunci ca și azi, am socotit că mi-aș trăda neamul, credința, pe Dumnezeu însuși, dacă nu m-aș opune; atunci, ca și acum, nici prin gând nu-mi trece să comit ticăloșia supremă de a-l ajuta pe Hitler, acolo unde el a eșuat, adică în „ENDLÖSUNG”, o „SOLUȚIE FINALĂ”. Ceea ce n-au reușit rugurile Inchiizției și nici cuptoarele de la Auschwitz să facem noi?... Oroare, de o mie de ori, oroare și blestem.

Deci, să recapitulăm. În cele aproape trei ceasuri de confruntări, de complimente, de amenințări și de promisiuni, cele dintâi două puncte „cruciale” (eu le-aș spune „Maghen-David”-ale căci nu de cruce e vorba, ci de steaua lui David evreiască), se abordează:

a) desființarea numelui de evreu al celor care, în pofida taxelor ce li se vor impune, vor voi totuși să aibă o sinagogă, pentru ca astfel „ei să nu mai poată face nici un rău”;

b) înscenarea unei „reprezentări de spionaj și trădare sionistă”, a la Sherlock Holmes, cu o sabie a lui Damocles, care să atârne peste capul meu și astfel să mă reduc la rolul de păpușă auxiliară în această operațiune. Mai există însă și un al treilea moment, care trebuie neapărat integrat în spectacol, e...

III... Talmud Tora — educația evreiască a tineretului

De la început, adică din 1948, la două luni după alegerea mea ca Șef-Rabin (20. VI. 1948), a avut loc prima mea demisie. Voiau să încheie Talmud Tora, să suprimă educația evreiască a copiilor și a tineretului. Despre aceasta pomenesc în volumul „Primajii, încercări, miracole” (București, Editura Hasefer, 1992) și voi mai vorbi, în comentarea altor documente. Divagațiile sunt tenta.ve și trebuie să ne ținem de documentul de față.

Zi de zi, bătălia în jurul esențialei probleme, de „a fi sau a nu fi”, a iudaismului din România, căci fără copii soarta noastră era pecetluită, se dădea în toate comunitățile din țară. Talmud Tora era ilegală, Federația C.D.E.-istă refuza, în cele mai multe cazuri, să le întrețină. Împotriva lor se ținea o atmosferă de ostilitate. Părinții care își trimiteau copiii la cursurile noastre erau amenințați, copiii de la școlile de stat li se lua cravata de pionier. Lumea era derutată. Șef-Rabinul predica pentru Talmud Tora, strângea bani pentru Talmud Tora, semna chitanțe și ștate de salarii.

Fratele Anel Pauker era dascăl la Templul din str. Atena. Era o luptă pe care o duceau C.D.E.-iștii, bineînțeles împreună cu Securitatea, dar care se oprea la măsurile extreme când lucrurile atingeau persoana mea.

După 1967 — în atmosfera de entuziasm determinată de victoria glorioasă a israelienilor în războiul de șase zile —, m-am hotărât să trec la o nouă ofensivă. Am început o puternică acțiune în rândurile studenților, ale tineretului între 16 și 25 ani. La București, în flece miercuri seara, se strângeau la Templul Coral vreo 7-800 de tineri care ascultau conferințe cu caracter literar-istoric ludaic. Nimănui nu-l trecea prin gând că acestea nu sunt aprobate „de sus”. Șef Rabinul doar le patrona.

Mă simt dator să menționez aici numele profesorului Al. Vianu, care s-a avântat atunci cu mult curaj în această acțiune. Nu pot uita un episod. Ștind că „cecul meu e lipsit de acoperire”, adică știind că lumea se înșală și crede că dacă eu conduc educația Talmud Tora, înseamnă că sunt „acoperit” și că deci am o aprobare a acestei acțiuni, iar realitatea era exact contrarie, văzându-l pe Vianu gata să țină o conferință cu implicații sioniste, l-am chemat la mine în birou și i-am destăinuit adevărul, cerându-i să nu se expună. A refuzat și a rostit conferința cu multă demnitate evreiască. A tout seigneur, toute honneur...

La Cristian (lângă Brașov), în casa noastră de odihnă, am organizat o tabără internațională de vară, la care au participat (bazându-se, bineînțeles, pe „înalte” relații ale Șef-Rabinului României), fără nici o teamă, tineri și tinere din țările comuniste limitrofe: Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia etc. Numai rușii nu s-au lăsat „păcăliți”.

niciodată nu va părăsi rostul său sfânt de a păzi mormintele părinților noștri". Era o provocare ca să mă silească la un angajament public, că nu voi pleca. Șerban Leibovici, care era lângă mine, îmi șoptește: „Ai auzit ce a spus Stern. Trebuie să faci o declarație". M-am ridicat și am spus: „Am fost ales ca Șef Rabin al unei populații evreiești vii și active și ca paznic al instituțiilor ei active. În nici un caz, nu m-am angajat și niciodată nu mă voi resemna a fi paznic de cimitir".

Acesta e al doilea răspuns ce vi-l dau când spuneți că „a fost liniște la Cristian, în anul acesta". Dar nu intenționez să abordez întreaga problemă a tineretului, acum. Ceea ce vreau să relev este ceea ce se întâmplă. Ne-am înțeles clar că desfilințez casele de odihnă pentru tineret. Le-am desființat. Ne-am înțeles că nu se vor mai ține conferințe, în afară de mine și alți funcționari de cult. Nu s-au mai ținut. Ne-am înțeles, totodată, că pot continua cursurile de ebraică, până la o anumită vârstă. Le continuăm, cu această restricție. Pe de altă parte, dvs. îmi spuneți întruna să caut elemente tinere pentru a recruta dintre ei slujitori de cult, ca să nu fim nevoiți a apela, în acest scop, la străinătate. Am găsit un singur element tânăr, unul, numele său e Sorin Schwartz și l-am făcut melamed, adică profesor de ebraică. A fost chemat recent la Securitate (circumscripția de miliție din spatele Templului Coral, str. Stelea Spătaru) și anchetat timp de 13 ore. A fost înjurat și insultat ca un derbedeu, pentru vina că predă ebraica. La un moment dat, anchetatorul i-a spus: „Păcat că nu putem să-ți aplicăm Constituția" (limbajul bătașilor e că, atunci când bați victima, îi „aplică Constituția"). Tânărul a răspuns: „Chiar e păcat că nu-mi aplicăți Constituția R.S.R. care îmi dă drepturi și dvs. nu vă dați dreptul să mă insultați". La apărarea sa că el nu știe nimic și că a făcut „din dispoziția lui Șef Rabin", i s-a răspuns: „Lasă-l pe Șeful Rabin. Și el va fi chemat, la alt nivel". Probabil că ceea ce se întâmplă aici e acel „alt nivel". I s-a mai reproșat lui că primim străini; pe de o parte, vine O.N.T. la mine să le fac o rută pentru excursii colective evreiești, cu subiect evreiesc și, pe de alta, un nou cap de acuzare: că primim prea mulți străini. Sunt gata să nu mai primesc nici unul.

B. — Vezi, Dogaru, ce-i cu ăștia și la măsuri.

Eu — Apoi, i se reproșează lui Sorin și mă crede pe mine că facem rasism și că nu dăm ajutoare și la căsătorii mixte și la creștini. I s-a spus: „Voi mâncați pâinea noastră, dar la ei noștri le refuzați să mănânce în cantinele voastre". Pe de altă parte, dvs. mi-ați spus chiar mai înainte să nu dăm ajutoare decât la credincioși.

B. — Vezi, Dogaru, ăștia nu știu ce vor, la măsuri.

Eu — I se reproșează că avem vin ritual. Dvs. știți prea bine ce e cu acest vin. I se cere să semneze că a călcat legile statului. Vreau să știu: este voie sau nu să continuăm a învăța ebraica?

B. — Așa cum v-am spus: Talmud Tora, rugăciuni, dar nu limba.

Eu — Cum să învăț Biblia și rugăciunile, dacă nu cunosc limba?

B. — Vedeți și aranjați lucrurile.

Eu — Aici e același lucru ca și în celelalte. Se urmărește ceva. Cu ce scop? Esențialul nu e numele Federației, nici fiecare din problemele enumerate, ci ce se urmărește.

B. — Nimeni nu vrea război cu dvs. Ce vreți mai mare dovadă de încredere decât că, atunci când ați vrut să plecați, v-am promis să fiți și cu postul de la Zürich și Șef Rabin la noi? Ați mai auzit vreodată ca un regim comunist să facă o asemenea propunere unui Rabin?

Eu — S-a făcut târziu și văd că sunteți chemat. Eu n-am reușit să vă expun situația în mod complet. Nu vreau însă să plec fără o concluzie, care se impune neapărat (aici, am subliniat fiecare cuvânt):

Vă rog să creați un climat în care să pot lucra. Vă rog să-mi dați posibilitatea să pot continua să lucrez. Așa nu mai merge.

... Îmi povestea Boni Bacal, un funcționar al Federației noastre, de multe zeci de ani. Vorbea cu respect și cu naturalețe: „M-au luat la Securitate, la secția din str. Stelea Spătaru. După ce m-au chinuit potrivit obișnuitului ritual, m-au întrebat ce e cu Talmud Tora; le-am răspuns: „Păi Talmud Tora e organizată de Șeful Rabin și el doar nu-i nebun. Ceea ce face face cu acoperire". Mi-am zămbit în barbă (nu numai la figurat, ci și la propriu) și iar m-am gândit că lucrez cu cecuri... fără acoperire.

Arestarea lui Sorin Schwartz, un student inteligent, prezent la cursurile noastre, precum și aceea a lui Abraha Colman, care a fost condamnat în lotul sionist, pe care l-am eliberat (tot prin Bodnăraș — vezi memoriile mele mai sus citate), deci implicarea sioniștilor, pe diverse căi, în „complotul" și „spionajul" sionist — lată atmosfera în care voiau să trateze problema Talmud Tora în 1971.

Când B spune că e mulțumit că în anul trecut (1970) a fost liniște la Cristian, el se referă la „retragerea" (mereu am avut de-a face cu un militar) ce am făcut-o desfilințez temporar tabăra de la Cristian, spre a nu pune în pericol realizări mai importante. Când dă înapoi — el nu face altceva decât să se „retragă" tot timpul de la proiectata ofensivă împotriva numelui nostru, a crezului nostru, a educației prin Talmud Tora; iar când eu îi reproșez neîncrederea în mine, el îmi amintește de episodul Zürich.

Într-adevăr, în 1965, în urma vacanței ivite în funcția de Șef-Rabin al acestei comunități, președintele ei, dr. Wreschner și președintele Templului Central din Zürich, Bollag, au venit la București să-mi propună acest post. Am rostit predicile de rigoare la Zürich și am fost ales. Cum în acel an urmau să aibă loc alegeri pentru Marea Adunare Națională, le-am comunicat atât lui Bodnăraș, cât și lui Dogaru că nu voi mai candida la deputăție, deoarece voi pleca să-mi iau în primire noul post.

Această comunicare am făcut-o lui B în virtutea unui „gentlemen agreement" (expresia i-a aparținut lui B) — că nu voi pleca definitiv fără a le comunica în prealabil această intenție, iar ei se obligă că nu-mi vor face nici o greutate la o eventuală plecare (octombrie 1961 — înaintea primei plecări în S.U.A.)

Cu ocazia discuțiilor care au avut loc în legătură cu această temă, este adevărat că B mi-a făcut oferta ca în primii doi ani să fac serviciul câte trei săptămâni la Zürich și una la București.

Toată chestiunea a căzut pe urmă. Voi reveni asupra împrejurărilor care au dus la nerealizarea ei, în altă ordine de idei.

În final, B se tot scutură, punându-l pe Dogaru ca „mediator", iar eu fac aluzii vădite la o eventuală demisie, din cauză că ei îmi fac viața imposibilă.

N.B. Observația antisemită a lui B că „evreii nu mai pot să ne facă rău" o voi mai analiza și atunci când voi dedica un studiu exclusiv persoanei sale, omul care a avut un rol hotărâtor în Alia evreilor din România.

Omisiune

1. S-a abordat de mine problema foștilor deținuți condamnați, care lucrează la Federație (Donat etc.), din care mi se aduce un cap de acuzare. Măine va fi aceasta o gravă abatere. Vreau să știu: e voie sau nu să ajut un evreu, vinovat sau nu, care și-a ispășit pedeapsa și căruia nu i se dă nădăd de lucru? B lui D: „Să-mi faci o listă. Să vedem de cine și de câți e vorba. Poate le vom da noi de lucru".

2. De la început, a fost întrebarea când e o ședință a Congresului Mondial Evreiesc. Am răspuns că am explicat lui Goldman de ce nu mă lasă să plec (atacuri contra Uniunii Sovietice) și el a înțeles și, ca atare, problema nu mai interesează. B: Nu v-am spus că în mod definitiv, ci numai temporar. Care e ședința mai importantă? Eu: A lui „Governing Council". B: Când va fi? Eu: Nu țin minte. B: Aceasta ne-ar interesa, să participăm.

Am depus apoi o notă pentru această ședință, 19—21 octombrie, la Paris. Nu înțeleg care e interesul.

3. B a revenit, menționând din nou numele de Leibovici, cu subînțeles. Atunci, l-am spus: „Ce vreți să spuneți? Mi s-a mai pomenit și din altă parte numele acesta. După știrea mea, e un originar din Botoșani care e director la Externe și se ocupă cu problemele evreilor din România. Eu m-am întâlnit și cu Abba Eban și cu alții. Măine, voi fi acuzat și pentru aceasta". B: Am spus eu ceva? N-am spus nimic...

4. B: A venit zilele trecute Iuba Chișinevschi să ceară ca fiul ei, „unul din elevii dumneavoastră", să plece în Israel. I-am dat. Lasă să plece, că n-avem nevoie de trădători, oameni fără de țară, ticăloși. A fost el ce a fost loșca (Chișinevschi), dar dacă ar ști că fiul lui face așa ceva, s-ar răsuci în mormânt.

5. În altă ordine de idei, la sfârșitul discuției, a adus vorba de plecări, tangențial, și a lăsat să se înțeleagă că acum, în mod trecător, sunt întrerupte. Reiese, indirect, că vor fi plecări.

Audiența a durat de la orele 11 până la 13.45.

AMBASADORUL IOHANAN COHEN SCRIE EMINENȚEI SALE

Fostul ambasador al Israelului la București, dl Iohanan Cohen, a scris Eminenței Sale dl Șef Rabin dr. Moses Rosen o scrisoare emoționantă în care expune impresiile cu care a rămas în urma lecturii cărții sale de memorii „Primejdii, încercări, miracole", după ce, timp de câțiva ani, a asistat sau a participat personal la mai multe din episoadele relatate în paginile cărții.

Publicăm mai jos pasaje din scrisoarea distinsului diplomat israelian.

„Eminență, am avut privilegiul de a mă afla aproape de acțiunea Dvs. colosală în serviciul iudaismului din România, spre a-i întări spiritul și poziția. Ați sădit într-însa mândria apartenenței la iudaism și dorul arzător de eliberare. Cu curaj

și cu tact, ați construit poziția sa și independența sa spirituală în împrejurările unei stări de teroare exercitată de către o dictatură comunistă grea.

Cu înțelepciunea Dvs. și cu talent diplomatic, ați izbutit să faceți, cum spune înțeleptul, „din ceva greu de mestecat, ceva dulce la gust" — deci, să schimbați slăbiciunea comunității Dvs. într-un factor care să influențeze pozitiv raporturile dintre România și Statele Unite.

Nu o singură dată mi-ați spus, cu argumente de zămbet, că „e greu să fii evreu și cu atât mai greu e să fii Rabin la evrei". E adevărat însă că, dacă „ați semănat și arat cu lacrimi, ați secerat însă cu chiot de bucurie" (Psalm 126), prin uriașele Dvs.

realizări. Vi-a fost hărăzit să vedeți cu proprii ochi Alia evreilor din România, dintre care mulți au făcut-o numai sub influența Dvs., întorcându-se la rădăcinile lor. Într-adevăr, evreii din România care au făcut Alia s-au dovedit a fi un admirabil element, harnic și productiv și s-au absorbit în activitățile din Israel cu o capacitate de acomodare demnă de toată lauda, prin înțrăitorare și frățietate evreiască. Spre cinstea Domniei Voastre, Eminență, atât în vremurile de cumplită prigoană și teroare, cât și în vremurile mai bune, fie în România, fie după ce au făcut Alia, în pofida tuturor deosebirilor de vederi și a disputelor care uneori s-au iscat între noi, întotdeauna V-ați bucurat de o prețuire profundă venită din partea tuturor

conducătorilor Israelului și mai cu seamă din partea acelor care au vizitat „împărăția" Domniei Voastre și au văzut de aproape opera Dumneavoastră.

Eminență, soția mea și cu mine vă binecuvântăm pe Dvs. și pe stimata Dvs. doamnă, cu cele mai bune urări. Fie ca să vă fie hărăzită o viață lungă în deplină sănătate și să continuați a fi deschizători de drumuri pentru ani mulți și buni, așa precum o spuneți chiar Dvs. în concluzia capitolului final: „Mai e multă muncă de făcut în fața mea. Ea este întreagă, dar nu e încă terminată".

Cu stimă și binecuvântare,

IOHANAN COHEN

UNPUBLISHED DOCUMENTS

Starting with this issue, our magazine begins to publish a valuable collection of documents illustrating the 50-year-long activity of our Chief Rabbi, Dr. Moses Rosen, a lifetime dedicated to the progress of Judaism on the Romanian land.

Given their historical relevance to both the Jewish community and Romanian society, His Eminence has found it useful to add his personal recent comments, thus enabling contemporary readers to get a better understanding of the events and characters that marked those long decades of struggle and anxiety.

Since at this stage, Dr. Rosen has but started tracing and identifying each paper in a vast amount, we will print the documents as they come, irrespective of chronology, a criterion which will certainly be considered when these pages are eventually collected into a volume.

Minutes of the Audience

(to Emil Bodnăraș, in the presence of Dumitru Dogaru)

August 16, 1971

Bodnăraș — Yours is just another cult and nothing but a cult. We aren't going to let you turn into a tribe chief. All right. You've done us some great turns. You're a noted international personality and you deserve no less considering your merits. You're fairly entitled to that prestige that you enjoy. But there's a lot of difference between the Chief Rabbi who's just another cult leader, and Dr. Rosen who's an outstanding personality. Anyway, you're a lawmaker not as a cult leader, for otherwise all cult leaders should have been MPs, but rather as a personality. And that's precisely why the federation must have its name changed. You put that into your head that you don't speak for either Gaston Marin or Florescu, but only for your believers. And I reckon you'd better not hand down aid to every Jew, but the believers only. That's where the need for a new name stems from and that should be the "Federation of the Mosaic Cult Communities".

Rabbi Rosen — More than the name per se, the question is why do you need to replace it? What is behind all this? What is it that is bugging you? What basic changes are you planning to make?

B. — We want to sort things out. Under the coming cult law there will be a provision to allow us charge a tax. Anyone who chooses to be affiliated to a cult will have to pay for it. Then we'll see who's gonna stick by it.

RR. — What if one doesn't pay? Will he be kept from going to church?

B. — What about the "Kultussteuer"? It was a compulsory tax, wasn't it?

RR. — It was supposed to benefit the community, not line the pockets of the state.

B. & Dogaru — And so it will be now, only the state will levy a percentage.

B. — Anyway we are not going to enforce it right now. But we will make provision of it, so we may use it as a lever when the need arises.

RR. — Every Jewish community across the world, including in socialist nations, calls itself "Jewish" or "Israeli", but none of them is called "Mosaic". So if you name it a Federation of the Mosaic Jewish Communities, that will mean just Mosaic Jews not all of them.

B. — You've dropped "Mosaic" of your heading.

RR. — So I have and Mr. D. is well aware of my stand that the whole "Mosaic" business is fictitious. We are no cult, nor is the rabbi a priest, or the synagogue a church. With us there is no clearcut distinction between nationality and religion. I won't elaborate on this right now lest I should take up your time. The point is that if it was illegal of me to drop the word "Mosaic", I'll have to correct it. But that can't serve as an excuse for your committing another illegality and changing our name against the law that spells out clearly: "The Federation of the Jewish (Mosaic) Communities". Now, without even consulting us, you're dubbing us a different name that is not borne by any Jewish community around the world. How can you think we will accept it? Judaism knows how to be tractable. We have 613 commandments none of which holds when a human life's at stake. But there are three of them, we'd rather let ourselves be killed than break them. There are such basic principles that one may compromise on anything else, but when it comes to them one will not yield an inch, come what may come. [Our note: the faith in God's oneness and unity; the adultery's unadmission, namely the family life's purity observance; the manslaughter's interdiction, namely the human life observance.] Asking that we renounce our name of Jews touches precisely one such principle. Others have tried before but no one has managed up to now to make us spurn our Jewish name, not for the world.

B. — I'll fight as best as I can, to get the "cult" tag stick upon your name.

RR. — You don't need to fight, the decision is up to you, yet it is my duty to let you see you're in the wrong. You may do as you please, but you know perfectly well how often I have yielded. Yet there are matters on which you know I can't give in.

D. — Let us look into the statute and the law, and see what we can do. So here is the statute, whose first article reads like that: "The Federation of the Jewish Communities is the central organization of the Mosaic Cult".

RR. — You know something, let me suggest another name that will include the "cult" concept. It should read: "The Federation of the Jewish Communities — the Central Organization of the Mosaic Cult".

B. — All right. You see that we can come to terms.

D. — We'll talk it over and find the appropriate solution.

B. — One comes to terms if there is some good will on either side. You'll talk it over until you come to an agreement.

II. The Two "Spies": Cohen and Efron

B. — Now, as to Efron and Cohen, it was useless of you to submit all these papers. We have severely reprimanded both the Cult Department and the Securitate that they can have allowed those spies going around right under their nose for four years photographing documents and smuggling them out of the country via the Israeli embassy.

RR. — I can hardly believe my years. How can you possibly maintain such thing?

B. — Anyway, Efron has confessed that he was taking his films to the embassy. What you keep telling us, that you've sent papers to the ministry of the Interior and the embassy, that's sheer baloney. Mr. Schächter has written: "Chief Rabbi has invited them and has been fooling our people". You may not know about it, but we know. Israel is intent on surviving as a state and that's what they have an intelligence service for. Efron and Cohen have their masters. It depends on whether they call themselves Shmlovich or Leibovich. If it is Shmlovich, he may be a nice Jew. If it is Leibovich, then he's a spy. Our people were wrong to let them go. They should have locked them up, interrogated them, seen what their connections were and what their real names

Annotation

July 1993

During the audience, Emil Bodnăraș, who had been for decades either a vice president of the state or a vice premier, while constantly a leading politburo member, was assisted by Dumitru Dogaru, a professor and president of the Department of Cults.

Within the politburo, Bodnăraș was in charge of both internal affairs, defense, and cults, and in this latter quality, he was from the very beginning (1948) and until Ceaușescu's rule had grown effectively into dictatorship, the highest decision-maker in the state on whom the fate of our communities was hanging, including the Jews' right to make aliya, that is to emigrate to Israel. Under these circumstances, the Cult Department was under Bodnăraș's control, and Dogaru was acting as a link between myself and him.

This audience was crucial for the very survival of our communities. Back in 1948, when the Communists embarked on drawing up the statutes of all religious denominations, including the Mosaic one, they stumbled on a contradiction. On the one hand, they were intent on wiping out the ethnic nature of the Communities. This involved scraping the Jewish attribute and renaming — or I should say "baptizing" — the Community "Mosaic", that is paring it down to the dimension of a mere cult. On the other hand, the officials with the Jewish Democratic Committee (JDC), who were appointed by the party to run the Communities through a transition period to their eventual dismantlement, or "integration", as they used to put it, were atheists. How could atheists be "Mosaic"? So they resorted to a trick. The name they put down in the statute read "The Jewish (Mosaic) Community", but the "Mosaic" term between the brackets actually shrunk to a modest "(M)".

It was also in 1948 that I was elected Chief Rabbi of the Mosaic Cult. Though no other Chief Rabbi in Britain, France, or elsewhere, bore such a title at the time, I accepted it as it had been borne by my predecessors in Romania, such as Dr. Jacob Niemirower and Dr. Alexandru Safran. There was no way I could decline, though I was well aware of what was meant by that.

Then came the years of the struggle against the JDC. At the core of the conflict were Zionism, Judaism, the indestructible link between Jewishness and Torah. The terms of the implicit deal were, "All right, we'll let you be a "cult", have synagogues, ritual baths, the works, but in return forget about Eretz Israel! You are Romanians. You have nothing to do with overseas Jews. Teach your offsprings any language, any history you like, except the Jewish ones, or else you'll be accounted traitors and spies."

As this struggle, whose different stages are reflected by other documents from the years 1948 to 1961, ended up with the JDC going politically bankrupt (see the meeting with I. G. Maurer on March 1, 1958, and the subsequent ones), I found myself holding effective control of both the Federation and the Communities, and starting to purge the hierarchy of its thousands of JDC officials.

Among other bigger or lesser goals we attained in 1964 and the following years was our shedding of the fossil "(M)" and our changing the congregation's name from the "Community of the Jews in ..." to the "Federation of the Jewish Communities in the Socialist Republic of Romania". For years afterwards we would be using the latter heading on our documents, even as the various authorities, including the Cult Department, would be calling us by our "legal" title with the wretched "(M)" well in sight.

As for this audience, it is well apparent what the party was driving at. They were determined, first of all, to change the name of the community to make it look as though it were a small group of "believers," with the implication that the rest of us, Jews, were being assimilated or integrated. The latter category was pointedly illustrated as two high-ranking officials — Florescu and Gaston Marin — were named. Furthermore, these were to be regarded as ineligible for Joint assistance. On what account? They were not Jews. We were not a nation.

Yet even as a bunch of mere believers, we were not supposed to get away with it so easily. Synagogue-goers would have to pay a tax. Bodnăraș, who had been born at Câmpulung in Bukovina, remembered that the Austrian Empire used to impose a "cult tax" to the benefit of the community. He was now planning to turn the tax against the community and use it as a deterrent. In other words, he aimed at liquidating us.

In the beginning of our encounter, he affected a soldierly rhetoric alternating lavish praises and grim orders. But as I held my own, explaining in a quiet yet resolved voice that "I would rather die than give in," that others had tried before to make us recant our Jewish name, etc., Dogaru cut in — they had prepared their script beforehand! — and everything came out unchanged.

But scarcely had this turmoil subsided that another one was rising. No wonder about that since they were equally related to the same quest by some people of an Endlösung — a final, though spiritual, solution, an Auschwitz of the Jewish spirit.

II. The Efron-Cohen "Spy" Affair

Had it not been a bitter episode, this sham imbroglia involving up to the highest levels of authority would have been madly comic.

No one cared any longer about the scholarly Judaic volumes that lay abandoned in the attics and basements of the dismantled synagogues. The 850,000-strong Jewish

were. How do I know their names? Barkai or anything? The books that have been gathered, don't you dare sneak any one of them across the border. We do have an academy and other institutions that can use them. The pictures taken by Efron, we're going to have them developed and see what it is all about. So there's no point in your protesting and complaining that you have been offended. The way Mr. Schächter sought to explain it with his papers, that did not work with me.

RR. — I am amazed to hear all that. You say you were wrong not to have retained them and investigated them, on which I agree. Now that they've gone away, you're telling me the film was not developed — that's unbelievable. But that much I can state unhesitatingly, that if those fellows were involved in espionage, then so was I. And unlike them, you've got me here. I'm perfectly aware whom I'm talking to. You're not only the leading forces in the state, you are the wisdom of the state as well. How is it possible that you should make such assertions? What have these people done? Did they tamper with documents, with classified stuff? Cohen collected books and nothing else. They are all packed together. That's not I who would smuggle books out of the country. On the contrary, I am the one who has been warning you numbers of times that you should put an end to their being plundered and snatched away. Now it's the end of it. The best of it has been robbed already. That's exactly what would have happened with the holy scrolls hadn't I urged you to halt the drain and then approve their sending away. Cohen's action will be stopped and what's been left of the books will be pilfered away. That's what will come out in the end.

B. — Cohen was born here, so he's a nice sort of 'guy, but this Efron, he's russian-born.

RR. — And what's he done, Efron? He took some snapshots of tombstones and synagogue items. I can't believe him to have said he'd turned the films over to the embassy. Besides, he came to see me in Switzerland and told me about what had happened, and had he stated so, he would have told me. But let's suppose that it were true. What did he actually turn over? Was that classified matter? Can one be called a spy on this account? But even if it were historical documents or books like they are keeping at the Romanian Academy, they do let microfilms be taken on request by any cultural institution in the world. He brought over the films and gave them to us. They are with us and you may have them when you like.

B. — He's made two copies of the films. He let you have one and gave the other one to the embassy.

RR. — Even if it were so, that's no reason for your having such a show put up by the Securitate. You could have been so kind to call me, tell me what it was all about, and I would've asked them to leave. On July 3, they're handed their business visas, on July 4, I leave the country, then on July 8, there's the whole performance going off, and they are sent my way to tell me I'm to blame.

B. — That's when we learned about it. No one had thought of what you're saying now.

RR. — I have a better opinion of the Securitate. Are you trying to tell me they hadn't known about it for four years and then, out of the blue, they came across it at that very moment?

B. — We were about to call you anyway, even if you hadn't filed a memoir. But where were we to summon you? To the Securitate? That's just why you are here now. I've spoken with the Secretary General of the party and he assigned me to talk it over with you. We've never said you were to blame like you implied.

RR. — You keep saying, "Schächter wrote that and that." Schächter has never written any word without my knowing about it. I'm the only one responsible for it and I don't see what you've got against Schächter.

B. — There's more to it than that. All that federation business. What's a federation after all? It's several communities joining together. Should one of them like to pull out of it, am I to stop it? On the contrary, we'll let them quit.

RR. — Anything may happen. The whole cult may be disbanded. The Federation is to us what the Patriarchy is to the Orthodoxes. Sure, the Patriarchy may be disbanded, too. The question is, is it all right to do so?

B. — In fact, how many Jews are there left in Romania? 100,000? How many of them have made requests to emigrate? 80,000?

RR. — I think the figure is considerably exaggerated. There aren't as many as that who have applied for emigration. But then, of course, you must know better than I do.

B. — Anyway, they are too few and split that they can harm us any longer.

RR. — How can you say the Jews would want to harm you? Have we done you much harm?

B. — Not you. You've done us some great favors.

RR. — I, for one, don't usually try to protect myself with papers. But in the Efron — Cohen affair, who else should I have notified in writing? The Ministry of the Interior? The top officials at the Cults' Department? The police precincts? How can you possibly maintain what you've been saying? Didn't I tell you personally at our latest meeting that I would call an expert to sort the books out, then ask you to approve their being shipped to Israel, and you said, "Screen them first, then we'll see." Who else was I to tell about it?

B. — It's true you've told me but how was I to know you had no clearance?

RR. — But my good faith is evident, isn't it? It's obvious I was not trying to hold anything back from you. Nor was I having any reason to do so. Does that make me a spy?

III. It is "Quiet at The Talmud Torah"?

B. — That's not what we've been saying. You've got us all wrong. Now, you will get in touch with the Department and you will find together a solution. We may perhaps send you some of our people at the Academy who are familiar with the Hebrew language that they can give you a hand.

RR. — These people are completely ignorant of Hebrew. They're only good at acting as informers, but they're incapable of any scientific work. I had brought here the topmost experts in the field and they will have to be brought back. But, of course, I will obey your resolutions and let the monuments and the historical and the artistic masterpieces go down the drain, like when they drove their tractors into the 350-year-old cemetery at Piatra-Neamt, like it has happened with the hundreds of cemeteries that have been wrecked. Let all of it be ruined and leave no trace behind. The books, what has been left of them, will be stolen away and everything will end up fine.

Remember, Mr. Dogaru, what Elie Wiesel told you about the Jewish life at Sighet and all across northern Transylvania. "What stuns me," Wiesel said, "is your lack of any concern for preserving the remnants of the Jewish population that used to live here. After all, it matters more to the Romanian culture than to the Jewish one. It is the culture of your nation that will be impoverished unless these vestiges are saved." Well, I have done my best to serve both the Romanian and the Jewish cultures. Now I can see I've failed. What strikes me, however, is the procedure which recurs unchanged as it has happened once before around the issue of the youth. You were upset about Judaic education. The normal thing to do was to have called me over and have it out with me. Instead of that, the same procedure was carried out, waiting for me to get out of the country, then putting up a "show" with people seized from their homes and terrified. Someone must be eager to stir up such commotions rather than patch things up.

B. — That's not true. Look, about the camps you had been organizing in the past years. We know that you have taken our advice this summer and everything has turned out quiet.

RR. — I'll tell you just how quiet it has been. Last year, we used to have an administrator over there, at Cristian. Mihaly was his name, he died of late. One day, as I went over to lunch, I was told the youngsters had raised a rumpus there the night before, keeping people awake till late into the night. I chided the administrator and asked him to take steps that it should not happen again. The next day, as I go to

community in 1939 had been halved during the war. Of the remaining 420,000 a quarter emigrated between 1948 and 1952, then a further 50 to 60 thousands left in the years 1958 to 1971. With virtually no readers left, the books were rotting rapidly amid the dust and rubble. So I called in an expert by the name of Cohen, Transylvanian-born, from the Hebrew University of Jerusalem, to screen the books. The most deteriorated ones, under the Jewish law, were to be buried, while the rest of them, that were still worth preserving, were going to be stored, then ultimately shipped to Israel. For four years, Cohen came here during the summer and spent two or three months mostly in Bucharest, but also here and there across the country, to select the books. Bodnăraș, whose approval I had secured for sending 3,800 holy scrolls to Israel, had been duly informed about the operation.

Meanwhile, the JDC "rule" had resulted in a massive destruction and decay of our cemeteries, many of which were dating back to several centuries. This was not only a religious crime, but also a historical and an artistic loss. Sepulchral masterpieces in these cemeteries, such as the ones in Piatra Neamt, whose wreckage I had halted in 1958, and in Siret, had to be rescued or at least their pictures had to be preserved. Besides, there were the ancient synagogues, with their artistic painting and their beautiful worship objects, that had to be taken care of.

From Ein-Harod, an artists' village in Israel, I brought along Efron, a world-reputed authority on Jewish art. The same as Cohen, he came by three or four months a summer for four years, with the Federation covering all expenses. No one had offered any help, but neither had we sought for any, as though we had a hunch that this might turn into a dark affair of espionage, sponsored by Judas and the CIA. Efron wandered about in Bukovina and Moldavia, and his poetic nature was frequently enthused over his "troves" of which he would recount my wife and I at length. To him a tombstone was a "hoolum", a dream, and to recall its beauty he would close his eyes.

As the audience minutes show, every concerned authority up to and including Bodnăraș had been informed of the whole process which extended over four long years, with the two experts being granted regular visas and shadowed all over the country. Efron was shooting and handing us a copy of every film. Cohen had packed around 6,000 volumes and stored them at a temple on Otteni Street. Everything was going on just fine until...

...Until somewhere someone (apparently the selfsame one who wished us to renounce our Jewish name, pay taxes at the synagogues, etc.) suddenly wanted a dramatic conspiracy to be unraveled, a vast plot involving spies and traitors throughout the Jewish hierarchy up to myself but not including me. I didn't fully realize at the time why I was being spared and even wooed. They needed me. The struggle for the U.S. most-favored-nation status was only just beginning. Any blow at the top was carefully averted, or else they feared they might have had to kiss the MFN goodbye for quite a while. As a result, that summer of 1971, no sooner had I left for Switzerland on a vacation than both Cohen and Efron were arrested under charges of espionage. All of a sudden, the Jewish cemeteries were labeled strategic spots, the ritual-cooking books turned into sensitive documents, and the Israeli embassy became an intelligence den trading in classified films since Israel, as Bodnăraș put it, "was a young state that needed to defend itself against its enemies."

What was the purpose of this ludicrous frame-up? Well, the community had to stop being "a tribe", but rather shrink down to a mere "cult" of about 100,000 members, "unable to harm us any longer," to cite one of Bodnăraș's slips, on which I naturally protested for it had hardly been an hour since he spoke of the "great favors" I had done them. So he went back on it and said he did not mean me, who was such an "outstanding personality", but, well, the rest of the Jews...

I've lived to see that piece of nonsense reverted, for while back then, in 1971, all Jews were bad save me who was a personality, today, in 1993, according to some stupid foes, all Jews are good, save me again, who am the source of all possible evil!

In fact, the ultimate goal of our enemies was and still is, whatever its disguise, our "integration," meaning the liquidation of our communities, our history, our education of the youth, or in brief, our annihilation, without Auschwitz. A fatal kiss, loving entreaties, sweet persuasion, bidding us smoothly down the slope to nice, clean suicide. Then, the same as now, I would have deemed it a betrayal of my nation, my faith, and God himself, if I had let them have their way. Now, the same as then, I would not dream of taking up where Hitler failed, pushing his Endlösung to its dark completion. Are we to do of our own free will what neither the Inquisition's stakes, nor Hitler's ovens were powerful enough to do?

O, horror, thousand times multiplied! O, doom!

But let us review the substance of these nearly three hours of confrontation and flattery, of threats and promises. The first two crucial points (though I would rather call them "Magen-Davids," for they don't mean the cross, but David's Jewish star) were:

a) an attempt to abolish the name of Jews of those who would, despite the taxes, preserve their synagogues, in order to prevent them in this way from "doing any more harm," and

b) orchestrating a phony plot of Zionist espionage and treason, hanging as a Damocles sword above my head and turning me into their willing puppet in the process. There was a third moment as well and by all means no less important.

III. Talmud Torah — The Jewish Education of the Youth

Hardly two months had passed since my election as Chief Rabbi (June 20, 1948) that I first handed in my resignation. They were preparing to close down the Talmud Torah, to suppress all Jewish education of the children and youths. I have related these events in an earlier book of memoirs — "Dangers, Trials, Miracles" (Haseler Publishers, Bucharest, 1992) — and I will be back with more details as further documents are published. For now, we have to stick to this particular audience.

Day by day, the battle over this fundamental issue — a matter actually of life and death since we were doomed without our children — was being fought in every community across the country. The Talmud Torah had been outlawed. The JDC — controlled Federation was more often than not declining to support it. A climate of hostility had grown around the schools. Parents who sent their children to our classes were being threatened. The children who attended had their red scarves withdrawn in the state schools. Everyone was confused. Meanwhile, the Chief Rabbi was pleading for the Talmud Torah, raising funds for it and signing payrolls. Ana Pauker's brother was teaching at a temple on Atena Street. It was a regular warfare waged by the JDC, along with the Securitate naturally, which yet refrained from any extreme measures where I was concerned.

lunch, I ask the administrator how it's gone last night and he says, "Peace and quiet, sir. Just like the graveyard." So, if you tell me it's been quiet, I'll answer like the late administrator did. And let me tell you one more story in addition. It was back in 1950 when a wave of emigrants had started streaming toward Israel and the JDC [Jewish Democratic Committee] was afraid I might be leaving, too. So at a public meeting once, Stern, the former leader of the Bucharest Community, said, "We are convinced that the Chief Rabbi will never forsake his sacred mission of standing guard by our fathers' graves." It was a challenge to force me make a solemn pledge I was not going away. Șerban Leibovici who was sitting beside me whispered, "You've heard what Stern said. You've got to make a statement." I stood up and said, "I've been elected Chief Rabbi of a Jewish population very much alive and spanking, and a guardian of their active institutions. By no means have I committed myself to, nor shall I ever be content with being a cemetery watchman."

And that's the second answer I can give you when you say "it's been quiet at Cristian this year." I'm not going to address the issue of the youth right now. I'll only make a roundup of the situation. We were agreed that I would shut down the holiday houses for the young ones. So I did. We were agreed there would be no more lectures except by me and other cult ministers, and there have been no more. We were also agreed that we would go ahead with Hebrew classes up to a certain age. And we have done so within bounds of your restriction. But, on the other hand, you go on telling me that I should pick up youngsters to train them into ministers so that we won't have to enlist them from abroad. I've found such a young man, just one. His name is Sorin Schwartz and I have educated him to be a malmud, that is a teacher of Hebrew. Recently, he was summoned by Securitate to a police station on Stelea Spătaru Street, behind the Choral Temple. For 13 hours, he was interrogated, mistreated and insulted as if he were a bum and for no other reason than his teaching Hebrew. At one point, the investigator quipped, "Too bad that we cannot enforce the Constitution on your back (that's cop talk for beating their victims)." And the young man retorted, "Too bad, indeed, that you do not enforce the Constitution that protects my rights while it gives you no right to abuse me." When he sought to defend himself saying he'd done everything on the Chief Rabbi's orders, they snapped back, "Forget about the rabbi. He will be summoned too, but to a different level." That must be it, I reckon. Then they rebuked him about our seeing foreigners. There comes... to ask me that I draw up an itinerary with some Jewish attractions to be used for Jewish tourist groups, and here I face another accusation that I meet too many foreigners. It's OK with me if I stop seeing any.

B. — Dogaru, see what those guys are up to and take steps.

RR. — Then they picked it on him for our allegedly being racists because we do not give any assistance to either mixed race couples or Christians. They said, "You eat our bread but bar our people out of your soup kitchens." At the same time, you're telling me that we restrict our aid to the believers only.

B. — Dogaru, those guys out there can't seem to know what they are aiming at. Do something about it.

RR. — They even reprimanded him on our using ritual wine. Yet you do know about that wine. They requested him to sign a paper that he'd not broken any laws. What I'd like to know is: shall we keep teaching Hebrew or not?

B. — As I've told you before, the Talmud Torah, prayers, that's okay, but not the language.

RR. — How shall I teach them the Bible and the prayers if they don't know the language.

B. — You'll find a way.

RR. — In this again there is a hidden purpose which I ignore. That's not the Federation's name that matters, nor anything that we've been talking about. What really matters is the purpose of it all.

B. — Nobody wants to be at war with you. When you wanted to go away we promised you that we would let you have both the position in Zürich and your Chief Rabbi post here. What else do you need to prove you that we trust you? Have you ever heard of another communist regime making such a proposal to a rabbi?

RR. — It's growing late and I see you're being called elsewhere. I haven't succeeded in making a full picture of the situation. Yet I wouldn't like to leave without drawing a conclusion which is absolutely imperative (here I uttered every word distinctly): I'm asking you to create such a climate that I can work in. I'm asking you to make it possible for me to keep on working. It can't go on like this.

Addenda

1. I tackled the problem of the former convicts (Donat and others) who are employed by the Federation, a thing that I have been accused of. Tomorrow that may grow into a serious charge. I wished to know whether I was allowed to help a Jew, guilty or not, yet who had served his term and who could find no job. B. (to D.): Make up a list that we can see exactly who and how many they are. We might give them a job ourselves.

2. From the beginning I was asked when the next session of the World Jewish Congress was to be held. I replied that I had already explained to Goldman why they wouldn't let me attend (namely because of criticism against the Soviet Union) and that he'd understood so that it didn't matter any longer. B.: I didn't say that it was final, but just a transitory measure. What is the next important meeting to be held? RR.: The Governing Council meeting. B.: When is this going to be? RR.: I don't remember. B.: It is of interest to us that you attend it. Later on, I handed in a notice about that meeting, scheduled for October 19—21, in Paris. I fail to see their interest in it.

In 1967, with Israel scoring its brilliant victory in the 6-day war, I thought I might take some advantage of this glory and launch my own campaign. I started rallying our youngsters, 16 to 25 Years old. In Bucharest, up to 800 young ones gathered on Wednesdays at the Choral Temple to attend lectures on Judaic history and literature. Who would I have dreamed they had no party clearance whatsoever, since the Chief Rabbi was supervising them himself?

At Cristian, a small mountain resort near Brașov, in our little cottage, we organized an international summer school which was attended unhesitatingly (for every one confided in the "high connections" of the Chief Rabbi in Romania) by young people from various Communist countries — Hungary, Czechoslovakia, Yugoslavia, Poland. Only the Russians were not fooled.

Boni Bacal, a clerk who had been with our Federation for decades, was telling me one day, informally but still respectfully: "They took me to the Securitate place, you know, on that small street behind the Choral Temple. After they had tormented me according to their ritual, they asked about the Talmud Torah and I answered, 'Why, the Talmud Torah, is organized by the Chief Rabbi and he's no fool. He wouldn't do a thing unless he's made assurance double sure!' I fought back a smile: some assurance I had, walking as I was on a tight rope."

A sequence of events in 1971, including the arrest of Sorin Schwartz, a clever student who attended our classes, and that of Abrașa Coifman, who was sentenced for Zionism, together with a group, whom I managed to set free (with Bodnăraș's support — see the aforementioned volume of memoirs) all these espionage frameups and alleged conspiracies were meant to lay the groundwork for addressing the essential issue of the Talmud Torah.

When Bodnăraș said he was satisfied with the quiet climate at Cristian the year before (1970) he hinted at my tactical retreat as I had given up the summer camps for the time being, in order not to jeopardize greater objectives.

He had to step back, too, at times, in his broader offensive against our name, our faith, our education. And then, as I complained about his distrust, he would remind me of the Zürich episode.

Indeed in 1965, as the Chief Rabbi position in Zürich had turned vacant, the president of the community, Dr. Wreschner, and the president of the Central Temple, Bollag, traveled to Bucharest to offer me the post. After I delivered the usual sermons in Zürich and was elected to the job, I came home and I notified both Dogaru and Bodnăraș that I would not be running for the Parliament in the Romanian elections scheduled for that year, as I was moving to Switzerland to take over my office. With Bodnăraș I had a gentlemen agreement that I would not go away for good without informing him beforehand, in return for which he pledged they would not try to stop me. As we were talking of my planned departure, Bodnăraș did indeed propose me an arrangement that I should hold both jobs for the next two years, spending three weeks a month in Zürich and one in Bucharest. Later on, the project went awry for reasons I shall speak of some other time.

Finally, in the last part of our discussion, Bodnăraș tried to shun any responsibility, turning to Dogaru as a go-between, while I was increasingly hinting at an upcoming resignation unless they stopped badgering me.

Bodnăraș's anti-Semitic remark that the "Jews cannot harm us any longer" deserves a closer look more fitting in a special portrait which I intend to make of him, as the man who played the most decisive part in the Jewish aliya from Romania.

3. B. mentioned Leibovici again as if he were implying something. Then I told him: "What do you mean? I've heard this name mentioned before elsewhere. As far as I know, he was born in Botoșani and now is a director with the [Israeli] Foreign Ministry in charge of Jewish problems in Romania. I've also met Abba Eban and others. One of these days I'll be accused of that, too". B.: Did I say anything? I've never said anything about it.

4. B.: Liuba Kishinevsky dropped by couple of days ago to request that her son, "one of your students", should be allowed to go to Israel. I did allow him to. What Ioshka (Kishinevsky) was like it doesn't matter now, yet he would stir up in his grave if he could learn his son was doing such a thing.

5. In other developments, at the end of our talk, I brought up casually the emigration subject, and he said it had been stalled but only temporarily.

The audience lasted from 11 A.M. to 1.45 P.M.

REAPING WITH SONGS OF JOY

Deeply moved by the reading of Dr. Moses Rosen's recent book of memoirs — "Dangers, Trials, Miracles" — a former Israeli ambassador to Bucharest, Mr. Johanan Cohen, who had a chance to witness or even take part in some of the events recounted in the volume, has sent His Eminence a touching letter of which we have selected a few excerpts.

"Your Eminence, I had the privilege of watching from a close range your huge work dedicated to the cause of Judaism in Romania, whose spirit and position in society you have constantly strengthened. You have infused in your community the pride of being part of the Judaic world along with an impassioned yen for liberation.

Boldly and tactfully, you have led it to a respected status and a spiritual independence, all the more hardly won as you had to confront one of the most oppressive communist dictatorships."

"Thanks to your wisdom and diplomatic skill you have succeeded in the difficult feat of turning, as the saying goes, 'something that's hard to chew into sweet-tasting food,' as you have turned a weak community into a weighty argument that did much to improve Romania's relations with the United States."

"I remember you used to tell me with a smile that 'there is nothing harder than being a Jew except being a Rabbi of the Jews.' And you were right, too. Yet, if you 'sowed in tears,' you have 'reaped

with songs of joy', as the Psalm says, for among other numerous accomplishments, you had the joy to see many Jews making aliya from Romania, many of whom went back to find their roots under your personal influence. And I am delighted to say that these Jews coming from Romania have always proved to be earnest, hard-working people who have been quick to get engaged in Israeli life and to adapt here with the prompt support of Jewish solidarity."

"To your great credit, both through dire times of persecution and through the other, more serene days, for all the fleeting divergences or disagreements that may have occurred between us, you have constantly enjoyed the deep esteem and praise of all our

highest-ranking Israeli leaders, particularly those who had a chance to travel to Romania, and see by themselves your 'empire', the brilliant outcome of a lifelong work."

"My wife and I are sending Your Eminence and your distinguished wife our warmest blessings. May you enjoy a long life in the most perfect health and may you go on with your work, breaking the ground for further outstanding achievements, as you concluded in the final chapter of your book: 'There is still much to do ahead of me. My work is now a whole, but it is yet unfinished.'"

With best regards and blessings,

JOHANAN COHEN

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

COMMEMORATION OF OUR MARTYRS

CLUJ-NAPOCA

An *azkara* memorial service for the *kedoshim* of Northern Transylvania, who were forcefully sent to their death in Germany by the Fascist Hungarian administration of the province 49 years ago, was held at the Temple of the Deported in Cluj-Napoca on June 20, in the presence of Chief Rabbi Dr. Moses Rosen, head of the Federation of the Jewish Communities in Romania, Theodor Blumenfeld, secretary-general of the Federation, and deputy secretary-general Iulian Sorin. The ceremony was attended by First Rabbi Dr. Ernest Neumann, Jewish community leaders from Northern Transylvania, and a large audience including the county prefect, Grigore Zanc, local concilmen and representatives of several political groups — the Civic Alliance Party, the Social Democratic Party, and the Democratic-FSN Party, who deplored in their addresses the tragedy of the North-Transylvanian Jews, and sounded a vocal protest against the latest revival of Fascism in Romania.

The audience observed a moment of silence while six Holocaust survivors lit candles in memory of the six million martyrs, then a choir of local Talmud Torah students joined their young voices in pathetic chants. "That we should speak of our past suffering is not enough if we don't learn anything from it", stressed Rabbi Neumann in his speech in which he also praised Chief Rabbi Dr. Rosen for his relentless work for the benefit of the community, for his personal efforts to ensure that every Jew in Romania may live here according to the tradition of his forefathers, or make *Alia* if he likes. Dr. Neumann also expressed his solidarity with the Chief Rabbi's struggle to defend the dignity of the Jews against the slurs spread out by a number of anti-Semitic publications.

In his address, Chief Rabbi Rosen vividly depicted the tragedy of the Jewish communities in Northern Transylvania, flourishing centers of Judaic culture, smashed by the Hungarian Fascists, while their members, 150,000 Jews, were turned over to the German Nazis to be murdered at Birkenau and Auschwitz. "Who will presume to count the tombs of our martyrs? There is not a single day without a bitter commemoration of yet another weebegone Jewish community. But the walls and tears for our brothers and sisters who perished in the Holocaust must never go without a warning to mankind that they should not just lie inert before the resurrection of Fascism — that plague spelling disaster not only to the Jews but to the rest of humanity as well".

"For centuries, there have been Jewish communities in Transylvania that have got along fine with everyone around. Actually, a people's degree of civilization is measured by its attitude toward the Jews. But here I need to stress once again that we have always made a clearcut distinction between Fascists, no matter what their nationality — German, Hungarian, or Romanian — and their respective nations. It is our enemies, the hatred-mongering neo-Nazis that have

been spreading word on us that we were blaming nations as a whole. It is just one of the preposterous lies that they disseminate about us, such as terming us Judeo-capitalists or Judeo-communists". As to this latter allegation, His Eminence called on Romanian historians, who have kept silent on this matter up to now, to stand up and refute it with scientific arguments.

The Jews in Romania, Dr. Rosen said, have always proved their loyalty to this country where they were born and raised. They have constantly striven for its good. It is precisely in this spirit that His Eminence recently turned down an offer of "support" from a leading member of the Jewish community in Debrecen, Hungary, who claimed to be fulfilling an assignment from the Hungarian Foreign Ministry. In his reply, as he informed the audience in Cluj-Napoca, Chief Rabbi Rosen pointed out that the Jewish community in Romania had every possibility to follow their religion so that they did not need any outside help. The Jews in Transylvania are loyal Romanian citizens who do not regard themselves as living in any "Hungarian-speaking area", as the Debrecen official had inferred.

"There is no such thing as a Romanian Jew or a Hungarian Jew. There is nothing but Jews who are bound to act as lawful subjects of the state where they were born", Chief Rabbi Rosen underscored. "In return, they must be granted equal rights to those of any other citizen, which in Romania indeed they are. However, to strengthen the democratic system in Romania, it is necessary that we effectively oppose any attempt to misconstrue democracy for a society where everything is allowed. This was the case of late when freedom of expression was invoked as an excuse to publish Adolf Hitler's *Mein Kampf*. It is high time that Romanian authorities take action against such misconception of democracy. Hitler himself took advantage of democracy when he was swept to power by the democratic vote of the German nation. This is precisely how Fascism and anti-Semitism first made headway by sowing hatred and by fomenting violent confrontation among the different religions and nationalities, thanks to a reckless propaganda which instilled its daily poison into the people's minds and souls".

"It must not be allowed that history be tampered with", His Eminence concluded. "The Romanian nation must learn the truth. It has been deceived by the Fascists and the Communists alike. Forgetfulness is the greatest of all perils, and silence — its abetter". The Cluj-Napoca ceremony ended in prayers for the innocent victims of the deportation.

Finishing the ceremony in the Deported Memorial Temple of Cluj-Napoca, His Eminence Chief Rabbi Dr. Moses Rosen and the participants went round a pilgrimage to the Martyrs Cemetery of Sârnaş where there were buried 126 victims of the Hungarian Nazis.

A few days earlier, on June 22, 1941, Romania had joined the Nazi German-led coalition in its war against the Soviet Union. As Iaşi lay near the Soviet border, this served as an excuse for a horrendous frame-up against the local Jews who were accused of launching light signals to attract the Russian aircrafts. The Jews had been among the very founders of the town of Iaşi. A tombstone in the old Jewish cemetery of Ciurchi dates back from 1467.

For centuries, Romanians and Jews had lived in peace with each other, the Jewish and Romanian cultures had grown up together. Yet now, all of a sudden, the Jews had to be stigmatized as traitors! After the

pogrom, an investigation was conducted which found the accusation had been ungrounded — a flat lie, as it is stated in a report signed by the police director general, General Leoveanu. But then it was too late.

On June 29, 1941, shrill loudspeakers around the town were summoning the Jews to the police headquarters, or else, the notice said, they would be shot. They were shot anyway. In broad daylight, right under the eyes of generals and colonels, scores of Jews were savagely gunned down in the headquarters yard. Those who survived soon wished they had been dead rather than suffer the ordeal of the death trains. Shoved into cattle trains, 150 Jews in every carriage that would have hardly roomed three horses, they dragged along from one wretched station to the next. Three days and nights without a breath of air for even the narrow slits meant for the cattle had been boarded shut. Hundreds and thousands died in excruciating pains. Records have been preserved of their journey — drab milestones, in an appalling contrast with the tremendous agony behind the figures. In every station, another batch of corpses was unloaded and grim accountants jotted down — Podu Iloale: 1,194; Târgu Frumos: 650; Mirceşti: 327; Săbăoani: 172.

"Our dead, the memory of our holy martyrs, compel us to defend the truth," said the community leader. "History cannot be forgot. It is not by hushing up the facts that a real democracy will be built in our country. Past crimes must be confessed, or else they may revive. But at the same time, one must acknowledge the righteous, too, that handful of people who put their lives at stake to save a Jewish life. Viorica Agarici in Roman, head of the local Red

Cross subsidiary; she heard the moans and calls for help slipping out of the hermetic cars, then she would stop at nothing. She challenged the train commander, retired officer Aurel Triandaf, who was threatening to shoot her, and eventually forced him to open up the cars and let her succor the prisoners. With a small group of nurses, she brought them food and water, tended to their needs. Such people as her, as pharmacist Beceanu who sheltered Jews in his house in Iaşi, restored the humankind its self-respect."

"Now, more than half a century after those days of gloom, the remainder of our community and every Jewish community in Romania must vow never to let the memory of our martyrs fade away and, in their name, to thwart any outbreak of anti-Semitism."

In further speeches, Iaşi County Prefect Dan Gălea, Prof. Dr. Coteanu, Rev. Ciprian Niţă, spokesman for the Orthodox Metropolitan Daniel of Moldavia, Cătălin Bordeleanu, senior official at the Senate, on behalf of the Democratic Nation Salvation Front, expressed their sympathy with the Jewish community's plight and their indignation at the horrors of the 1941 pogrom, in which so many people were assassinated on no other account than being Jews. The speakers took the opportunity to condemn anti-Semitic attacks and Fascist-like actions which have been gaining ground of late.

After the first cantor, Willy Hamik, chanted the ritual prayers for the *kedoshim*, the commemoration continued with a pilgrimage to the Jewish mass graves at Păcurari, Târgu Frumos, and Podu Iloale, where wreaths were placed on behalf of the prefect's office, the city council in Iaşi, the local Jewish community, and the Federation of the Jewish Communities in Romania.

President Ion Iliescu's Letter
to the Attorney General of Romania

"I have noticed, to my concern, a recent increase in the number of public stands, including books and pamphlets, press statements and articles, and the emergence of new political parties and organizations, that are exalting Fascism and the Legionnaire Movement. I believe that a resolute concerted action must be taken by all state authorities to suppress this trend before it escalates to such extent that it may jeopardize the rule of law, and to prevent its further expansion. By virtue of my prerogatives under Article 80, Paragraph 2, in the Constitution, I would like to signal the following cases:

1. According to my information, a Bucharest-based publishing house, Pacific, has made arrangements for the printing and distribution in Romania of Adolf Hitler's book, *Mein Kampf*. I am told that the Romanian Intelligence Service has notified the Prosecutor's Office in Sibiu, where the volume was to be printed, requesting that judicial action be taken against the publishers. In early May, however, the General Prosecutor's Office appears to have issued a decree halting such legal steps. I am surprised at this decree and I am asking you to inquire and find out what happened. In my opinion, the publishing and distribution per se of *Mein Kampf* do so evidently range among the Fascist propaganda actions banned by the Constitution, the Penal Code, as well as other laws in force, that no other demonstration should be necessary.

2. I have similarly been informed that the Party of the National Right, legally registered, has been publicizing and carrying out activities that run against the constitutional order and the basic tenets of a lawful state, including the creation of groups of youths, in Bucharest and elsewhere in the country, designed to spread indoctrination and fanaticism in the spirit of Fascist and Legionnaire ideology.

Another political party, For the Homeland, is — according to some press

reports as well as the public statements and up to the very past record of its own promoters — intended as a successor of pre-war party, Everything for the Nation, set up in 1936 by Corneliu Zelea Codreanu, and aiming as such at the restoration and reinvigoration of the Legionnaire Movement in Romania.

Finally, I am quite doubtful about the Movement for Romania Party, also legally registered, which through its own press organ, *Mișcarea* (the Movement), and a number of news conferences, meetings, and other public events organized by its leaders, has systematically engaged in Legionnaire propaganda.

I have requested the Ministry of the Interior and the Romanian Intelligence Service to collect evidence on all these parties and the persons involved in such activities, and supply this information to you. I am now asking you to initiate the necessary legal actions to check the lawfulness of the activities carried out by these parties, pursuant to Article 37, Paragraph 2 in the Constitution.

3. Statements and articles are occasionally published in a number of periodicals, that are of an anti-Semitic and nationalist-chauvinist nature, or advocate Fascist and Legionnaire ideas. I am requesting you, as I have already asked the Minister of Justice, to examine the current legal ways for prosecuting the authors of such writings or even banning the concerned periodicals. I am also urging you to examine what future legislation may be needed to cover any possible loopholes in the current judicial framework so that such actions as I have earlier described, be explicitly outlawed.

As far as I am concerned, I am devoting a constant attention to such actions and to the extent that I am in possession of a sufficient amount of facts and information, I shall be asking you to undertake such measures that are legal to suppress them."

IAȘI

Scores of Jews and Gentiles took part June 27 at the Great Synagogue in Iaşi, in a solemn commemoration of the victims of the pogrom of June 29—July 1, 1941 (Tammuz 3—5, 5701). Alongside survivors and relatives of the killed, stood the leader of the Jewish Community in Iaşi, local administration officials, representatives of cultural institutions and members of various political groups. The congregation was led in prayer for the martyrs by the First Cantor of the Choral Temple in Bucharest, Willy Hamik, and mourning songs were intoned by the Talmud Torah students in Iaşi. In his opening speech, the community leader, engineer P. Kaiserman, depicted the horrors of the massacre.

לזכר קדושי יאסי

הנשיא איליאסקו פנה

לפרקליטות המדינה

בעשירי יולי ש.ז. נשיא רומניה, יון איליאסקו פנה לפרקליט הכללי, וואסילה מאניא דרגוליו, במכתב הבא: אני מודאג מריבוי המפגשים שמרוממים את הפאשיזם והתנועה הלגיונרית בהוצאה לאור של חוברות וספרים בפרסום הצהרות ומאמרים בעתונות וייסוד מפלגות וארגונים פוליטיים אחרים. תושבי שהכרתי פעולה נמרצת מטעם כל כחות המדינה כדי לדכא את המפגשים האלה כל עוד אינם מסכנים את הסדר החוקי במדינה וכמו כן לא לאפשר את התפשטותם. לפי זכויות הנתונות ע"י החוקה, סעיף 80-2, אני רוצה לציין את המצבים דלהלן: א. נודע לי שהמוציא לאור "פצ'פיק", מבוקרשט, התכוון להדפיס ולפרסם ברו-מניא את הספר "מיין קאמף" של היטלר. מבין אני שה-ס.ר.י. הודיע לפרקליטות סיביו, איפה שהספר הובא לפי דפוס, שיטחו אמצעים פליליים נגדו מו"ל הספר, אבל הפרקליטות הכללית בטלה את הפקודה. מופתא אני מה-פקודה הזאת ומבקש לברר מה קרה. תושב אני שההוצאה לאור וההפצה של הספר "מיין קאמף" מהווה חלק מהת-עמולה הפאשיסטית שאסורה לפי החוקה. החוק הפלילי וחוקים אחרים, ובכך אין צורך לשום הוכחה אחרת. אם כן, מבקש אני שיוקם מיד האמצעים החוקיים כדי להוריד אותם משוק הספר, לאסור הדפסת טופסים אחרים ולהביא למשפט את המו"ל, לפי החוק הפלילי. ב. כמו כן נודע לי ש"מפלגת הימין הלאומי" מצהירה ופועלת נגד הסדר החוקי ע"י ארגון גרעינים של צ-ערים, מבוקרשט, ובכמה מחוזות כדי להכניס את האי-דיאולוגיה הפאשיסטית והלגיונרית, מהידעות בעתו-נות ומהצהרות הפומביות של יוזמי "מפלגת למען המו-לדת" וכמו כן מהעבר של כמה מהיוזמים האלה, ברור שהמפלגה הזאת רוצה להמשיך את פעולת מפלגת "הכל למען הארץ" שנוסדה ב-1938 ע"י זליא קודריאנו ו-להתיות את התנועה הלגיונרית ברומניה. ג. בסוף, סימן, שלא הגדלים גם המפלגה "התנועה למען רומניה" שגם כן נרשמה חוקית אבל ע"י עתונה "התנועה" וע"י מסיבות עתונאים ופעילות אחרות עושה באופן תמידי תעמולה לגיונרית. בקשתי ממשרד הפנים ומה-ס.ר.י. לבדוק ולתת לרשותן נתונים ועובדות בקשר לכל הארגונים האלה, כמו כן על כל אלה שפועלים בצורה זו ומבקש אותך לקחת א-מ-עיים להביא אותם למשפט לפי סעיף 37-2 של החוקה. ג. מזמן לזמן מופיעות בכמה עתונים הצהרות ומא-מים אנטישמיים ולאומניים או שעושים תעמולה לרע-יונות פאשיסטיים וללגיונריות. אני פונה אליך, כמו שפניתי גם לשר המשפטים לברר את האפשרויות החוק-יות להביא למשפט את המחברים וגם לאסור את העתונים הנ"ל. וכמו כן לקחת יוזמות מחוקקיות הכרחיות כדי להשלים את המסגרת החוקית הקיימת ולהוציא מחוץ ל-חוק פעילות כאלה. במה שנוגע לך, אני עוקב בתשומת לב אחרי פעולות אלה, ובמדה שהיו לי די נתונים וידיעות, אבקש מכם לקחת אמצעים חוקיים כדי לדכא פעולות כאלה.

השגריר מעיד

מר יוחנן כהן, מי שיהן כשגריר מדינת ישראל ברומניה בשנות השבעים, כתב מכתב מלא אהבה, אהדה והוקרה למחן הרב הראשי, אחרי שקרא את ספרו "ספר זכרונות חיו" "סכנות, נסיונות, נסים" שהופיע בלונדון (מהדורת לורד וויינפלד 1990). השגריר, שהיה לא רק עד ראיה, אבל גם שתף פעולה לרבות מן ה"נסיונות, הסכנות והנסים" שבאותם השנים "שנות ראינו רעה", מביע באופן דרמטי את רגשותיו ואת הערכותיו כלפי המפעל הקדוש של אדונו, מורנו ורבונו שלום.

אנחנו מפרסמים למטה קטע מן המכתב של השגריר, מכתב שנשאר בפני עצמו כמסמך היסטורי בדברי ימי יהודי רומניא:

הדנית ואחוה יהודית. ולזכותך, כבוד הרב, ייאמר גם כי ליווית אותם הן בימי עברה וזעם, והן בימים קלים יותר, הן ברומניא אף כמה חילוקי דעת שוליים, בנושאים טאקטיים בעיקר, זכית להערכה עמוקה של מנהיגי ישראלי, ובמיוחד של אלה מהם אשר בקרו ב"ממלכתך" וראו את פעלך מקרוב.

כבוד הרב, רעיית ואני מברכים אותך ואת רעייתך הנכבדה במיטב הברכות. מי יתן ותעריכו בימים בריאות טובה ותוסיפו להורות ולהנהיג שנים רבות וטובות. כפי שאמרת בפרק הסיום של ספרך, עוד רבה המלאכה לפניך. ספור מעשיך תם אבל לא נשלם.

בכבוד רב וברכות יוחנן כהן

כבוד הרב, היתה לי הזכות לעמוד מקרוב על תרומתך העצומה ליהדות זו, לחיזוק רוחה ומעמדה. נט עת בלב שארית הפליטה גאוה על מורשת היהדות וערכיה וכמיהה לגאולה. באומץ ובטאקט יצרת את מעמדה ואת עצמאותה הרוחנית ב"מדינה, נשלטת על ידי דיקטטורה קומוניסטית. בתבונתך ובכשרון די פלומטי השכלת להוציא מעז מתוך להפוך חולשת קהילת לכות, המ שפיע על יחסי רומניא-ארה"ב.

לא פעם אמרת לי בחיוך, כי קשה להיות יהודי, ועל אחת כמה וכמה קשה להיות רב יהודי. אכן, בדמעה חרשת וזרעת, אבל קצרת ברינה הישגים רבים. זכית לראות בעי-לייתם של יהודי רומניא לישראל, ביניהם רבים שחזרו, בהשפעתך, ל-שורשיהם. יהודי רומניא, שבט מר פלא של אנשים חרוצים ובעלי יד מה, נקלטו בארץ בהביגים יכולת גבוהה של פושר הסתגלות עזרה

ב-27 ביוני ש.ז. התקיימה בבית-הכנסת הגדול מיאסי אסיפת אזכרה לזכר קדושינו שנרצחו בימי שלטונו של אנטונסקו ימח שמו, זה 52 שנה בפרעות ה-28 ביוני, עד 1 ביולי 1941 (ג'-ה' בתמוז תש"א).

האסיפה נערכה ע"י הנהגת קהילת יאסי והיו נוכחים קרובי הקדושים והשרידים, קהל רב של יהודים ולא יהודים.

השתתפו גם נציגי השלטונות המקומיים, של התיים-ה-תרבותיים והדתיים, נציגי מפלגות פוליטיות וכו'. את תפילת האזכרה לזכר הקדושים ערך התזן ווילי הארניק מבית הכנסת הקורלי מבוקרשט. מקהלת התלמוד תורה מיאסי שריי אבל המתאימים לאזכרה. יו"ר הקהילה, המהנדס קייזרמן, הזכיר בדבריו את הנסיבות בהן התחיל הטבח מאז. ב-22 ביולי 1941, התחילה המלחמה, ויאסי היתה על יד הגבול. הפאשיסטים ארגנו פעולות התנה וטענו שהיהודים שיגרו סימני הארה למטוסי האויב. אבל ידוע שדוקא היהודים היו ממיסדי העיר (עוד ישנה ביאסי מצבה משנת 1467 ב-בית הקברות צ'ורקי) ומאות בשנים חיו היהודים ב-חסים נורמליים עם הרומנים ויחסים טובים היו גם בחיים התרבותיים והכלכליים בין היהודים והרומנים ולמרות כל אלה, הנה האשמו האנטישמיים את היהודים בבגידה, בלי יסוד כל שהוא, בכדי שיהיה להם "תרוץ" להרוג ולהשמיד את "הבוגדים".

ב-29 ביוני קראו ליהודים ע"י רמקולים אל המשטרה. "מי שלא יבוא, אותך דינו ליהרג ביריה". הטבח בוצע לאור היום בנוכחות גנרלים, קולונלים, תיילים ושו-רים שם בחצר המשטרה, דוקא שם, שמטרת המשטרה היא להגן על חיי האזרחים, נטבתו אנשים ש"אשמתם" היתה-דה היתה שגורלו יהודים, ומספר ההרוגים היה עד אין ספור. נשפך דמם כמים, וזה עוד לא היה הסוף. השרידים ואלפי יהודים מכל העיר שנאספו ע"י הרוצחים הובלו לתחנת הרכבת ושם צופפו 150 יהודים בכל קרון שבו יש מקום לשלושה סוסים, וסתמו את חלונות הקרנות, בכדי שלאומללים לא תהי' אפשרות לנשום אויר צח.

בתנאים כאלו, בלי אוכל, בלי מים, בלי אויר, צפופים עד אפס מקום, אלפי יהודים חפי מפשע נשארו בקרנות שלושה ימים ארוכים, שבהם הוליכו נציגי השלטונות את הרכבת ("רכבת המות") מתחנה לתחנה בחום נורא. היה זה בסוף יוני ותחילת יולי, בשיא חום הקיץ. לעולם לא נשכת את הרצח הזה, את האכזריות של שונאי ישראל מאז ולעולם לא נסלת את רשעות שונאי ישראל שמכחשים עד היום את אשמתם בטבח האיום הזה.

חובתנו כלפי קדושינו היא לגלות את האמת. אסור סלק את ההיסטוריה ואי אפשר לייסד דימוקראטיה ע"י הסתרת האמת. צריך להודות על האמת בקשר לפש-עים שבוצעו, אם אנו רוצים באמת שפשעים כאלה לא יחזרו עוד. ומוכרחים להודות גם על הפעולות החיו-ביות של אנשים שהצילו יהודים בימים אלה, ואנחנו עושים זה בשמחה ובהוקרה רבה. לעולם לא נשכת את הרוקח ביציאנו שבסכנת נפשו נתן מקלט ליהודים ב-ביתו והציל באופן כזה את חיהם. וכמו כן לא נשכת את וויאוריקה אנאריץ, נשיאת סניף רומן של הצלב-האדום, שבסכנת נפשה ולמרות איומיו של מפסד הרכבת הסגן-אורל טריאנדאף, הצליחה להשיג שיפתחו את הק-רנות בהם היו היהודים האומללים, ויחד עם הסניטרי-ות שלה, טפלה בשרידים ונתנה להם מים ומזון.

עכשיו, 52 שנה אחרי הטבח הנורא הזה, חובתנו היא לזכור ולהזכיר לכולם מה שקרה אז, ובשם קדושינו היקרים לעכב בכל כוחותינו את תחית הפאשיזם וה-אנטישמיות בכל צורה שהיא.

על חשיבות האזכרה ומשמעותה בימינו אנו, נשאנו את דברם גם ה. דן גירביא - ראש מחוז יאסי, פרופסור קוטיאנו, הכומר צ'פריאן ניצה - בשם המיטרופוליט דניאל של מולדביא, פרופ. ד"ר פיטריקה - נציג הכ-נסייה הקטולית, וקטלין בורדיאנו - מזכ"ל סינט רומ-ניה.

בסיום האזכרה, הלכו הנוכחים לבית-הקברות פאקוררי ולבתי הקברות מפודו-אילואיי וטירגו-פרומוס, אל הקברים המשותפים, בהם נקברו אלפי קדושים מאתב"י שמסרו נפשם בימים ההם על קידוש השם.

נערכו תפילות לזכר הקדושים ונציגי השלטונות שמו זרי פרחים על הקברות.

בת-ב-נת

נשיא רומניה קיבל לראיון
את כבוד הרב הראשי שלנו

של היהדות הדתית מרומניה

ב"ה תמוז תשנ"ג * מספר 761 * דו-שבועון

אזכרת קדושי השואה
ב'קלוז' - נאפוקה

ביום ראשון ה-20 ביוני 1993, התקיים בביה"כ ע"ש הגולים מקלוז' - נאפוקה, טקס אזכרת קדושי טרנסילבניה הצפונית שנמכתו על מזבח איבה גזעית על ידי ההורטיסטים והפשיסטים השתתף בכבוד הרב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א, בליווי המהנדס טיודור בלו-מנפולד - מזכ"ל ועו"ד יוליאן טורין, סגן מזכ"ל הפדרציה והרב דר. אהרן ציימן שליט"א, מטימישוארה, וגם הרבה אנשים יהודים ולא יהודים. האזכרה התחילה בהעלת ששה נרות לזכר ששת מיליונים הקדושים שנספו בשואה. העלו את הנרות שש שרידות ממחנות ההשמדה. נשא את דבריו יו"ר קהילת קלוז', מר יוסף וויינצטראוב ואחריו גם נציגי השלטונות המקומיים ונציגי המפלגות הפוליטיות. התפילה נערכה על ידי החזן ווילי הארניק מבית-הכנסת הקורלי מבוק-רשט ומקהלת התלמוד-תורה המקומית שרה שירי אבל, תחת ניצוחה של אקטרינה האלמוש. בכבוד הרב הראשי שלנו העלה תפילה לשגשוג רומניה ולשלום מדינת ישראל ואחר כך נשא דרשה, בה אמר, בין היתר:

"אזכרת ג'ינזוסייד הזה המיוחד במינו בהיסטוריה, אי אפשרית היא בלי לפעול להזהיר ג'ינזוסייד אתר. אלה שמשתדלים בלי הרף להסתיר את האמת על הפשעים של העבר מביאים בזה לידי סכנה חדשה, ומי ששוכח את העבר, עלול לחיות אותו מחדש. אין להפסיק את המאבק במרץ נגד האנטישמיות. יחד עם זה, בהזכירו מה שקרה זה 49 שנה, כאשר ה- כובשים מאז של טרנסילבניה הצפונית הוגלו, במשך 2 או 3 חדשים, למעלה מ-150,000 יהודים, הזכיר גם כן שמשתלחת המפלגה או.ד.מ.ר. ובראשה דומוקוש גיזה בפלו בוך לפני שנה בפני בית-הכנסת שאנחנו נמצאים בו כעת. אל ישלה אף אחד את עצמו כמו מר טאמאש ראש קהילת דברצין מהונגריה ששלח מכתב לכמה קהלות מטרנסילבניה (קלוז' - נאפוקה, טירגו-מורש וכו') ואו-מר ששלח את המכתב הזה בשם שר-החוץ של הונגריה, ש- 'התאהב' פתאום ביהודים לא מכל רומניה, כי אם רק באלה שחיים בשטח דוברי הונגרית ומציע לנו לשלוח לנו ספרים, מתנות ושיבקר אצלנו. הכל טוב ויפה, אבל מה זאת ענייננו של שר-החוץ של הונגריה? ומה הוא מחפש פה? שטח דוברי הונגרית? אנו לא מכירים בזה. יתכן שאחרים כן. אינני עודע מה זה יהודים הונגרים ויהודים רומנים. ישנם רומנים, ישנם הונגרים, וישנם יהודים. הנני משוכנע ששר החוץ של הונגריה לא יכול לעשות דבר כזה שאינו הולם את צוהגי הדי-פלומטיה, אבל סלחו לי, זו אוילות".

בסיום הטקס נערכו תפילות וקדיש לזכר הקדושים. אחרי כן, המשתתפים ובראשם כבוד הרב הראשי, הלכו לבית הקברות של קדושי סארמאש שביום אחד, בשנת 1944, נרצחו ע"י התלינים ההורטיסטים שחדרו לתוך שטח רומניה, הרגו באכזריות את כל היהודים, מטף ועד זקן, וזרקו אותם לקבר משותף שהתלינים הכריחו אותם לפני זה לחפור בעצמם. יהי זכר קדושינו ברוך לעולם!

ביום שלישי, ה-28 ביוני ש.ז., כבוד הרב הראשי ד"ר דוד משה רוזן, נשיא הפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה, נתקבל לראיון אצל נשיא המדינה, מר יון איליאסקו, בארמון קוטרוצ'ני. בכבוד הרב הראשי ציין לעתונות, אחרי שיחתו עם הנשיא, שסיבת הראיון היתה להודיע לו שלפי דעתנו, "הסלמת האנטישמיות הגיעה קרוב לשיאה". הדרגה של התעמולה האנטישמית ע"י עתונים אנטישמיים, יכולה להמדר גם בדוגמה אחת שמבליטה את חומרת התוצאות המזיקות, על תודעת האנשים. העתון "אינפראקטורול" פרסם מכתב של קורא שמציע, לפי יוזמת הנציים, ליצור סבון מיהודי רומניה. בתשובתו, עורך העתון מציע נסא אחרת, "יותר דימוקרטי": "הגליית היהודים באופן סופי לסיביר".

בשם העם היהודי, אמר כבוד הרב הראשי, אתנגד בכל כוחותי לכל מיני אימים נגדנו. באתי אל הרשות ה-עליונה, אל הנשיא, בכדי לדרוש שיוקחו אמצעים חוקיים נגד הסתות כאלו.

בעיה אחרת, עליה שוחח כבוד הרב הראשי עם נשיא רומניה, היתה הופעת תרגום רומני של הרוצח אדולף היטלר - "מיינ קאמף", אע"פ שפרקליט המדינה הבטיח פעם לאסור פירסום ספר זה ברומניה. באותו תצהיר שניתן אחרי הביקור אצל הנשיא, כבוד הרב הראשי סיכם: "כבוד הנשיא הבטיח לעשות כמיטב יכולתו נגד מעשים כאלה שהם סכנה גם לעם הרומני". הכרחי לחסום את דרך הפשעים!

מסיבת עיתונאים

ב-25 ביוני ש.ז. התקיימה מסיבת עיתונאים בספריית בית-הכנסת הקורלי, שהוזמנה ע"י כבוד הרב הראשי ו"ר דוד משה רוזן, נשיא ועד הקהילות היהודיות מרומניה. השתתפו מנהיגי הוועד ומספר רב של עתונאים. כבוד הרב הראשי עשה ניתוח תמציתי על פעולות הפאשיסטים נגדנו. תעמולת ההשמדה נגד האוכלוסיה היהודית והאימוץ של אי אלה עתונים אנטישמיים הגיעו ממדים בלתי אפשריים לסבול.

דוגמה אחת, היא הופעת בעתון "אינפראקטורול" של מכתב מצד קורא, שבו הוא מציע שמשומן יהודים יעשה סבון, לפי גרסת הנאצים, שידועה מתקופת השואה. המכתב הוא עדות תוצאות הרעל האנטישמי שמפיצים העתונים האנטישמיים יום-יום ושמשפיע על תודעת אנשים, ושלעול להזיק דימוקרטיה שכולנו צריכים להתחזקה. מסוכנת היא גם "העצה" שהעתון הנ"ל צותן לקורא, עצה "הומניסטית". העתון מציע לא לעשות סבון מיהודים אלא "הגליית היהודים לסיביר".

דוגמה אחרת היא ההופעה בשוק הספרים, של התרגום הרומני של ספרו של היטלר "מיינ קאמף", אע"פ שהפרק-ליט הכללי הבטיח ראשונה שלא ירשה הפצת ספר זה. נכון שגם בשנות 30 - 40 היו תופעות אנטישמיות, אבל אז היו גם אישים מדרגה ראשונה שלא היססו ללחום בעתונות נגד הפאשיסטים כגון: יורקה, דוקה, ארמנד קאלינסקו ועוד, וגם עתונים דימוקרטים שלא שתקו ולא נשארו בחיבוק ידיים בפני סכנת הפאשיזם, שהיא סכנה לאנושות כולה.

נכון ש-150,000 יהודים מצפון טרנסילבניה, תחת הכיבוש הזמני של ההורטיסטים, הוגלו למחנות ההשמדה 1-300,000 יהודים מבסרביה ובוקובינה נהרגו במקום או במטרנסילבניה, איפה שהוגלו ע"י אנזונסקו, אבל אל לשכוח שהמשטר הפאשיסטי הביא גם למות 800,000 רומנים שלא שבו ממלחמתו של אנזונסקו. כבוד הרב הראשי הרגיש שהפאשיזם הוא אויב משותף נגד כולנו, ונגדו כולנו חייבים ללחום.

בסיום כבוד הרב הראשי קרא לעתונעים הזוכחים, לכל נציגי המאס-מידא שמאמינים בדימוקרטיה, להביע את עמדתם האמיתית נגד הפצת הוויכוח הזה שמוליד אסון לא רק ליהודים, כי אם לכל האנושות.

זואם יוסף וויינצטראוב
יו"ר קהילת קלוז'

זואם גריגורי זאנק
יו"ר מחוז קלוז' נאפוקה

